

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 06317

DOS LETSTE LID

Moshe Broderzon

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

משה בראדערזאן

★

דאָס לעצטע ליד

דער פארוואנדלונג פון

דער פארוואנדלונג פון

דער פארוואנדלונג פון

דאס בוך אין ארויסגעגעבן מיט דער מיטלהילף פון:
יידישן שרייבער-פאראיין אין ישראל;
לובלינער לאנדסמאנשאפט (דזשוליוס גאלדמאן-פאנד);
אברהם און חנה בורשטיין.

משה הראזארטאן

באס
לאעצטע
ליב

פארלאג
י.ל. פרץ
ישראל

תל-אביב, תשל"ד — 1974

MOSHE BRODERSON

DOS LETZTE LID

משה בראדערזאָן / דאָס לעצטע ליד

פאַרלאַג י. ל. פרץ

רח' אלנבי 31, תל־אביב

I. L. Peretz Publishing House

31 Allenby st. Tel-Aviv

©

נדפס בישראל תשל"ד

Printed In Israel 1974

דפוס „מופת“, י. רייזמן, ת"א, רח' עין־הקורא 6, טל. 32968

א לעבעדיקע מצבה
פאר אונדזער מאן און פאטער

משה בראדערזאן

שיינע מרים בראדערזאן
און טאכטער חנה

דאָס בוך איז אַרויסגעגעבן געוואָרן מיט דער מיטהילף פון
יידישן שרייבער-פאַראיין אין ישראל ;
לובלינער לאַנדסמאַנשאַפט (זישוליוס גאַלדמאַן-פאַנד) ;
אברהם און חנה בורשטיין.

משה בראדערוואָן נאָכן צוריקקומען פון ראַטנפּאַרבאַנד
פּאַטאַגראַפֿירט דורך אברהם גרינשפּאַן

פון פארלאג

משה בראָדערזאָן איז געבוירן געוואָרן דעם 23סטן נאוועמבער 1890 אין מאַסקווע און געשטאַרבן דעם 17טן אויגוסט 1956 אין וואַרשע.

דער רוב פון זיין ליטעראַרישער, טעאַטראַלער און רעדאַקטאָרישער טעטיקייט איז פאַרבונדן מיט לאַדזש, ווהין ער איז געקומען מיט זיינע עלטערן אַלס קינד נאָכן גירוש מאַסקווע. שוין פאַר דער ערשטער וועלט־מלחמה האָט ער אַרויסגעגעבן אַ זאַמלונג לידער: „שוואַרצע פליטערלעך“ (פיעטריקאָו 1913). מאַסקווע איז געווען דאָס אָרט ווהין ער איז אַנטלאָפן צוויי מאָל — אין ביידע וועלט־מלחמות.

בעת דער ערשטער וועלט־מלחמה פאַרעפנטלעכט ער אין מאַסקווע לידער אין וועלכע ער ווייזט שוין אַרויס שפראַך און פאַרם־מייסטערשאַפט („שיחת חולין“, אַ פראַגער לעגענדע, „תמרל“, אַ באַבע־מעשהלע“).

נאָך דער מלחמה קערט ער זיך אום קיין לאַדזש און גרינדעט דאָרט אין 1919 צוזאַמען מיט אַ גרופע יידישע דיכטער דעם קריין „יונג־אידיש“ און גיט אַרויס אונטער דעם נאָמען זעקס זאַמל־העפטן וואָס דריקן אויס זייערע שטרעבונגען.

אין פאַרלאַג „יונג־אידיש“ גיט בראָדערזאָן אַרויס אַ ריי עקס־פרעסיאָניסטישע דראַמאַלעטן: „אַ חתונקע“, „שניי־טאַגן“, „צונגע־לונגען“, „מלכת שבא“, „תחית המתים“. גלייכצייטיק דערשיינען: „בעגייסטערונג“ (1920), „שוואַרץ שבת“ (1929), „פערל אויפן ברוק“ (1920), „איבערגאַנג“ (1921).

אין יאָר 1922 שאַפט בראָדערזאָן צוזאַמען מיטן דיכטער י. מ. ניימאַן, דעם קינסטלער יצחק ברוינער און דעם מוזיקער הענעך קאַן אַ מאַריאַנעטן־טעאַטער „חד גדיא“, וואָס גיט פאַרשטעלונגען אויף ליטעראַרישע און געזעלשאַפטלעכע טעמעס.

אין 1927 גרינדעט ער דאָס באַוווסטע קליינקונסט־טעאַטער „אַררט“, וואָס איז אַ וויכטיק קאַפיטל געשיכטע אין יידישן טעאַטער.

אין 1924 שרייבט ער אן אַ ביבלישע אָפּערע „בת שבע“
(אויפגעפירט מיט דער מוזיק פון הענעך קאַזן).
אין 1939 פאַרעפנטלעכט ער זיין פּאָעמע „י“ — 50 געזאַנגען
וואָס קענען באַטראַכט ווערן ווי אַ נביאישע אַנקינדיקונג פון דעם
גרויסן אומגליק, וואָס רוקט זיך אָן אויף דער וועלט און אויף
אונדזער פּאָלק.

משה בראַדערזאָן איז געווען דער גרויסער שפּראַך-ווירטואַז
אין דער יידישער ליטעראַטור. זיין שפּראַך-מייסטערשאַפט האָט אים
געשטעלט אויבנאָן פון דער יידישער דיכטונג. נישט געקוקט אויף
זיין אינדיווידוואַליסטישן צוגאַנג צו קונסט איז ער אַלע יאָרן געווען
אַ דיכטער-קעמפּער סיי אין אינהאַלט און סיי אין פּאָרם.

בעת דער צווייטער וועלט-מלחמה איז ער אַנטלאָפּן קיין
מאָסקווע, וווּ ער האָט געשטעלט זיין גלענצנדיקע פּעדער אין דינסט
פון קאַמף קעגן היטלעריזם, דעם שונא פון יידישן פּאָלק. נאָך דער
צווייטער וועלט-מלחמה איז ער אַרעסטירט געוואָרן דורך דער
נ.ק.וו.ד. און פּאַרשיקט געוואָרן אין די לאַגערן. ערשט אין יאָר
1955 איז ער באַפּרייט געוואָרן און נאָך לאַנגע אינטערווענצן ביי
דער סאָויעטישער מאַכט איז אים געגעבן געוואָרן די מעגלעכקייט
צוריקצוקערן זיך קיין פּוילן.

געקומען קיין וואַרשע איז ער אַ קראַנקער און צעבראַכענער
און דריי וואָכן שפּעטער איז ער געשטאַרבן, נישט זעענדיק אַפּילו
זיין לאַדזש.

אַ סך פון זיינע כתבים זענען פּאַרלוירן געגאַנגען, ווען די
נ.ק.וו.ד. האָט בראַדערזאָנען אַרעסטירט. אָבער אַ טייל פון זיי
האַט זיין פּרוי שיינע מרים באַוויזן אויסצובאַהאַלטן און ברענגען
קיין ישראל. די לידער פון יענעם פּעריאָד ווערן דאָ אין דעם בוך
„דאָס לעצטע ליד“ געגעבן.

דער פּאַרלאַג י. ל. פּרץ גיט איבער דעם יידישן ליינער דעם
עזבון פון גרויסן שפּראַכמייסטער מיט דער איבערצייגונג, אַז דער
נאָמען משה בראַדערזאָן, וועט ווידער אַרויסרופן די אַפּ-
קלאַנגען און אַסאַציאַציעס, וואָס ער האָט תמיד אַרויסגערופן ביים
יידישן קולטור-מענטש.

דאָס לעצטע ליד

פול זון — די שטאַט
פון וועלכער... סוף ניינצן ניין און דרייסיק כ'בין אַוועק
זי איבערלאַזנדיק אויף הפקרשן באַראַט.
אַוועק אין ווייטיקפולן און סכנהדיקן וועג...
ס'איז פול די שטאַט מיט ליכט,
וואָס נידערט פון משופעדיקן לייטער
און לייכט אַריין מיר אין געזיכט
מיט פרייד, וואָס אומגעריכט.
נאָ, זע... ס'איז די שטאַט געוואָרן ברייטער.
זע גוט: געוואָרן איז די שטאַט גערוימער.
ס'פאַרציען ווונדן זיך מיט הויט.
אויף חורבות ווערט אויף ס'ניי עקשנותדיק געבויט.
און ס'גרינען, און עס שאַטענען זיך ביימער...
חידושן אַ סך נאָך וועסטו —
אַזוי פיל נייע נעסטן!
נאָ, זע!... טאָ קוק אויף אַלץ זיך אום אַרום.
איך זוך מיט אַלע חושים... מיט אברים רמ"ח איך זוך.
און ס'שלאַגט דאָס האַרץ — אַ שלאַגן שטום...
וויי-וויי, איך שטיי אויף גרענעץ — פיל איך — פון
צוזאַמענברוך.
אַבער... ניין! נישט שטיין! איך טאַר נישט
אַפשטעלן דאָס האַרץ
פאַר צער דאָס איינגעדאַרטס,
וואָס אַפשטאַרבן איז גרייט ממוכן.
איך הער נישט אויף צו זוכן
ווי אין אַ הינערפלעט צעטראַגן,

צו זוכן די, וואָס זייער נאָמען — נישט אַרויסצוזאָגן...
נאָ, זע! — זאָגט אונטער מיר די זון...
מיט וועלכער שטאַט איז פול —
נאָ, זע... און ווער נישט דול,
פאַרליר נישט ס'גלויבן...
דו זעסט? — דו זעסט? די מחנות טויבן,
די טשאַטעס שטילע, גוטע, אומשולדיקע טויבן —
אַט דאָס וואָס דו זוכסט, וואָס קיין מאָל נישט
פאַרגעסטו.

די טויבן זע —

דאָס זענען די נשמות ריינע
פון דיינע אומגעבראַכטע
ברידער-שוועסטער...

די ציטערדיקע — שרעק זיי נישט —
זיי וועלן נישט אַוועק פון זייערע די נעסטן
אַפילו, ווען די לעבעדיקע שרידי פליטה
בחפזון
אין בענקען און אין ווייטיק
די טויבן וועלן די פאַרלאַזן...
יאָ... די טויבן די י

פון אונטן און פון אויבן
וועט מסתמא קיינער קיין מאָל נישט
פון האַרץ מיר קענען רויבן —
מיט זיי פאַרבונדן איז מיין לעבן
און מיין גלויבן!

דאָס איז דאָס לעצטע ליד פון משה בראַדערזאָן, געלייענט אויפן
קבלת-פנים לכבוד דעם דיכטער אין וואַרשעווער יידישן מלוכה-טעאַטער.
פאַרעפנטלעכט אין „פּאַלקס-שטימע“ דעם 12.8.1956.

מיינע ריטמען

די ריטמען פון מיין ליד — נישט געמאָסטן, נישט געווויגן
און נישט דורך פינגער-צייל באַשטימט איז זייער טראַף,
דער שלאַג פון האַרץ — נאָר ער, ער טוט מיר אונטערטראַגן
דעם גאַנג פון ליד און וועג פון זיין באַשאַף.

די גראַמען פון מיין ליד — איך זוך זיי נישט —
אַליין זיי קומען,

זיי קומען פאַרזיכטיקע, פאַרכטיקע און שטעלן זיך
צו צוויי אין ריי,

אַ מאַל צו דריי — אַרומגענומענע במזומן,
אין שרעק צו גיין אַליין אין הושך פון זאַוויי.

און מיט מיין בילד און מיין געדאַנק אין יאָך
פון ליד זיי שפאַנען,

בעת לאַפעס האַריקע פון אונדזער נישט-געדאַכטן גרויל —
עס זענען אַפט מיין האַרץ מיט קלעמעניש מהנה
און לייגן זיך מיט זייער איבל אויפן מויל.

ניין, כ'מעסט זיי נישט די ריטמען, כ'פאַס נישט
מיינע גראַמען!

די קינצלעריי און קונציקייט אויף לויט און גראַם
און מינץ —

זיי מאַכן מיר ביי אַנדערע פאַר חרפה ס'פנים פלאַמען:
דאָס אַלץ איז גוט — מיר דאַכט זיך — נאָר נישט
איצט פאַר אונדז.

אדרבא, פרוווט דעם אומקום פון מיליאַנען זעקס
צו ריטמיזירן,

גערוימקייט פארן גראם זוכט אין אונדזערן געמייט ;
עס איז מיר איצטער פרעמד צו קומען אין באַרירונג
מיט דעם לכתחילה אויסגעצאָצקטן, אויסגעפּוצטן ליד.

ס'איז איצט די צייט נישט דעם צער אין טרויער-ניגון
צו פאַרוויגן,

אין פויגלשן געדאַנקען-שוונג, צי פויגלשן געזאַנג,
נאַר לידער — קיזל-שטיינער, לידער — אייזן,
לידער — דורכגעברענטע ציגל
הויפענען מען דאַרף פאַרן נייעם פונדאַמענט !

אויף אונדזער חורבן

א יעדער ייד געבליבענער איז איצט אן איוב ;
אין יעדער יידיש האַרץ פאַרשליידערט ליגט אַ מת :
הרוגים יידן 52 טויזנט — קיעוו,
הרוגים 25 טויזנט אין אַדעס !
און טויזנטער און צענער־טויזנטער און מערער —
עס וואַקסט די צאָל מאַרטירער אין יעטוועדן לאַנד ;
ווי נאָר אַ פּוס געשטעלט — איז חורבן, גרויל־צעשטערונג,
איז פייניקונג, איז לעסטערונג און שוידער־שאַנד.
מיליאָנען אומגעבראַכט עס האָט דער ברוינער גולם
דורך שפּיכת־דמים, נע־ונד זיין, דורך פאַרראַט.
מיר האָבן אומגעוואָגלט הונגעריקע, הוילע
אין נייע גלותן, אין צוואַנגען פונעם חשד !
אין נייע פינצטערנישן, האַפענונגסלאַזע, לאַנגע,
צו גרויל פאַרקנעכטיקט, אין אויסגאַנגסלאַזער שרעק,
מיר זענען אין אַ הינערפלעט, אַנטמענטשט, געגאַנגען,
און פון דעם צער און פיינ געטראַגן שווערע פעק...
פון לאַנד צו לאַנד געטריבן האָט זיין קראַפט די רויע,
זיין נישט־געצוימטער, אומדערקלערטער טעמפער האַס —
געטרונקען זיך מיר האָבן אין דייטשישער דער צואה
און לייב און האַר געריסן זיך פון זיין צרעת...
פאַרפייניקטע, פאַרפיקט פון די נבלה־קראַען —
פאַרגעסן שיר מיר האָבן דעם כתב פון העלן טאַג ;
ס'איז יעדער ייד אן איוב, אַ ירמיהו —
און חורבן גרויס איז אונדזער פלאַג און קלאַג !

ראַבאָט

אַז נישט קיין מענטש, נישט קיין חיה, טאָ וואָס איז פאַרט
די פאַרזעעניש, דער קריפל פון יאַרהונדערט?
צו באַצייכענען דעם מין אירן, דעם סאַרט —
און ווי ווערט זי פון דער בריאה אָפגעזונדערט?
ווער האָט די פאַרזעעניש אויף דער וועלט געבראַכט?
ווער האָט געמאַכט זי אָן אַ יעדן סימן ערע?
און אויסגעטראָגן האָט זי וועלכע מוטער-טראַכט?
פון וועלכער זינד האָט עס איר אָפּשטאַם אָט די זרע?
קיין נפש מיט קיין בלוט און גייסט — זיכער נישט —
אין בלוט לעבט פרייד און צער, אין גייסט לעבט
זיכער ווערדע,

ביי דער פאַרזעעניש איז בלוט און גייסט פאַרווישט —
באַצוועקט איז מאַרד אָפילו פון געמיינסטן מערדער.
ווער געפורעמט האָט די מטורפע געשטאַלט,
וואָס האָט אַ דונער אומגעריכט די וועלט געטראָפן?
נישט קיין פאַנטאַזיע פון קיין גרויל-און שרעקן-וואַלד! —
און וווּ נעמט מען אַזאַ שטראַף — זי צו באַשטראַפן?
אַוועלכע קראַפט געהאַלטן האָט עס אין דער קלעם
און וועלכער כוח האָט מיט דעם געטאַן באַפעלן?
דער גולם לעגענדאַרישער, ער טראַגט אַ שם,
וואָס פיס די ליימענע אים לערנט שווער צו שטעלן...
פון וואָנען האָט די אַראַגאַנץ און גרויסקייט-מאַניע
דערגרייכט צו נידערטרעכטיקייט פון ריינסטער פראַבע?
אויף דעם פאַרזעעניש שטייט: „מעיד אין גערמאַניע“:
נישט מענטש, נישט חיה איז זי, נאָר ראַבאָט!

1942—1939

ווער ווייסט, צי וועל איך דורך דער צייט אַדורכטראַגן
מיין קאַפּ,

ווער ווייסט —

אַז זאָרג אַזוי פיל איז צו אים באַשערט?

ווער ווייסט —

צי וועל איך דורך דער צייט אַדורכטראַגן
מיין האַרץ,

אַז הימל האַט זיך אויף דער ערד איבערגעקערט?

ווער ווייסט —

צי וועל איך דורך דער צייט אַדורכטראַגן
ס'געביין,

אַז כ'ווייס נישט —

ווען דאָס גרויסע אומגליק ט'בלייבן שטיין?

ווער ווייסט —

צי וועל איך דורך דער צייט אַדורכטראַגן
מיין ליד,

אַז מיט די וואַרצלען

רייסט אַרויס די צייט — ס'געמיט?

ווער ווייסט —

אַז ס'פאַלט אַראָפּ

דער קאַפּ

אויף שוואַרץ

פון האַרץ,

מיין טרויער —

אויף געביין

אויף ביטערן געוויין,
אין קעלט געגליט —

פייפט יאָמערלעך דאָס ליד!

דערהרגעטע קינדער

איך האָב געזען אויף די וועגן ליגן, אויף שאַסייען,
די קינדער די דערהרגעטע דורך קויל פון פיינט,
איך האָב געזען, ווי איבער זיי לבנה-נעכט עס גייען,
געזען פון שרפה-פייערן אויף זיי די שיין.

מיט הענט און פיס צעוואַרפן זענען זיי געלעגן,
צי איינגעקאַרטשעט אין דעם לעצטן וויי-געשריי,
מיט אויסגעשריי, וואָס קיין מאַל וועט נישט אויפהערן
צו פרעגן,

פאַר וואָס, פאַר וועלכע זינד דען קומט עס זיי ?

געזען — אַ יינגעלע אַנטקעגן הימל אויסגעצויגן,
זיין פנים האָט אַ בלוט-קאַליר געהאַט אַזאַ,
פאַרגלייזט ביי אים געוועזן זענען שוין די אויגן,
און אויף די ליפן אַפגעהאַקט האָט קויל דעם יאַמער : מאַ...

איך אין דער צייט

עס גיט די האַק פון קעגנוואַרט אַ בליץ מיר איבערן נאַקן,
און פון אומגעריכטקייט —
כ׳שליס די אויגן צו אויף זיבן שלעסער:
די פינצטערניש איז איר משיח־צייט בגוואַלד מתקן...
— איז אפשר כולו חייב אויף דער וועלט איצט בעסער?
עס זענען אויסגעלאָשן דורכן שנאה־שטורעם אַלע
ליכטער —

איינגעזויגן אַ וואַמפיר אין יעדן שליף איז —
אויגן צוגעמאַכט — אויף אויגן־לעפלעך גרויל־געוויכטער:
רויטקייט... גוססדיקע זון צעפלאַמט אין חורבן־שריפות...
ס׳טוט מיר וויי ביז טויט, און ס׳איז געליימט מיר
יעדער אבר,

לוויה־מאַרשן שפילן אויף אַנטוישונג.
עפן איך די אויגן אויף, און כ׳זע מיין צייט —
אַ קאַלטער ווערעמדיקער קבר,
און אַרום — אַרום — אַרום אַ שטורעם פונעם חושך!

צום יידישן דיכטער

יידישער פאָעט,
אַז גערעדט — זאָל זיין גערעדט!
און נישט גערעדט בלויז,
בלויז געזאָגט.
אַזא מין טאָג אַ פינצטערער
פאַר אונדז האָט נישט געטאָגט!
און נישט געזאָגט בלויז,
נאָר געטאָן!
און יעדער וואָרט
זאָל זיין אַ פּאָן!
און נישט אַ פּאָן בלויז,
נאָר אַ פּלאַם,
און נישט אַ פּלאַם בלויז,
נאָר פון פּלאַקערן אַ ים —
אַ ים פון דעם פּאַרניכטנדיקן שפּאַס,
אַן אַקעאַן
פון עוקר מן השורשדיקן האָס!
אַ, ברודער, יידישער פּאָעט,
אַ האָס —
וואָס נישט געזאָגט בלויז, נישט גערעדט,
נאָר פּלאַקער אולטראַ-פּיאָלעט,
וואָס אויסברענגן מיט וואָרצלען וועט
דעם שולדיקן
און זיין
משונהדיקן חטא!

אויס מענטש!

פאַרשאלטן, גורל, זיי, דו אין טאָן דיין דעם געמיינעם,
פאַרשאַלטן אין דיין איצטער, אין איצטערדיקן גאַנג,
וואָס האָסט אַ האַז דערשראַקן געמאַכט פון מענטש
פון איינעם,

און פון דעם מענטשן צווייטן — אַ שטיקנדיקע שלאַנג...
גראַבט האַז פאַר זיך אַ קבר, און שרעק זיין יעדער אבר,
שוואַך און אַפגענומען, געשטאַרט, פאַראַליזירט —
וועט דען רחמנות האַבן אויף ביידע זיי — אויף זיי ווער?
אויף ביידע די פון שוואַכקייט פון זייערע פאַרפירט?
געשטאַלט פון מענטש זיי ביידע, זיי האַבן איצט
פאַרלוירן —

צו געטלעכקייט פון מענטשן פאַרלוירן איז דער וועג:
די שלאַנג פאַר האַז האַט מורא, דער האַז פאַר שלאַנג
האַט מורא

אין אונדזערע פאַרפינצטערטע משוגענע די טעג...
רוימט האַז מיט הענט די צואה, פון זיך אַליין מאַכט חוזק,
פאַר זיך אַ קבר גראַבט ער, דער אומגליקלעכער האַז,
מיט האַרץ און מיט נשמה פאַרקרעציקט און פאַרלייזיקט,
אין צוואַנגען פון די שלאַנגען, אין שלאַנגישן היפּנאָז...
און שלאַנגיש הויט עס ציטערט — פון אַלע זייטן שרעקן,
פון אַלע זייטן פחדים — פאַר זיך אַליין אַ שרעק!
עס וועט אויף יאָרן סטייען, עס וועט אויף דורות
קלעקן —

ווער ווייסט פון זיי, ווען פחד וועט זיין וועג אַוועק...
גראַבט האַז פאַר זיך אַ קבר, און שלאַנג אין דערד
פאַרגראַבן

צום אונטערגאַנג פאַרשאַלטן, צום אומקומען געבענטשט,
פאַרגעסן האָבן ביידע, פאַרגעסן שוין זיי האָבן
און קענען נישט געפינען צוריק דעם זינען — מענטש !

מיידל מיט דער ליאלקע

די זאוויערוכע האָט זיך ווייט צעהוליעט,
אין קוימען פון דער כאַטע וויינט דער ווינט.
דאָס מיידעלע צום האַרצן דריקט און טוליעט
די ליאלקע קליין: — „נישט טשעפע, ס'איז מיין קינד!“
די זאוויערוכע האָט זיך הויך צעוואַיעט,
אין קוימען שטאַרקער נאָך דער ווינט עס קלאַגט.
„זיי רואיק, ליאלקעלע, דיין מאַמע זאָיע
אין דיר אַ בת־יחידה — איינס — פאַרמאָגט“...
די זאוויערוכע האָט זיך אימהדיק צעשריגן,
דער ווינט אין קוימען, ווי אַ שלאַנג ער צישט.
— שאַ, ליאַלינקע, די מאַמע ט'דיך פאַרוויגן,
אַט זעסטו כ'האַב מיין טרער דיר אַפגעווישט...
די זאוויערוכע ברענט, אין פלאַמען איז די כאַטע,
און זעסט דער ווינט פון אַלע זייטן — צינדט...
— וווּ זענט איר איצטער, מאַמע... מאַמע, טאַטע...?
מיט ליאלקע כ'גיי אַנטלויפן — מיט מיין קינד...
די זאוויערוכע רעוועט מיט די פלאַמען,
דער ווינט משוגע איז געוואָרן זע:
דער מלאך־המוות פליט מיט ווינט צוזאַמען,
ער פליט אַראַפּ העלדיש מיט זיין פיקע...
די זאוויערוכע — אויסגעגאַנגען ממש
מיט ווינט אַנטלאָפן איז אין חושך — שוואַרץ —
און ליאלקע האַלט איר לייוונט־הענטל מאַמיש
אויף זאָיעס דורכגעשאַסן קינדיש האַרץ!

הענט

די רעכטע האַנט געשפּאַנט — צו שאַפּונג און צום טון,
די רעכטע האַנט געשטרעקט — באַגריסונג צו דער זון,
צום שלום אויסגעשטרעקט אין פּריד־געפּיל געגרויסט,
און אייזן פעסט צום פּיינט — געביילט אין האַרטער
פּויסט !

די לינקע האַנט ביים האַרץ צו האַרציקייט, וואָס נאָנט —
די האַרציקייט פאַרשענקט, און האַרציקייט זי מאַנט,
די צערטלעכקייט פאַרטיילט, מיט צערטלעכקייט זי גלעט,
זיאַיז ווייך אין מילד־באַריר, ווען מאַן עס ווערט פאַעט...

דאָס פּידלשע געזאַנג, מיט ליבע פּול און צאַרט,
דעם ניגון ציט אַרויס די לינקע האַנט ביים האַרץ,
און רעכטע האַנט געשטאַרקט, מיט נאַקעט־קראַפט
אַנטבלויזט,
דעם ניגון האַרט און שאַרף פאַר קאַמפּסליד ברענגט
אַרויס !

און ס'טרעפּן זיך די הענט, ביים אַרעמען, וואָס ליב,
ביים ווערגן שונאס האַלדז אין רגעס גרויזאַם, טריב,
אין פינגערשן געברעך, בעת יאוש און בעת צער,
און בעת דער תּפילה שטום צום אייביקן דעם האַר !

וואַכזאַמקייט-אַלאַרעם

ס'איז יעדע רגע איצטער וואַכזאַמקייט-אַלאַרעם :
אַזוי — איז רויש פון יעדן שטורעם ווינט,
אַזוי איז קנאַל פון דונער אומדערבאַרעמט,
אַזוי איז דאָס געוויין פון קינד,
אַזוי איז רוף פון איטלעכער סירענע,
אַזוי איז שטילקייט, וועלכע שרעקן האַרעכט,
אַזוי איז ס'שרייען פונעם שרפהדיקן ברענען,
אַזוי איז יעדער שטילסטער שאַרד,
אַזוי דאָס רוישן פון די טעלעגראַפן-זיילן,
אַזוי איז יעדער ליכטיקער און פינצטערער סיגנאַל,
אַזוי איז יעדער רגע-וועג אין וויילע-מיילן,
אַזוי איז יחיד איינזאַמער און גרויסער כלל.
אַזוי דאָס פייפן פון די לויפנדיקע באַנען,
אַזוי דער אַנזאַג פון דער שווימענדיקער שיף,
אַזוי איז ס'האַרץ אין דעם הבל-הבלימדיקן שפאַנען
צו יעדער הויך, צו יעדער טיף —
אַזוי אין טעג אין גרויזאַמע, מיט גרויל וואָס שפאַרן,
ווי ס'האַט דער מענטש אַן אַנלען-אַרט,
אַזוי — דאָס עכאַ פון דעם אַלץ — דער וואַכזאַמקייט-
אַלאַרעם

אין יעדן קלאַנג פון וואַרט !

נישטאָ קיין וועג צוריק...

— הער וואַכמייסטער ! הער וואַכמייסטער !
— וואָס איז ? איין אויגנבליק !
— הער וואַכמייסטער ! הער וואַכמייסטער !
מען האָט מיך דאָ געשיקט...
— מען האָט געשיקט דיד אויסשפירן
דעם נאָענטן וועג פאַרויס !
— הער וואַכמייסטער ! הער וואַכמייסטער !
דער וועג עס לאַזט זיך אויס —
— ווער לאַזט זיך אויס ? ! וואָס ווייסטו וואָס ?
וואָס האַסטו אויסגעטראַכט ?
— הער וואַכמייסטער ! הער וואַכמייסטער !
נישט גוט האָט זיך געמאַכט...
— וואָס טראַכסטו אויס ? וואָס קלערסטו אויס ?
פאַרויס מיר שפּאַנען דאָך !
— הער וואַכמייסטער ! הער וואַכמייסטער !
אַלץ שנעלער קומט די באַך !
— נאָך רעדסט אַ וואָרט — דערשיס איך דיד,
דערשיס איך, ווי אַ הונט !
— הער וואַכמייסטער ! הער וואַכמייסטער !
דער אַפּגרונט האָט אַ גרונט !
ס'איז אויפגעריסן יעדער וועג
און חרוב יעדע בריק,
הער וואַכמייסטער ! הער וואַכמייסטער !
נישטאָ קיין וועג צוריק !

פארגעדענקען און נישט שענקען

קיין חיה רעה האָט מען נאָך נישט לעבעדיקערהייט
באַגראַבן,

ווי דאָס מיט אונדז געטון זיי האַבן,
קיין פי און רינד מען האָט נישט לעבעדיקערהייט
געשניטן בריסט,

ווי זיי געטון עס האַבן אינעם מאַרדלוסט וויסט.
קיין חיה, קיין בהמה האָט מען לעבעדיקערהייט נישט
אַראַפּגעהאַקט און אַפּגעשניטן גלידער,

ווי זיי — זיי האַבן עס געטון מיט מיינע ברידער.
קיין נפש לעבעדיקן האָט מען נישט געשניטן לייבער
שטיק ביי שטיק,

ווי זיי, זיי האַבן עס געטון באַהאַוונט, באַלמעלאַכיש
און געשיקט.

קיין חיה רעה האָט מען לעבעדיקערהייט נישט
אויף דער העלפט געריסן,

ווי זיי, זיי האַבן עס געטון מיט אונדז, די כלבים־ריטער
אַן געוויסן,

מען האָט נאָך לעבעדיקערהייט קיין שרצים נישט געזעגט,
ווי זיי — זיי האַבן עס מיט אונדז צו טון געפלעגט...

קיין שלאַנג אַפילו האָט מען לעבעדיקערהייט קיין
אויגן אויסגעשטאַכן —

ביי זיי איז עס געווען אַ מעשה שבכל־יום — אַ יום־טוב
אין דער וואַכן

ווען האָט מען לעבעדיקערהייט געהאַנגען ביי דעם
גאַרגל אויף אַ האַק,

ווי אין טעג אין אונדזערע — אין פינצטער־שטאַק?

ווען האָט מען עס דאָס מענטשן-לייב אין חלב-ליכט
און זייף פאַרוואַנדלט
און צום פרייז „פּראַ פּינפּציק מאַרק אַ לייכע“ געהאַנדלט ?
ווער האָט פאַרנומען זיך — אַ וואַסער פּאַלק,
אַ וואַסער לאַנד,
אַ פּאַלק אַ גאַנצן איבערענטפּערן צו חוּזק און צו שאַנד ?
ווער האָט פאַרנומען זיך — צו אויסראַטן אונדז אַלע
זיך געקוואַפּעט
דורך מאַרד און בראַנד — להשמיד, להרג ולאבד ?
מיר ווייסן גוט און וועלן'ס אויף דור-דורות פאַרגעדענקען
און — נישט שענקען !

ווייס-שוואַרץ

די מאַרליע אַזוי ווייס — אַ ווייסער קרעפּ ;
די ווייסקייט מיידלשע — קלאַרער אַלאַבאַסטער,
אַ רויטע ווערט אויף בלוטנדיקע קעפּ,
וואָס ווערט שטילער און פאַרבלאַסטער.
אַריבער קעפּ עס בייגן זיך אין צער
די אויגן מילד, די שוועסטערשע, די ברעמען,
און הענט, וואָס זענען צאַרט און ווונדערבאַר
וואָס פיינ אַזוי פיל קענען איבערנעמען !
— ס'טוט וויי דיר, ברודער מיינער, ס'טוט דיר וויי,
טאָ לען זיך אָן אין מיר איצט פעסטער, פעסטער,
יאָ... גרינער גראַז איז עס... דיין ווייב... דיין שוועסטער...
און ווייס עס איז אַרום — נישט טראַכט פון טויט —
עס איז אַ ווייסע וועלט — אַ שטילע און אַ ווייסע,
וואָס אויסגעקעמפט דו האַסט מיט בלוט און רויט —
פון דיר, מיין העלד, די וועלט דערציילט אַ מעשה...
אַ ווייסע וועלט, וווּ מענטש צו מענטש איז פריינד,
וווּ פעלקער ברידערלעך, און נישט פאַרקויטיקט...
זע, טאָג אַ ווייסער האַט דאָך אויפגעשיינט —
נאָר דער באַנדאַזש דער ווייסער — מער נישט נייטיק...
אין ווייסקייט ביסט אַוועק — אַוועק דיין האַרץ ;
פון אַדלער איז אַ ווייסע טויב געוואָרן ! — — —

באַגלייטן אויגן דיך פאַרדעקט מיט שוואַרץ —
מיט שוואַרץ געמיט און שוואַרצן קרעפּ אויף ארון !

דער לאַנדקנעכט טראַכט

כ'האַב ווייט פון דאָן אַ לאַנד געהאַט!
און ס'לאַנד איבערגעלאַזט,
אַוועק בין איך אין לאַנד, וואָס פרעמד
אויף ברען פון זון און פראַסט.
כ'האַב אין מיין לאַנד אַ היים געהאַט,
בין איך פון איר אַוועק,
און דאָ איז פרעמד מיר יעדער שפּאַן,
פון יעדער טיר יאַגט שרעק.
כ'האַב אין דער היים אַ ווייב געהאַט,
אַוועק בין איך פון איר,
איז דאָ מיין קומען צו אַ פרוי
אי זנות, אי שאַנד-באַריר!
כ'האַב פון מיין פרוי געהאַט אַ קינד
בין איך אַוועק פון אים,
און דאָ אויף קינד וואַרפט אָן אַ שרעק
מיין אויסזען און מיין שטים...
איך האָב אַ לאַנד, אַ היים געהאַט
אַן אייגן ווייב, אַ קינד —
בין איך פון זיי אַהער אַוועק,
איז אַלץ אַוועק מיט ווינט!
איז אַלץ אַוועק מיט וויי און ווינד,
און ווערט באַדעקט מיט ראַסט —
און ס'לעבן, וואָס איך האָב געהאַט,
האַט איצט זיך אויסגעלאַזט!

ווינט — ווידערשטאַנד

דער ווינט האָט אויפגעהויבן זיך פון אַלע זייטן,
ער טראָגט זיך אום משונהדיק, ער לעשט און צינדט —
געשפענסטער־רייטער פונעם כף הקל עס רייטן.
וואָס ס'טראָגט דעם קערן „גוט" אין אַלטער וועלט —
פאַרשווינדט.
ס'פאַרשווינדן מיט דער שטאַט און דאַרף די פיל מיליאָנען,
געגליכן צו געקוילעטע די שאַף און רינד —
דער הערשער איבער מענטשן־גייסט איז — איין סכנה,
אין שפיל דער ווילדעסטער, וווּ קיינער נישט געווינט...
וווּ בלויז פאַרשפילן קענען אַלע די פאַרטנערן,
אין שפינעכץ אייגענעם פאַרפלאַנטערט איינגעשפינט —
רייסט ווינט דער אויפגעהויבענער פון האַרץ אַרויס
די שטערן,
עס בושעוועט צעיושעטער דער תקופה־ווינט...
דער ווינט האָט אויפגעהויבן זיך און בייגט צו דר'ערד צו
און דריקט אין דר'ערד אַריין — אין קבר — פאַלק
און לאַנד.
דאָס איבערלעבן וועלן מוטיקע די הערצער,
וואָס ווייסן ווי דעם ווינט צו שטעלן אַ ווידערשטאַנד !

אַראַנגוטאַנגן-מאַרש

שאַסטאַקאָוויטשן

דאַמבאַ-דאַמבאַ, דאַמבאַ-דאַמבאַ
מיט דער פויק פון טאַמטאַמען,
מיט די אויפרייסן פון באַמבן
גייען זיי און לופט פאַרסמען...
שפאַנען די אַראַנגוטאַנגן,
לאַפעס אויסגעשטרעקט אין פויסטן,
פון אַ וואַלד אַרויסגעגאַנגען
מיט דער חרפה, דער אַנטבלויזטער...
אויפגעברויזט און אויפגעוירן,
אויפגעכראַסטעט, אויפגעבונדן,
יעדע שפראַך פון מענטש פאַרלוירן,
יעדער זין פון מענטש פאַרשוונדן...
אויף די וונדן זאַלץ זיי שיטן,
קעפ פון מענטשן זיי סקאַלפירן
מיט די פאַראַזיטן-זיטן,
וואַס נאָך מענטשן-בלוט זיי גירן...
שפאַנען פונעם גרויל געפאַנגען
און גערירט אויף די געהירן —
ווילדע וואַלד-אַראַנגוטאַנגען
רייען אייזערנע מאַרשירן...
דאַמבאַ-דאַמבאַ, דאַמבאַ-דאַמבאַ
מיט אַ פויקערישער מאַניע,
מיט געוואַלד-געליאַרעס-באַמבן
פונעם דזשונגל-וואַלד — גערמאַניאַ!

פון פריער אויס

ווער ס'האָט מיט שאַרפן אויג געזען,
געזען האָט זיי מסוכן :
זיי האָבן נישט געהאַט דעם מוט
אין אויגן גלייך צו קוקן.
שגעוו, אָדער בראַנפן שטאַרק
דעם בליק האָט זיי פאַרצויגן :
מע האָט פאַרמשפּטקייט געזען —
ביי זיי אין העלע אויגן...
זיי האָבן הילכיק געמאַרשירט
און דונערדיק געדראַנט,
האַט פויק געפויקט, געשאַלט טראַמפייט
אין זיגערישע מאַרשן.
ווער ס'האַט מיט אויער שאַרף געהערט
ס'געפילדער בגילופין,
דער האָט געהערט פון אונטערגאַנג,
פון ס. אַ. ס. די רופן...
ווער חוש הריח שאַרפן האָט
און קען אויף ווייט דערשמעקן,
געשפירט האָט איבלדיק געשטאַנק
פון זיי — די טויטע שרעקן.
געשטונקען האָט פון זייער זיין —
אַ חרפה צו דערציילן —
געסרחעט האָט פון זיי אויף מייל
מיט ווערעם פון נבלה !

זעלנער און טויט

פון שריפות איז דער הימל רויט,
פון זונען-אונטערזאנג —
לעם זעלנערס זייט עס שטייט דער טויט,
ער וואָרט, ער וואָרט צו לאַנג...
דער זעלנער איצט אַ טאַגבוך שרייבט
ביים אומגליק אין דער צוואַנג —
אַ בלייכער זכר, מיינט ער, בלייבט,
און דאָס איז זיין פאַרלאַנג!
אַזוי פיל שוין פאַרגאַסן בלוט,
אַזוי פיל גרויל געבראַכט!
וון נעמט דער מענטש אַזוי פיל מוט
צו דעם נישט-דאָ-געדאַכט!
אויף הפקר איז געבליבן היים
און יונגע ווייב און קינד,
ער איז נישט מער אַ שטיק פון ליים,
געשליידערט אויפן ווינט...
שטייט טויט ביי זייט און קוקט אַריין
אין זעלנערשן געשריפט —
ער שווייגט מיט שריפהדיקן שיין,
וואָס בלוט אויף וואָרט עס טריפט.
און אַז דער זעלנער פרעגט — מיט וואָס
זיך ענדיקן וועט אַלץ —
דאָן גיט זיך טויט צו אים אַ לאַז
און שטיקט אים ביי דעם האַלדז...

האַמלעט — איצט

שטייט האַמלעט ווידער אויף דער שוועל פון קאַטאַסטראָפּן
אין ברייטן דעם ירושה-מאַנטל איינגעהילט,
די אויגן זענען בלינד, כאַטש אויפגעריסן, אָפּן —
אין זיך אַריינגעטיפּט זיי וואַגלען, וואַנדלען ווילד.
אַזוי פיל שאַרבנס אין דעם קבר אויסגעגראָבן,
מיליאָנען שאַרבנס חרוב — אין דער גאַרער וועלט,
וואָס אַלע וועגן אויף פאַרויס, צוריק זיי האָבן
אָן שום באַוואַרענישן איצטער אים פאַרשטעלט...
די קבר-ווערעם פרעסן אים זיין קאָפּ לאַנגהאַריק,
זיי זענען מאַרד געוואָרן אים, וואָס שאַרף און אַנגעשפּאַנט ;
ער קוקט אויף שאַרבן אין זיין האַנט : „ס'איז
נעבעך יאַריק ? !”

— „יא, ער איז עס !” — עס ענטפערט צייט —
דער קברות-מאַן.
וואלה שמות : דאָס איז פון לייבניצן דער שאַרבן,
וואָס האָט געחלומט פון דעם פרידן אומעטום —
דעם חלום, וועלכער גוססט, האַלט אין איינעם שטאַרבן
אין די פאַרלאַנגען און אין מעשים גוט און פרום...
און דאָס-אַ זענען שאַרבנס פון די קעפּ באַקאַנטע,
באַלויכטן האָבן בליצן זייערע די נאַכט :
דער שאַרבן פון פאַרנונפט דער קלאַרער — אַט
פון קאַנטן,
וואָס האָט געבוירן העגלען, וואָס האָט מאַרס
געבראַכט.

אין טראַכטן אויפגעבראַכט ווערט האַמלעט פון די טענות
פון זיינע אייגענע — אין קבר מיט די פיס —

די פראגע איצט : נישט יא צו זיין, צי נישט צו זיין איז,
נאָר פראגע איבער אלע פראגן, צי מען א י ז !

א שאַד דער יאַט...

דאָס איז אַ טרויעריקע זאַך,
איר'ט מסכים זיין אַוודאי :
געשטאַנען געץ איז אויף דער וואַך
פאַרטראַכט, פאַרמוחט גראַדע...
ער האָט געקלערט און זייער קלוג
אין פלען געזען זיך נעמען :
ער האָט דעם קריג שוין גאַנץ גענוג —
צו וואָס ? פאַר וואָס ? פאַר וועמען ?
ער האָט געקלערט — פאַר וואָס די שטראַף ?
פאַר וואָס אים קומט דאָס שמאַכן ?
געקלערט : ס'איז אין לדבר סוף
צו אַלע זיבן זאַכן...
ער האָט צוויי הענט, געזונטע הענט
צו לעבן און צו ליבן —
די זאַכן האָט ער קוים דערקענט
און איז אין קריג פאַרטריבן —
האָט ער געטראַכט, און זייער קלוג :
„אין זיג איך האָב קיין גלויבן,
איך האָב אים שוין, דעם קריג גענוג,
כ'וועל גיין די הענט געהויבן"...
נאָר ס'האָט אים הענט אַ האַנטגראַנאַט
אַראַפגעריסן גראַדע...
אַ שאַד דער געץ — אַ שאַד דער יאַט,
„איין זעהר גראַססע שאַדע !“

וועגן וואַשן בלוט...

אַנטקעגן דעם וואַס איר, פרוי טרודל, שרייבט
צו אייער מאַן דעם לעאַנאַרד אויפן פראַנט,
אַלס ליבע מוטער און אַלס טרייע ווייב,
און קעגן דעם, וואַס איר אין בריוו באַטאַנט,
אַז אויב די בגדים וועלן זיין פאַרשמירט
צי איינגעשמוצט אין אונדזער הייסן בלוט
טאָ לאַזט זיך וואַשן עס... איר האַט פרוברט...
אַ, ליבע גנעדיקע מאַדאַם גערטרוד,
איז קעגן אויסוואַשן דאָס הייסע בלוט
איך וויל אייך וואַרענען, פרוי טרודל, זיס,
אַז ס'וואַשט זיך נישט מיט וואַסער אַזוי גוט
איך ווייס עס, ליבע פרוי, און אויף געוויס...
מיט כעמיקאַליען איז עס אויך קיין פלאַן
ס'הייסט, כעמיש וואַשט זיך אויך דאָס בלוט נישט אויס —
דאָס איבעריקנס ווייסט שוין אייער מאַן,
וואַס קען נישט ליידער שוין צוריק... צו הויז...
דער לעאַנאַרד, אייער מאַן, ער איז שוין טויט,
אים איז שוין גוט : אים טוט שוין גאַרנישט וויי ;
ער האַט, פאַרשטייט איר מיד, מיט בלוט וואַס רויט,
מיט בלוט זיינעם, געוואַשן אונדזער שניי...
איז קעגן דעם, פרוי טרודל, וויסן זייט
און וואַס איך זאָג מיט האַרץ און שכל הערט :
דאָס בלוט אויף וואַל, אויף לייונט צי אויף זייד —
דאָס בלוט מיט בלוט נאָר אַפגעוואַשן ווערט...

פּאַרזיי 1942

אין פּרילינג ניינצן-צוויי-און-פּערציק,
אין אימפּעטיקן ווינט-געדריי
באַזונדער אימהדיק און שמערציק
געווען איז דער פּאַרזיי...
מיר האָבן פּעלד פּאַרזייט מיט גופים
פון שונא אונדזערן, וואָס וויסט —
צו דעם יושר האָט גערופן,
ס'האָט פּעלד געדאַרפט דאָס מיסט!
האָט בלוט געגאַסן זיך — אַ מבול,
עס איז געווען אַ בלוטפּאַרפלייך,
געקאַרטשעט האָט זיך דער מחבל —
די שפּין — דער האַקנקרייך...
אַליין אויף זיך האָט טויט גענומען
דער שונא אין שגעון זיין:
צו ערד צו אונדזערער געקומען
און אין דער ערד אַריין!
אין פּרילינג ניינצן-צוויי-און-פּערציק,
אין אימפּעטיקער קריג-זאַוויי,
באַזונדערס אימהדיק און שמערציק
געווען איז דער פּאַרזיי —
פּאַרזייט מיט דייטשישער נבלה
מען האָט דאָס סלאַוויש ברייטע פּעלד —
וועט שפּעטער האָבן צו דערציילן
פון גליק די גאַרע וועלט!

די „סטרומא“

די „סטרומא“, אין דערטרונקען געווארן דורך
אן אומבאווסטער קריגשיף — האבן
געמאלדן די דייטשן — דעם 24 פעברואר 1942

פון רומעניע זיבן הונדערט פופציק יידן
שווימען מיט דער „סטרומא“ — אַ בולגאַרישע שיף :
אין דעם שוואַרצן ים די כוואַליעס זידן,
אויפגעקאַכט אין שוואַרצן ים עס איז די טיף.
ס'לויפן יידן פונעם דייטש און פון רומעניע —
הונגעריקע שטאַרבן אויס אַ יעדן טאַג,
— נאָר ס'איז דאָך דער טאַג אי לויטערער, אי שענער,
ווייל ער זעט נישט נאָענט די חרפה און די פּלאַג ;
ווייל ער זעט נישט פנימער פון האַס צעדרייטע
אין קאַנווולסיעס-ספּאַזמען פונעם מאַרד —
זיבן הונדערט פופציק יידן שרידי פליטה
האַבן נישט אויף דער יבשה איצט קיין אַרט...
שוואַרצער ים אויף רוקן האַט גענומען
נע-וונדניקעס און טראַגט זיי צו אַ ברעג,
קאַכט און זידט דער ים, נאָר רואיק שווימט די „סטרומא“
פירט אַוודאי אין אַ נייעם גוטן וועג...
אין אַ נייעם וועג דורך אַפּגאַנג אין די בלוטן,
גומל בענטשן יידן — פטור איז מען צער —
הונגעריקע די געמיטער, נאָר באַרוטע —
גאַט צו דאַנקען, גאַט צו לויבן איז דערפאַר !
און זיי דאַנקען טאַקע גאַט און טאַקע לויבן
פון דער טיף פון האַרצן, פון דער סאַמע טיף,

נאַר אין מיטן, פון טאַרפעדאַ-שטויס געהויבן,
זינקט אין שוואַרצן קאַכעדיקן ים די שיף!

אויסוועג

פאַרבלענדט פון אַ פיקס־איזדעע,
דורך אומזין און דורך שנאַפס גערייצט,
מאַרשירן זיי מיט ווילד־געשריי
און מיט דעם שוואַרצן האַקנקרייץ.
אויף פאַן קאַלירן זענען דריי :
דער האַקנקרייץ איז שוואַרץ ווי טויט,
אין קרייז — איז ס'ווייסע (הלמאי ?)
אין ראַנד דאָס רויט, ווי בלוט איז רויט...
ס'איז אַלץ אַוועקגעשטעלט אין קאַן
פון ווילד־געפיל דאָס אַפגענאַרטס —
קאַלירן אַלע פון דער פאַן :
פון רויט פון האַרץ, פון ווייס און שוואַרץ ;
און יאָרן דויערט שוין די שלאַכט
וואָס ברענגט מכלומרשט זיג נאָך זיג,
בעת אַלץ איז דאָס נאָר אויסגעטראַכט,
בעת אומגליק קומט גאַר אַנשטאַט גליק,
טאָ זע, סאַלדאָט, וואָס האַסט צו טאָן,
און טו עס גלייך, ווי מען באַדאַרף,
אויב פאַטער ווילסטו זיין און זון,
טאָ תיכף נעם ס'געווער און וואַרף —
ווייל דורכגעשאַסן איז דאָס שוואַרץ,
דאָס טריפה רויט איז שוין פאַרברענט,
טאָ נעם זיך אָן אַ קראַפט אין האַרץ
און מיט דאָס ווייסע הייב די הענט !

אומזיסט

פון שיינע פרעסט, פון טיפע שנייען,
אהיים געקומען מיט טראַפֿייען
איז אַטטאַ לאַוז אַהיים,
און ס'פֿייניקט אים אַזאַ געדאַנק,
(עס טרעפט אַ מאַל ביי אים עס צאַנקט)
אַזאַ געדאַנק געהיים:
געבראַכט טראַפֿייען קאַסטנס גאַנצע,
חוץ לאַרבער־קרענץ וואָס אים באַקראַנצען
מיט אַ מאַראַליש רייץ;
מיט אַפֿשריפטן פון לויבבאַפעלן,
אַז ער איז גוט און וויל געפעלן
און אויך — אַן אייזנקרייץ...
געבראַכט אי שיד, אַ צענדליק הויזנס
פון ריינעם וואַל, פון וואַל פון בלויזן,
און העמדער גאַנצע טיץ...
נאָר וואָס־זשע נוצן די טראַפֿייען,
אַז אַלע זיי לאיבוד גייען —
עס קומט אים נישט צונוץ? ...
ווי קען עס אים דאַן וויל באַקומען,
אַז פונעם „אַסט“ צוריקגעקומען
ער איז אַן הענט און פיס...
פון שווערע פרעסט, פון טיפע שנייען
אהיים געקומען מיט טראַפֿייען,
און ס'איז געווען אומזיסט...

דריי סיבות

דער שניי איז ווייס, און — ווייס דער קאָפּ
ביים זעלנער פרידריך פרויס,
די אויגן זינקען אים אַראָפּ,
זיין שטאַלץ און קראַפט איז אויס.
— איר, דייטשער זעלנער, פרידריך פרויס,
די סיבה וואָס — דערקלערט,
וואָס איר צו אייער טייל אַרויס
האַט זיך נישט אומגעקערט.
פאַר וואָס אַוועק אין מיטן שלאַכט?
וואָס האָט איר אים פאַרגאַפט?
וואָס האָט אייך דאָ צו אונדז געבראַכט
אין דער געפאַנגענשאַפט?
זאַגט פרידריך פרויס דער זעלנעריונג,
וואָס מיט דעם גרויען קאָפּ —
אין אויג ביי אים בליצט אויף אַ פונק,
ער דרייט זיין מעשן קנאַפּ —
און זאַגט אַזוי: — כ'האַב סיבות דריי,
וואָס מיר געגעבן קראַפט
אַרויסצוגיין פון שעפּסן-ריי
צו דער געפאַנגענשאַפט...
איינס: לעבן וויל איך... נישט פאַרשעמט,
מיט גרויסער פולער מאַס;
צוויי: שטאַרבן כ'וויל נישט אין דער פרעמד
און דריי: דאָס אַלץ — צו וואָס?

פאַראַפּראָזע

געווען אַ ליד „די וואַכט אַם רהיין“
האַט רהיין געקלונגען ריין און שיין,
ס'האַט, זאַגט מען, שיין געקלונגען!
און ס'פּאַלק האַט עס געזונגען!
און רהיין געווען איז טאַקע ריין —
אַזוי געדאַרפט מען האַט פאַרשטיין,
נאָר איצטער איז'ס לעגענדע,
די זאַך האַט זיך געענדערט...
געזונקען איז דאָס פּאַלק אין שאַנד,
אין מאַרד איז שולדיק יעדע האַנט,
אין בלוט איז עס געטונקען,
געזאַפט און אָנגעטרונקען...
פאַרלוירן האַט עס זיך פאַר גליק,
כאַטש ס'איז געקומען זיג נאָך זיג,
כאַטש ס'האַבן וועלטן-נאַרן
געבלאַזן אין פּאַנפּאַרן...
געווען אַ ליד : „די וואַכט אַם רהיין“
וואָס איצט פאַרלוירן האַט דעם חן,
וואָס וועלט — געווען מבזה —
קומט איצט די פאַראַפּראָזע :
געווען אַ ליד : „די וואַכט אַם רהיין“
האַט'ס ריין געקלונגען, ריין און שיין,
דעם ליד דאָס רעכטס זיינס טוט'ס
און זינגט : „די וואַכט אַם... שמוץ“.

ס'איז א געדאנק!

דריי אפיצירן, העלדן דריי :
דער האַנס, דער היינץ, דער אַטטאָ
אויף מיאוסער געשיכטע גאַנץ
זיי האָבן שוין חרטה...
געשיכטע מאַכן האָט געוואַלט
דער אומזין אומגעריכטער
און דאָ אַרויסגעקומען איז —
אַ מיאוסע געשיכטע...
דער היינץ, דער אַטטאָ און דער האַנס
פאַר ברענגען חמרים-שאַדן
מיט העלדן-אייזנקרייצן פול
זיי זענען שווער באַלאַדן.
אַריין זיי זענען אין דער זינד,
אין זומפ, אין טיפער בלאַטע —
טאָ וואָס-זשע זאָלן איצטער טאָן
דער האַנס, דער היינץ, דער אַטטאָ ?
וואָס טוט מען ווייטער ? ווי אַרויס ?
עס טראַכטן אַפיצירן —
משוגע ווערן קען מען דאָ,
מען קען די קעפ פאַרלירן...
און אויפגעכאַפט האָט דעם געדאַנק
דער גורל ביי די אוי'רן...
און בוכשטעבלעך די העלדן דריי
עס האָבן קעפ פאַרלוירן !

סך-הכל

געציילט האָט הונדערט פּערציק מאָן
דער בראַווער עסקאַדראַן
מיט בראַווע הונדערט פּערציק פּערד
און עסקאַדראַנען-פּאַן...
דער עסקאַדראַן אין שטורעמלויף
געלאַזט האָט זיך — גאַלאַפּ,
געלאַפּן איז, געפּלויגן איז :
אַ האַנט, אַ פּוס, אַ קאַפּ...
און נישט דערפּלויגן צו דעם ציל
מיט דער אַנטבלויזטער שווערד —
מגולגל אין אַ ווילדער מיל
דער הימל און די ערד...
און ס'פּליט דער הימל און די ערד
אין שטורעם, אין גאַלאַפּ!
און אַלץ האָט זיך איבערגעקערט —
געשטעלט זיך אויפן קאַפּ...
און סטאַפּ! ... אַרויסגעהאַקט די שווערד —
און איצט, וואָס הייבט מען אָן ?
געבליבן איז איין מאָן, איין פּערד
און עסקאַדראַנען-פּאַן...
געציילט האָט הונדערט פּערציק מאָן
דער בראַווער עסקאַדראַן
און בראַווע הונדערט פּערציק פּערד
מיט עסקאַדראַנען-פּאַן...

נו, גוט...

נו, גוט, באפאלן זענט איר, צענדליקער, מיך איינעם,
ווען ס'האָבן זיך די קוילן מיר שוין אויסגעלאָזט —
איר האָט דערגרייכט אַ רעזולטאַט אַ שיינעם :
און נעמען מיך — אַן אויפגאַב איז געוועזן פראַסט...
נו, גוט, איר וועט מיר הענט און פיס פון קערפער האַקן,
איר וועט מיר אויסשטעכן די אויגן פון מיין קאַפּ,
איר וועט סקאַלפירן מיך, דעם קאַפּ אויף שטיין

— צעקנאַקן

איר וועט מיר אויסצאָפן די בלוטן טראַפּ נאָך טראַפּ.
נו, גוט, איר וועט מיך ברענען, בראַטן, שניידן, שטעכן —
מיט צונג מיט מיינעם פרווון אויסרייסן אַ וואָרט,
איר וועט מיר אַלע ריפן מיינע פרווון איבערברעכן,
צי מיינט איר טאַקע, אַז ס'וועט רירן מיך פון אַרט?..
נו, גוט — איר וועט אכזריותדיק מיין לייב פאַרשמייסן,
איר וועט מיך רעדערן און פערטלען מיר מיין לייב,
איר, גוט-באַקאַנטע, טרויעריק-באַרימטע פרייסן,
וואָס מענטשן-מאַטערניש ביי אייך איז צייטפאַרטרייב.
נו, גוט — איר וועט מיך שיסן, הענגען און פאַרברענען
און וועט מיין אַש צעשטויבן אויפן ערשטן ווינט,
איר וועט אַלץ טאָן, וואָס אויסוורף-לוסטמערדער עס

— קענען

איר וועט זיך זעטיקן צום מייקענען מיט זינד...
נו, גוט — איר וועט מיך אומברענגען אין פיין און שמאַכטן,
קיין סימן וועט איר איבערלאָזן פון געביין...
ווי וועט איר אָבער הרגענען מיין טיפע פאַראַכטונג,
מיין אייביקן האָס צום לעבן אייערן געמייין ?

פאַרשפּאַרט צו טראַכטן

דער געלער גאַטפריד לייענט אויפּמערקזאַם דעם בריוו,
וואָס ס'שרייבט זיין ווייב די דיקע בלאַנדע מאַרטע:
— ווי לאַנג נאָך? — שרייבט זי — ווי, דו האַסט
נישט קיין באַגריף...

איך האָב קיין כוח לענגער שוין צו וואַרטן...
נישט מעגלעך איבערטראַגן פון דעם קריג די לאַסט:
דער צער, די זאַרג דערהרגעט דאָך אונדז אַלע
און יעדער נייער זיג — ווי מ'וואַלט פון אונדז געשפּאַסט —
דעם הונגער און די נויט מאַכט אַלץ ברוטאַלער!
אויך דו, מיין גאַטפריד ליב, האַסט אַפּגעפּרירט די פּיס...
וואָס וועסטו טאָן אין קריג מיט פּיס געפרוירן?
מען דאַרף פאַרבייטן דיך — דאָס איז דאָך נישט גערעכט...
אַ, שוין־זשע איז שוין אַלץ, אַלץ פאַרלוירן?
עס קייקלט זיך אַ טרער און ווערגט מיך ביי דעם האַלדז:
וואָס זאָלן מיר דען טאָן, וואָס זאָל מען מאַכן?
מוז אומקומען דען אַלץ, מוז טויט פאַרדאַרבן אַלץ?
מוז טאַקע ס'פאַטערלאַנד אין אומגליק קראַכן?
ס'איז שרעקלעך, גרויזאַם, אויף יעדער דייטשער שוועל
און — בעסער נישט צו טראַכטן, נישט צו קלערן,
אַ תל פון אונדז געמאַכט, געמאַכט אַ וויסטן תל,
אויס, גאַטפריד, ס'איז משוגע דאָך צו ווערן...
דאָ שטעלט זיך גאַטפריד אָפּ: דערלייענט נישט דעם בריוו...
— וואָס ווייסט די מאַרטע דאָרט? ער מוז זיין זאָך טאָן...
כאַטש אפּשר זי גערעכט... איך האָב נישט קיין באַגריף...
אים טרעפט אַ קויל אין קאַפּ: פאַרשפּאַרט צו טראַכטן!

קאַשמאַר

אַז אונדזער צייט די איצטיקע וועט זיין שוין לאַנג
פאַרגאַנגען

אין דער געדעכעניש, אין טויטע אותיות שטאַרן,
וועט בלייבן לעבעדיק זי אין געזאַנג געפאַנגען,
און אין די פינצטערסטע, די גרויליקסטע קאַשמאַרן.
אין די חלומות אונדזערע אין חושכע און וויסטע,
מיט אויסטערליש-פאַנטאַסמאַגאַרישע צעיושעטע די

חיות —

זיי וועלן קומען מיט אַ וואַיענדיקער, בילנדיקער מיסטיק
אין הוראַגאַנען־זאַווערוכעס פונעם כאַאַס.
עס וועלן אַנגסטן אונדז באַשלאַגן קאַלטע, טויטע,
דער אַטעם וועט זיך אין די לונגען אונדזערע דערשטיקן,
עס וועלן רונצלען אונדז די הויטן,
עס וועלן אַפּפאַלן פון לייב און לעבן שטיקער.
מיר וועלן גרוי ווערן, גרוי און אַלט אין חלום,
וואַס וועט די צייט אונדז די שרעקלעכסטע דערמאַנען.
עס וועט שוין פריי זיין, אַ פרייד אַן אמתע און שלום,
און דורות שפּעטערע אין דעם קאַשמאַר
עס וועלן אַלץ נאָך קרעכצן :

— דייטשן... דייטש... גערמאַנען! ...

דער וועלט-באגריבער

- ס'האט פאר דער וועלט אַ גרויסע גרוב —
געווער פון העכסטער פראָבע —
אַ גרויסע גרוב, דער גרויסער קרופ
האַט ברייט און טיף געגראָבן...
אַרומגענומען ט'גאַנצע וועלט,
באַגראָבן אַלץ באַפּוילן,
אין שפיץ פון גרעבער זיך געשטעלט
און אַנגעשיט די גרוילן!
די בערג פון גרוילן אַנגעשיט
אויף שוידערלעכן אופן.
טאָ פונעם גיהנום הייס-צעגליט,
ווי קען מען דען אַנטלויפן?...
און אומדערמידלעך האַט די האַנט
געגראָבן טיפּער, טיפּער
ביז אַפּגרונט האַט פון שפּאַט און שאַנד
צעטומלט די באַגריפן...
— ביז קרופ אַליין — אַ שווערער שטיין —
אין גרוב עס איז געפּאַלן,
אין גרוב — יסורים און געוויין —
געוואָרן איז פאַרפּאַלן...
ביז גראַבנדיק די גרויסע גרוב
אין לעצטע אַנגסטן-שווייסן
איז אומגעקומען ער, דער קרופ,
און ווי זיי דאַרטן הייסן...

די בלויע דיוויזיע-געשיכטע

פון שפּאַניע פון ווייטן, פון גוואַדאַלקווייר
געקומען אין אונדזערע קאַנטן
עס זענען געקומען — זיך טאָן אַ פּרוביר
צוועלף טויזנט די רויבער-בירבאַנטן.
גנבים און שווינדלער, געהויבן די קעפּ,
גאַר ריטערלעך וואַזשנע געהויבן,
עס האָט זיי דער דייטשישער שווינדל פאַרשלעפט
אַהערצו צו מאַרדן און רויבן...
זיי זענען געקומען זיך טאָן אַ פאַרמעסט
אויף אונדזערע וועגן די פרייע,
מונדירן די בלויע געפאַסט און געפרעסט —
אַ בלויע באַנדיטן-חבריה.
אַ בלויע באַנדיטן-דיוויזיע פון ווייט,
פון שפּאַנישע הימלען די קלאַרע —
בלויז דאַנען, הידאַלאַס, בלויז איידעלע לייט —
סעניאַרן, סעניאַרן, סעניאַרן....
אוי סאַנטאַ מאַריאַ, וואָס האָט דאָ פאַסירט,
וואָס ס'קען אַלץ אין רוסלאַנד פאַסירן,
זיי האָבן פאַרלוירן דאָס לעבן, פאַרפירט
צוזאַמען מיט בלויע מונדירן...
די בלויע דיוויזיע, גזלנים איינס-איינס,
ווער האָט זיך געקענט אויף דעם ריכטן,
זיי זענען, אַלס קליין עפיזאַדל — אַ קליינס
אַריין אין דעם טויט און געשיכטע.

כאַפעניש

עס האָט די צייט פון אונדז געשאַפט,
אַזאַ מין בייזע שוואַרצע קראַפט,
אַ פינצטערע אויף גאַרער וועלט,
וואָס וואַקסט אָן שיר, אָן אויפהער שוועלט —
און ס'איז די קראַפט, וואָס רוי און ווילד
צום ציל צום איינציקן געצילט:
פאַרכאַפן, אויסכאַפן וואָס מער,
די וועלט צו מאַכן וויסט און לער.

און פוסטער, וויסטער ווערט די וועלט,
וואָס אירע יאָרן ביטער שעלט,
וואָס שטיקערווייז זי ווערט צעכאַפט,
וואָס בלוט ביי איר ווערט אויסגעצאַפט.
און ס'כאַפעניש גאַר לאַנג עס גילט:
מיליאָנען-מאַרד — די אַרגיע ווילד,
אַלץ כאַפן נאָך און נאָך און נאָך,
ביז ס'כאַפט דעם כאַפער כאַפט די בראַך!

שפיאָנען

סאָ נפקא מינה — שולצע, מייער, אָדער מיללער,
צי ווי זיי אַנדערש דאָרטן הייסן אַלע קענען,
צי טראָגן זיי בלויז סינגע־נומערן אַפילו,
אַלץ איינס — זיי זענען שטילע אויסוורפן — שפיאָנען.
אַ זייגערמאַכער ערגעץ, צי אַ באַנק־באַאַמטער,
אַ הדרת־פנימדיקער דאָקטער — נישט צום כאַפן :
פון וועלכער שליחות גייט ער, און פון וועמען שטאַמט ער
דער אַדלמאַן, דער פאָן־שפיאָן, אַ פאָן... אַ פאָן־פאַפּען...
אויף זייער פאָן, ביי אַט די יחוסדיקע פאַנען,
איז אַנגעשריבן גניבה, גזילה און נבלה,
זיי פראָוואַצירן אומגליק — אומעטום שפיאָנען —
פון שפיאָנען־אַרבעט פרום זיי ווערן אַנגעקוואַלן...
מיט נידערטרעכטיקייט אומאויפהערלעך זיי האַגלען,
פון אויגן שטראַמט ביי זיי אַ גיפטיק־גרינער פינקל,
נישטאַ קיין אַרט אויף דרעך זיי זאָלן נישט באַנאָגלען,
נישטאַ פון זיי אויף ערד־קיילעך קיין רואיק ווינקל...
פאַרריכט בייטאַג די זייגערס פינקטלעך פרט, הער מיינער !
הער שולצע ווידער אַרבעט ערגעץ אין אַ בענקל,
הער מיללער גוט חולאתן היילט ער, טיכטיק זייער —
אין צווישן צישעט מען אין געהיימען ראַדיאָ־שענקל...
אַזוי זיי טראָגן אומעטום דאָס אומגליק און די גיפטן —
צעשטערן פעלקער־פרידלעכקייט, טרינקען שיפן...
אין די באַהעלטענישן טראָגן שיפ־שריפטן —
שפיאָנישע געהיימע, אימה־היעראַגליפן.

ס.ס.

וואָס געווען איז געווען, וואָס געשען איז געשען,
ס'איז אַלץ געשטאַרבן אַוודאי,
מיר'ן גאַרנישט געהערט, און מיר'ן גאַרנישט געזען,
מיר זענען עס-עס — אַ בריגאַדע.
ס'איז נישטאָ קיין אַמאָל, און קיין צוקונפט — נישטאָ —
מיר טראָגן דעם איצט אויף די לענדן ;
און די רגע פון איצט — און די איצטיקע שעה —
מיר ברענען, מיר מאַרדן, מיר שענדן !
עס איז טויט דאָס געפיל — שוין אַ בר-מינן לאַנג —
מיר האָבן עס לאַנג שוין באַגראָבן ;
עס איז טויט דאָס געפיל, עס איז טויט דער געדאַנק —
די כלומרשטע געטלעכע גאַבן...
יא, אַ טאַטע געהאַט און אַ מאַמע געהאַט,
אַ סימן — אויף וועלט דאָ מיר זענען...
עס זאָגט אונדז איצט גאַרנישט אַט דער עלטערן-שטאַם —
מיר מאַרדן, מיר שענדן, מיר ברענען...
וואָס הייסט פרוי, וואָס הייסט קינד, וואָס הייסט
מצווה און זינד —
דער אויפקום פון מענטשן געבוירן ? —
וואָס פאַראַן — אַלץ פאַרשווינדט, קיין צוריקוועג געפינט.
פאַר אונדז איז שוין אַלעס פאַרלוירן...
און דעריבער איז וועלט אונדז — אַ פגר, אַ מת —
מיר ברענען, מיר שענדן, מיר מאַרדן,
מיר — אַ מתים-אינערץ, אַ בריגאַדע עס-עס,
אַ וויסטע, אַ פינצטערע האַרדע !

דער האַס-פאַרזיי

מען האָט געזייט אַ קיילעכדיקן יאָר
און נישט איין יאָר, נאָר גאַנצע, לאַנגע יאָרן,
מען האָט פאַרזייט דעם האַס — אַ גאַנצן דור —
וואָס אייביק בלייבן וועט אין דעם זכרון...
פון וואַנען איז פון זרע אַזאַ סכום
גענומען מיט אַ מאַל — פאַרזייט געוואָרן ?
און אויפגעגאַנגען איז פון סם — די בלום
אין ניינצן צוויי און פערציק — בלום פון צאָרן :
יבשה האָט מיט יעדן זאַמד געפלאַמט,
געגליט די טריט פון אַלץ, וואָס טראַגט דאָס לעבן ;
און ים און טייך מיט טראַפן האַס געסמט —
פון לעבן דורכגעשרפעט די געוועבן...
די בלום פון האַס, וואָס אולטראַ-פיאַלעט,
האַט דורכגעפלאַכטן זיך מיט זונענשטראַלן,
און מענטשן מיט דעם אייגן בלוט געזעט,
ווי בלומען-בלעטער זענען אַפגעפאַלן...
דער האַס האָט אויפגעבליט און אַפגעבליט
און טרויעריק עס איז געווען זיין שטאַרבן,
און טרויעריק עס איז געווען דער שניט —
אַן אויפגעבונדענער אין שווערע גאַרבן.
יאַ, שרעקלעך איז געוועזן דער פאַרזיי
פון טויזנטער די סדומען און עמורהס —
אין דעם זכרון וועלן בלייבן זיי
פון דורי-דורות !

קיינער וועט נישט מוחל זיין!

וועט ווער דען מוחל זיין זיי ווי נישט איז און
ווען נישט איז,

שוין נאָך דעם סוף פון גרויל, נאָך דעם נצחון?
וועט וואָס פאַרהיילן דען דעם אייביקן דעם ריס?
צי דאָס היילונג פאַר דעם לעבן אונדזערן צעבראַכן?
ס'וועט איטלעכער געבליבענער ביים לעבן אויף דער ערד,
דער אויסגעדויערטער אין גרויזאַמער סכנה
צוריק זיך מאַנען, וואָס דאָס פאַלק-מחבל האָט צעשטערט,
און ביזן טויט אַריין אין פאַרווורף זיינעם מאַנען:
— גיב, מערדער, אָפּ: מיין ווייב, מיין מאַן, מיין קינד,
גיב אָפּ די עלטערן, די שוועסטער און די ברידער,
פאַרווייען אונדזער צער — נישטאָ אַזאַ מין ווינט,
פאַרווייגן אונדזער ווי — נישטאָ אַזעלכע לידער!
וועט קיינער מוחל זיין זיי ביזן גרוב אַריין
און די נקמה רופן וועט אַיעדער אבר —
אַזוי עס איז, אַזוי וועט זיין
ביזן שוועל פון זייער קבר!

הענגל און גרעטל

דער הענגל איצט איז אויפן פראַנט,
די גרעטל — אין דער היים,
זי אים דערמאָנט, ער זי דערמאָנט —
אין האַרצן אין געהיים...
דער הענגל „קעמפט“, דער הענגל שעכט,
ער שענדעט און ער רויבט —
באַפעל פון דער קאַמאַנדנשאַפט —
אין וועלכער ר'איז פאַרגלויבט...
די גרעטל אויך — פאַר ס'פאַטערלאַנד
האַט בתולה נישט געשעצט,
מען מוז אַ הור זיין גאַר אָן שאַנד —
אויב ס'גילט אַזאַ געזעץ...
דער הענגל מאַכט פאַר דייטשלאַנד רויים:
ער פויזעט און ער קריכט,
די גרעטל דאַרף אַ יונגן בוים
פאַרפלאַנצן. ס'איז איר פליכט!
דער סוף דערווייל — דערהרגעט טויט
דער הענגל איז אין שלאַכט;
פאַרקרעצט איז גרעטלס לייב, די הויט —
פאַרמאַכט איז גרעטלס טראַכט...
דער הענגל פוילט איצט אויפן פראַנט,
די גרעטל — אין דער היים,
ס'איז אַ געשיכטע גוט באַקאַנט
וואָס גאַרנישט איז געהיים...

דער גליקלעכער

אַ ווייל איז רואיק שטיל אויף ערד און הימל,
אַ וויילע אָפּגעלאָזט דער ווילדער רעש —
שרייבט ביים לבנה־שיין דער זעלנער קימל,
האַנס קימל שרייבט אַ בריוו אין דעם בלינדאַזש :
— „מיין טייערע ליזעט, מיין גוטער פּאַטער,
כ'געפּין זיך איצט אין שרעקלעכן ראַיאָן,
ווי שישעריי קיין רגע איז מען פּטור,
און ס'לעבן איינגעשטעלט עס איז אין קאַן,
דאָ טויזנטער עס זענען אומגעקומען,
קיין איינציקן חבר האָב איך שוין נישט מער —
די ערד זיי אַלע ס'האַט שוין צוגענומען,
אַנשטאַט זיי זאָלן צונעמען די ערד...
אוי, פּאַטער מיינער, איידעלער און גוטער,
מיין ליבע, איינציקע, טייערע ליזעט,
איך הער, מיך רופּט צו זיך מיין טויטע מוטער,
ווייל איך אַליין — דעם טויט אויף זיך איך בעט...
דאָס בעט איך גאָט, אַ קויל ער זאָל מיר שיקן
אין קאַפּ אַריין... נישט דויערן זאָל לאַנג —
דער טויט הייסט גליק דאָ... וויל איך ווערן גליקלעך,
צו קענען זאָגן : דאַנקע... גאָט — זיי דאַנק !”
יא, גליקלעך איז דער האַנס : ס'איז נישט דערשריבן
דער בריוו... ס'איז ווידער קאַנאַנאַדער־רעש :
ס'איז האַנס מיט קויל אין קאַפּ געבליבן ליגן
אַ טויטער אין דעם „זיכערן“ בלינדאַזש...

געטע און — האַרסט וועסעל

אין זייד-סורדוט, אין זיידן שטרימפ
צעווישן אלע געטער,
אויף סאַמע שפיץ פון דעם אַלימפ
זיצט יאַהאַן וואַלפּגאַנג געטע...
דאָס פנים ערנסט און פאַרטראַכט
ביים גאון איז פון וויימאַר :
— „וואָס האָט מען אַ באַרדעל געמאַכט
פון פאַטערלאַנד, אוי וויי מיר !
ווער שפאַרט עס דאָ אַרויף אַהער
אין לעצטע די מעת-לעתן,
אַ מערדער און אַ סוטענער ?
ווי הייסן זי ?” — „האַרסט וועסעל !
האַרסט וועסעל הייס איך, ליבער פרוינד —
אַ קאַרליקל, אַ צווערגל —
דער פירער אייך האָט נישט געשוינט,
זייט מוחל פונעם בערגל !...
שטאַט אייך כ'וועל זיצן אויף דעם אַרט
צעווישן הערן געטער,
דעם אויבנאַן פאַרנעמט מיין וואַרט,
זאַ איזט'ס, קאַלעגע געטע !”
און געטע מיט די זיידן-שטרימפ
ציט אַפּ מיט זיינע זאַכן,
און ס'לאַכן הויך אויף דעם אַלימפ —
טייוואַלניש געטער לאַכן...

אליהו הנביא און דער „נייער סדר“

...אָווע־טאָווע — זאָגט דער אַלטער — אליה־נביא איז
אַרויס אין יענער סדר־נאַכט,
ווען לבנה איז אַ פולע אין דעם הימל הויך געשטאַנען,
אַנגעהויבן איבער שטאַט און דאַרף צו גיין, ווי
יעדעס יאָר צו גאַסט פאַרבראַכט,
איבער וועגן, איבער אומוועגן צו שפּאַנען —
ערשט ס'עפנט זיך קיין טיר נישט, ווייל נישטאָ קיין
יידיש טויער און קיין טיר,
ווייל ס'איז אין ערגעץ נישט קיין יידיש היים און הויז
פאַראַנען,
און אויך קיין ייד נישטאָ, נאָר קברים אָן מצבות —
אָן אַ שיעור,
וואָס די מלחמה לעצטע איז מיט זיי געוועזן אונדז מהנה...
קיין קול נגינה הערט זיך נישט, ווי נישט געוועזן
וואָלט עס קיין מאָל גאָר,
נישט קשיות פרעגן, נישט פאַרענטפערן מיט דעם
עבדים, אוי, היינו,
נאָר פון דער ערד אַרויס עס וויינט דאָס בלוט פון
לעצטן יידן־דור,
און ס'איז דאָס וויינען אויכעט אומגעוויינלעך,
ווי גערירט פון זינען...
גייט אליה־נביא, שפּאַנט אַרום דער גאַרער קיילעכיקער ערד,
דורך פייער און דורך אייזן פון די פּראַנטן, ווי אין
בייזן חלום,
די דונערנדיקע קאַנאַנאַדן־קלעפּ צעטראָגן קוים ער הערט,
און עמעץ לאַכט פון אים : — שלום־עליכם אייך, ר' אליהו...

— הא? עליכס-שלום!
 — דאָ שטייט אַ כוס פאַר אייך... און דאָ פאַר
 אליה־נביא נאָך אַ כוס...
 דער איינער זיס איז... זיס ביז גאַר... און דער
 איז ביטער וואָלט איך שווערן...
 און ביידע איבער ברעגן זענען פול... עס גיסט זיך
 איבער... וואָס איז דאָס?
 — דער איינער איז מיט אונדזער בלוט... דער צווייטער
 איז מיט טרערן!...
 האָט אויסגעשפיגן אליה־נביא... פע... נישט־דאָ־געדאַכט,
 און — אויפגעבראַכט
 געריסן האָט ער קריעה זיך אויף אַלטע, טראַנטעדיקע
 הימל־קליידער...
 אַווע־טאַווע אליה־נביא איז אַרויס אין יענער סדר־נאַכט
 און „שפּוך חמתך“ האָט ער אימהדיק געשריגן
 אויפן „נייעם סדר“...

20.4.43 ראשון של פסח

געסטאפא

ס'טוט טיר דער ווינט אַ ריר, דער ווינט טוט שויב
אַ ריר —

און ס'הייבן הערצער אָן גאַר האַסטיק קלאַפֿן,
אַ שרעק, וואָס אָן אַן עק, מורא אָן אַ שיעור:
— געסטאָפּאַ!

אַ שאַנק עס טוט אַ זיפֿץ, אַ שטול עס טוט אַ קרעכץ,
און ענג דער אַטעם ווערט, נישט אַפּצוכאַפֿן,
דאָס ערגסטע קומט עס אָן, דאָס שלעכטסטע פֿונעם
שלעכטס:

— געסטאָפּאַ...

אַ פּויגל פּליט פּאַרביי, אַ פּליגל טוט אַ רויש,
אַ קאַץ גיט ערגעץ וואָס מיט נעגל שאַרף אַ דראַפּע,
אַ מויז עס לויפט אַרויס דערשראַקן פֿון אַ קויש:
— געסטאָפּאַ...

ס'רינט וואָסער פֿון אַ קראַן, אַ טראַפֿן נאָך אַ טראַפֿן,
צו האַסטיק עפנט זיך אין ערגעץ-וווּ אַ צאַפֿן...
אַהאַ, די שוואַרצע לייט, וויי-וויי צו אונדזער קאַפּ:
— געסטאָפּאַ!

אַ שאַטן שלייכט פּאַרביי פֿון מענטש זיך אַפּגעטיילט
און לאַזט זיך נישט פֿון אים אין חושך כאַפֿן;
עס שאַרכט די פּינצטערניש פֿון אימה אויסגעשיילט:
— געסטאָפּאַ!

און אַז די זעלבע לייט, אַט די געסטאָפּאַ-לייט,
דערזעען נאָכט הייבט אָן דעם טאַג צו כאַפֿן,
דאָן שרייט די שרעק אין זיי, די גרויזאַמקייט עס שרייט:
— געסטאָפּאַ!

וואַרטסלייט

— העי, אַלטער, און דו, אַלטע, פון דער שטוב אַרויס,
אַרויס גייט ביידע איצטער פון דער כאַטע!
און אויפן גאַס איז קאַלט און זאַווערוכע גרויס
און אומעט מאַטער...
— נו, שנעלער רירן זיך! — עס הילכט אין לופט
אַ שאַס —
שוין איין מאַל אייך געזאַגט: זיך שנעלער רירן!
פרעגט ברוגז זיך דער אַלטער ביי דעם דייטש: — צו וואָס?
אין גאַס — אַ קרירה...
— אַז ס'איז אַזאַ באַפעל — מסתמא דאַרף צו זיין,
און זיי נישט, אַלטער, ביז און מאַך קיין ליאַרעם,
לאַז אַפּ, דו אַלטער נאַר, מיט דעם עקשנות דיין —
ס'וועט ווערן וואַרעם!
די אַלטע שלעפּן פיס, די דייטשן יאַגן: — שנעל!
די אַלטע פאַלט אויף שניי, פרעגט אַלטער: — ווייטער?
— יאַ, ווייטער, ווייטער נאָך... און זיי, לויט דעם באַפעל,
מען פירט צום שייטער.
מען מאַכט קיין שהיות נישט — עס איז נישטאָ קיין צייט,
ס'איז אויסגערעכנט צייט — די צייט איז טייער,
טאָ וואַרפט מען זיי אַריין אין שייטער און עס שרייט
דער צאַרן־פייער...
עס ברענען שוין די האַר... עס ברענט דעם אַלטנס באַרד...
— נו, אַלטער, זע, עס האָט זיך גאַט דערבאַרעמט!
מיר דייטשן, כאַ-כאַ-כאַ, מיר אַבער האַלטן וואַרט!
געמאַכט אייך וואַרעם!

אויף יעדן פאל

ער איז פון אדעליקן שטאם,
כמעט אַ וואַרע מעשה :
געווען אַזאַ אַריסטאָקראַט
דער הער באַראָן פאַן שייסע...
וואָס הייסט עס עפעס וואָס : „געווען“,
וואָס טייטש : „געווען“, און — איצטער ?
יא, איצטער אויך מע קען אים זען,
אין גרויסן כבוד זיצט ער...
ער שטאַמט פון גרויסן יחוס גאַר,
פון נאָרדישער דער ראַסע
און אַלע קעגן אים — ס'איז קלאַר —
אַנטקעגן אים פאַרבלאַסן :
זיין אור-אור-פאָטער פלעג
מיט ים-רויב וועלט באַגליקן,
אַ מאַן געווען אָן אַ פלעק,
אַ צפונדיקער וויקינג ;
זיין עלטער-עלטער-זיידע האָט
געמאַכט קאַריערע פון מאַרדן :
מיט צלם אויף שווערד, מיט צלם אָן גאַט,
פון ריטערלעכן אַרדן...
זיין לעצטער זיידע — גענעראַל —
ער פלעגט דעם קאַפּ פאַררייסן,
און ער אַליין — אויף יעדן פאַל —
איז... הער באַראָן פאַן שייסע !

שלאַכטפעלד-פייזאַזש

טויט-דערהרגעטע עס ליגן צוגענאַגלט צו דער ערד
אין דעם עלנט האַרבן —
אומגליקלעכע אומבאַקאַנטע מענטשן, אויסגעמישט
מיט פערד

בעת מעת-לעתן שטאַרבן...
תבואה-גאַרבן אויסגעפלאַקערטע אין דורכגעפולווערט-
וויסטן פעלד,

ביימער — טויט-דערשלאַגן,
און אַ וועלט אַן אומעטיקע, און אַ טרויעריקע וועלט
פרוויט דעם טויט דעריאַגן.
בלוטן אַפגעלעבטע אַט אַקאַרשט, און פולווער אַפגעברענט
אין די כמאַרעס גליען —
ציען פון די שווערע וואַלקנס זיך טויט-ביינערדיקע הענט,
ס'רייסן קראַען קריעה...

זייער שרייען

— פאַר וואָס, צו וואָס, צי ווען זיי מאַכן אָן אַזאַ מין
ליאַרעם?

פאַר וואָס דען גרילצן זיי אַזוי, אַז — זיי זיך גאַט
דערבאַרעם!

צו וואָס אַזאַ משונהדיק גערודער?

— ס'איז מחמת פחד, גוטער-ברודער!

— פאַר וואָס אַזוי מין אויסגעצויגן גלייך אין שלאַכט
זיי גייען?

צו וואָס דען יאַגן זיי זיך מיט משוגענע געשרייען?

דאַס מאַכן זיי דאָך נישט אויף אַ קאַטאַוועס?!

— ס'איז מחמת אימה... אימת-מוות!

דאַס שרייען, פילדערן זיי, גרילצן, בראַזגען, ברעכן,

דאַס לעסטערן זיי, חוזקן און הייליקייט פאַרשוועכן

און אַלץ באַגאַווערן זיי און באַשפיייען —

כדי זיך אַליין צו איבערשרייען!

ווי אזוי ?

נישטאָ קיין שווינדל אויף דער וועלט, אַזאַ פאַרברעכן,
וואָס פאַר די מנווולים זיין זאַל פרעמד,
און אַלץ פאַרויס באַטראַכט און אַלץ פאַרויס באַרעכנט —
אין אויגן גלייך געקוקט און אומפאַרשעמט...
נישטאָ דאָס נידערטרעכטיקייט, וואָס זיי נישט אייגן,
נישטאָ אַזאַ פאַרראַט — פאַר זיי פאַרווערט,
דערגרייכט די איבערנידערטרעכטיקייט-מדּרחה,
צו העכסטער שטופּע פון דעם מינדערווערט...
און אַט אזוי זיי זענען שיכורע געגאַנגען —
מיט אויגן רויט פאַר אויסגאַנגלאַזיקייט —
ווי אין אַ טראַנס, פון ביזע כּישופּן געפאַנגען,
אַרומגעגאַנגען פריי אין אונדזער צייט.
פאַר וואָס מען האָט זיי נישט געשמידט אין אייזן-קייטן ?
פאַר וואָס אין צוואַנגס העמדער זיי נישט געקליידט ?
פאַר וואָס געוואַרט, געלאַזט זיך אין דער וועלט
צעשפּרייטן ?

פאַר וואָס פון זיניקע נישט אַפּגעשיידט ?
דאָס אַלץ אַ רעטעניש פאַר צוקונפט וועט פאַרבלייבן.
אַפהענטיקייט — פון וואַנען האָט געשטאַמט,
און צוקונפּט-יאוש וועלטישן עס וועט פאַרשרייבן
אין שורות עפישע און אויך געגראַמט...
און טראַכטנדיק פון די נפשות שרעקלעך אַרעם
מען וועט זיך חידושן, ווי האָט'ס פאַסירט,
וואָס די פּחדנים, נידערטרעכטיקייט-נבּחנים,
עס האָבן אונדזער צייט אזוי פאַרפירט...

חלום און וואָר...

אַ שווערע איז די אָפּעראַציע —
זייער שווער,
די אַרבעט דעם כירורגס איז נישט צום שאַצן;
די בלוטן שלאָגן זיך אין שלייפן הייס,
דער שטערן איז באַדעקט מיט שווייס
און ביי דער שוועסטער בלאַנקט אין אויג אַ טרער —
עס ווירקט מסתמא די נאַרקאָזע:
דער זעלנער מיט אַ האַנט באַוועגט
און אויף וויפל כוח קלעקט,
ער מורמלט, כאַרכלענדיק מיט ברוסט:
— דווקא, דווקא מיר געמוזט
שטיוול ענג אַזעלכע געבן —
אַ העזה!
זיי דריקן מיר די פינגער און די פיאַטעס!
כ'לעבן —
עפעס דאָ נישט גלאַט איז...
און די קאַלאַשן פון די שטיוול פאַלן גאַר אַראָפּ —
צו ברייט, צו לאַנג,
געגעבן מיר אַ גאַב
און — פאַלג אַ גאַנג.
דער אָפּעראַטאָר אַטעמט שווער.
ביים אַסיסטענט
עס ציטערן — די איבעריקע הענט,
די קראַנקן־שוועסטער ווישט אַראָפּ די טרער
און ביים סאַלדאַט עס אַרבעט רואיק האַרץ און לונגען,
מען האַט אים אין פאַלאַטע אָפּגעפירט

מיט פיס מיט ביידע אמפוטירט —
אזוי אז די אפעראציע איז געלונגען.

זיי מעגן דאָס זינגען

— ליב פּאַטערלאַנד, ליב פּאַטערלאַנד
מעגסט רואיק, זיכער זיין!
נישטאַ גאַר אויף דער וועלט קיין שאַנד,
פאַר אונדז זאַל זיין — נישט פיין:
מיר זענען העלדן, בראַווע לייט,
מיר ווייזן, וואָס מען קאַן,
און אַז מע דאַרף, עס ברענגט די צייט,
אונדז נוצט אַ פרעמדע פּאַן —
און אַ שינעל פון פיינט.
מיר זענען שטענדיק גרייט'ס צו טאַן —
ס'איז נישט קיין ניס פון היינט...
און אַז אין די אַטאַקעס גיין
מיר דאַרפן זייער פיל,
דאַן טרייבן מיר פאַר זיך אַליין
באַפעלקערונג ציוויל...
ס'איז קיין שום חטא, ס'איז קיין שום זינד
ביים ברעכן האַלדז-געניק,
צו מאַרדן זקן, פרוי און קינד —
דאָס איז אַזאַ טאַקטיק.
צו ברענען אונדז — נישטאַ קיין בראַנד,
צו שטראַפן אונדז — קיין פיין,
ליב פּאַטערלאַנד, ליב פּאַטערלאַנד
מעגסט רואיק, זיכער זיין!

טויטן-קעפ

צוויי ברידער — מערדער זענען זיי —
דער הוגאָ און דער פריץ,
האַט גורל זיי געטאָן אַ דריי
געמאַכט מיט זיי אַ וויץ:
זיי מאַרדן איצטער נישט פּריוואַט,
דערהויבן איצט — ווי שייך! —
מלוכיש איז איצט מערדערטאַט,
אַ יאַט פון דריטן רייך.
זיי האָבן זוּף, זיי האָבן פרעס,
מעטאַל — די קעפּ, די קנעפּ:
פון דיוויזיע דער עס-עס
זיי זענען „טויטן-קעפּ“.
ס'איז זייערער דער באַרוף,
ס'איז זייער דינסט, און ברויט,
און אויף זייער פירערס רוף —
זיי ענטפערן מיט טויט.
ציווילער מענטש פון פאַלק און לאַנד
אין זייער איז באַזיץ,
איז רוטינירט אין מאַרד די האַנט
פון הוגאָ און פון פריץ.
און ס'האַט געדויערט ביז פאַרשאַדט —
דער טויט האַט זיי פאַרשלעפט
ביז זיי — זיי זענען גאַנץ פּריוואַט
געוואָרן טויטן-קעפּ.

אַד, פרידריך, פרידריך...

אַד, פרידריך, פרידריך, נאַר, דו נאַר
דו, דומער קערל, דו,
וואָס האָט געטויגט אַזוי פיל צער,
וואָס טיִדיר געשטערט דיין רו?
אַט זעסטו, ווי דער טויט דיר גייט —
דיר דיינע פוסטריט נאַד,
ווי ער איז דין פאַרציקן גרייט,
ווי גרויס עס איז דיין בראַך!
אַד, פרידריך, פרידריך, דומער יונג,
וואָס האָסטו עס באַדאַרפט,
אויף נאַז זיך הענגען לעבער־לונג
די שנאה דיין — געשאַרפט!
אַט זעסטו, ווי דער טויט פאַרשייט
פאַרלויפט דיר איצט דעם וועג,
ווי טויט פון נאַנט, ווי טויט פון ווייט
פאַרשניידט דיר דיינע טעג! ...
אַד, פרידריך, פרידריך, אַרעם קינד,
פאַרפירט מען האָט דין גראַב,
געזייט דעם ווינט, געשניטן ווינט —
איז ווי און ווינד צום קאַפּ...
אַט זעסטו, ווי דער טויט, וואָס שלעכט,
האַט דיר דיין רעכט געטון.
וואָס האָסטו מיט דיין זיין פאַרשוועכט
די ערד אונטער דער זון?

אויסניכטערונג

פון פינפטער ראַטע בין איך אַ יעפרייטער
מיין נאַמען איז פּריץ שולץ — און שוין!
דעם פירער דינען כ'בין געווען אַ גרייטער,
דערפאַר באַקומען כ'האַב מיין לוינ.
די פינפטע ראַטע, פאַלק דריי הונדערט דרייסיק
אַזוי גענויער איז די זאַך...
איך האָב געשלאָגן זיך גאַר העלדיש, פלייסיק,
געשטאַנען אויף דער דייטשלאַנד-וואַך.
ס'איז הונדערט דריי און אַכציק די דיוויזיע
אַזוי איז עס כמעט גענוי...
מיר האָבן כוח אין דער שלאַכט באַוויזן —
אַרויס פון אים צעשלאָגן, בלוי...
פּריץ שולץ — פון פינפטער ראַטע בין איך איינער
געבליבן לעבן, און איך טראַכט:
צו וואָס געטויגט דער קריג האַט דער געמיינער,
צו וואָס מיר האָבן אים געמאַכט! ?
פאַר וואָס געווען בין איך אַ טויבער, שטומער,
איך טראַכט, און קען עס נישט פאַרשטיין:
פאַר וואָס פון פינפטער ראַטע בלויז דער נומער
געבליבן איז, און — איך אַליין...
פאַר וואָס פּריץ שולץ אַ גזלן איז געוואָרן,
און איז באַגאַנגען אַלע זינד —
פאַר וואָס אויף זיך ט'גענומען וועלפיש צאַרן
פּריץ שולץ — אַ טאַטע פון אַ קינד?

א בריוו פון פראנט

מיין ליבע עלזע, ליבסטע מיין,
באקומען כ'האב א ניס:
דער אומגליק איז אין שטוב אריין,
די האר אויף זיך איך רייס.
מיין פאטער, ווייסטו, טויט איז לאנג
מיט וואכן צוויי צוריק...
איצט א ידיעה איך עמפאנג
און טרער מיין האלדז עס שטיקט...
מיין צווייטער ברודער — שוין נישטא —
דערהרגעט אין א שלאכט.
און איך פארשילט די יענע שעה,
וואס האט מיך דא געבראכט...
יא עלזע ליב, יא, עלזע קרוין,
דו הער מיין אמת ווארט —
ס'ווערט דער און יענער נישט געשווינט,
וואס טראגט מיט זיך דעם מארד...
טא בין איך מערער שוין נישט יונג —
איך בין א קראנקער גרייז,
ס'ווערט אויסגעלאשן יעדער פונק
פון פרייד... דער קאפ איז ווייס.
מיין ליבע עלזע, ליבסטע מיין,
זוך אויס א יונג א צווייט.
אזוי ווי ס'איז, אזוי מוז זיין —
פאר מיר א קבר כ'גרייט!

מיין לעבן

געבוירן כ'בין געוואָרן צו דער ערד — אַ בויס —
אַ פּרוכטבוים,

וואָס טיף אַריינגעוואָרצלט אינעם גרונט,
פון ערד געצויגן כ'האַב מיין יניקה — וואָר און חלום,
די אומרו און די רו — פון גרונט און פון אַפּגרונט.
אין ערשטע יאָרן מיינע ווינטן אין דער בלעטער-גרינקייט
גערוישט עס האָבן אַפּט מיט אומעטיקן יוגנטשמערץ.
אַזוי פיל צייט פאַרגאַנגען, אַזוי פיל רוישנדע געזאַנגען —
אויף אומוואַרשיינלעכקייט, אויף אויגנשיינלעכעס,
אויף אומבאַקלערטס !

די ווינטן פון דער צייט די בלעטער האָבן געריסן,
געבראַכן צווייגן האָבן מיר... איך האָב עס ווי נישט געזען
און אַליין אין שאַטן מיינעם זיך אַפּט געשפיגלט,
און — כ'בין זיך מודה — אַפּט געשעפטשעט כ'האַב : זע,
מה נאה אילן זה...

די גרינקייט מיינע, בליעכץ און אומצייטיקייט כ'האַב
געלאַזט זיך פליקן

פונעם ווינט דעם בייזן און זאַרגלאַזן פּאַרנות מיין,
בעת איך אַליין — איך האָב געקרימט זיך ביי דעם פּרווון
געניסן פונעם רויען נישט געוירענעם גרינעם וויין...
אַצינדער שטיי איך שטאַלץ אַ פּרוכטבוים אַ באַיאַרטער
און צייטיק, רייף די פירות זענען — צייטיק, גאַלד,
אַ גרייטער פאַר דער רייפקייט מאַכן „שהחיינו“
מיט שטילסטער שטיל געשטילט, מיט הילכיק קול
צעקולט...

נאַר ס'איז נישט-דאָ-געדאַכט געקומען דאָ דער אכזר-העקער

מיט אייזן־זעג און האַק געקאָוועט אין שנאה־פּלאַם —
איך שטיי דערצאָרנט אין הוראָגאָן פון שקר
און העקער זעגט און האַקט מיין שטאַם.

אַקטאָבער 1942.

יידיש-דייטש

עס פלאטערן אַרום — אַרום מיר ווערטער
פון דער שפראַך פון מיינער,
וואָס — שטאַם פון זיי איז בלוטיקער דער דייטשער
שטאַם ;
זיי וויינען, קלאַגן זיך, מיט אַ פאַרדרוס דעם ביטערן
זיי טענהן,
אַז שטאַם דער דאַזיקער דעם לעבן זיי פאַרסמט...
מען האָט באַגאַסן זיי מיט מענטשלעך בלוט
אין אַלע צייטן,
אין אומשולדיקן בלוט געטונקען זיי אין אונדזער דור,
זיי בעטן רחמים זיך : מהות און דעם לבוש פון זיי צו בייטן,
צו כשרן זיי פון דעם שטאַם אין אונדזערן שוואַרץ-אַר...
זיי רייסן זיך אַרויס פון גרענעצן פון שפראַך — דערווידער
איז די ערד פון איר, וואָס טריט פון זיי עס בריט,
זיי רייסן זיך אַרויס פון מיינע יידישע די לידער
און פון מיינ טראַגישן דעם יידישן געמיט...
זיי טוען וויי מיר איצט — פאַרשאַפן מיר אַן שיעור יסורים
און כּוֹזֵד פאַר זיך פאַרענטפערונג, ווי אויך פאַר זיי
אַ טרייסט,
איך זוך אַ וועג צו איינשטילן גערעכטן שטורעם,
און כּוֹוֹענד זיך צו אַ יעדן וואָרט : — באַגרייפסט,
פאַרשטייסט ?
פאַרשטייסט, מיינ וואָרט — געכשרט האָט זיך לאַנג
מיינ פאַלק, מיינ מאַמע,
דער שורש דער גערמאַנישער איז לאַנג שוין אַטראַפירט,
דו שטאַמסט אַצינד פון וואַרצלען אַנדערע און שטאַמען,

אין אונדזער לעבן אייגענעם פון לאַנג שוין אויספרובירט...
זיי וויסן : קיין טעוואַסאָן פאַרשטייט נישט ווערטער ריינע,
קיין רויבריטער פאַרשטייט נישט פון קיין שפראַך דעם ווי
און ס'איז פאַר זיי קיין דייטש נישט ס'וואַרט
פון היינריך היינע,

אַן אַנדער גאַר, אַן אַנדער שפראַך איז ס'דייטש פון זיי...
ס'וועט אונדזער יידיש מיט די אַלע ווונדן זיינע אַפן
אויפגעריסן

בלייבן אויף דערקענטעניש און ליבע גרויס געבענטשט,
בעת דייטשע שפראַך פאַרגעסט, פאַרלירנדיק ס'געוויסן,
אַזעלכע גרונטווערטער, ווי גאַט און מענטש !

דער פסק-דין

נישט לעכערלעך זיך מאַכן מיט קיין פרידנס-קאַנפּערענצן
ביי די קיילעכדיקע טישן,

נאַר שטעלן פאַרן אַנרחמנותדיקן פעלקערשן געריכט
און די רשימה פון פאַרברעכנס די אַפּאַקאַליפּטישע
געלאַסן מישן

און גלייכגילטיק דעם פּאַלק — דעם פעלקער-מערדער —
שפּייען אין געזיכט.

אַ מערדער — ווען ס'ווערט אַנגעווענדט אַנטקעגן אים
דער האַרבסטער פון די פאַראַגראַפן,

איז טויט דער פסק פאַר אים, איז עין תחת עין,
טאָ וואַסער אורטייל קומט דעם פּאַלק פון גנבהשע
און רויבערישע און שענדערישע אַפן,

וואָס האַבן מיליאָנען יונגע מענטשן-לעבנס גרויזאַם
אומגעבראַכט — וועט מען עס דען פאַרצייען!

שטייט, פעלקער, אויף! ס'געריכט גייט! ס'קומט
פסק-דין דער האַרבער,

האַלט, וועלט, דעם אַטעם איין אין טיפן טרויער דיין
צעבויטעט!

דער אורטייל איז:

— דאָס אַפּ-פּאַלק מוז שטאַרבן

מיט מיליאָנען טויטן!

דער פענאָמען

נישט טראַכטן דאַרף דער דייטשער סאַלדאַט,
ער דאַרף נאָר צו מאַרשירן און מאַרשירן,
עס טראַכט פאַר אים דער פירער זיינער „בלאַט“,
וואָס צו נצחונות כלומרשטע ער טוט אים פירן...
עס טראַכט דער פירער אויסלייזן זיין לאַנד,
זיין פּאָלק באַפרייען, גליק פאַר אים צו קריגן,
דערויף אין היטלער־גרוס ער הייבט זיין האַנט,
נאָר ס'איז אַ ליגן, ס'איז אַ וויסטער ליגן!
עס טראַכט דער פירער: שולדיק איז דער ייד,
ער שרייט אויף יעדן פּלאַץ און קלינגט אין גלעקער
— אין אַרישקייט ער איז שטרענג אַפּגעהיט,
נאָר ס'איז אַ שקר, ס'איז אַ וויסטער שקר!
עס טראַכט דער פירער — מיט מיין גרויס דערפּאָלג
איך וועל פון פּאָלק פון מיינעם מאַכן הערן —
פון פּאָלק פון מיינעם בלויז אַ הערן־פּאָלק,
נאָר ס'איז אַפּערע, אויסשליסלעך אַפּערע...
עס טראַכט דער פירער בלויז פון זיך אַליין,
אַפילו נישט פון אייגענעם געזינדל...
אַפּערע, ליגן — אַלץ, אין אַלגעמיין
איז'ס שווינדל, שווינדל און נישט מער, ווי שווינדל...
איין זאָך צו דעם נאָר צוגעבן מע קען
אויף ליכטיקייט צום אויבן־דעם־געבראַכטן:
פון יאַרהונדערט אונדזערן דער פענאָמען
ער איז פון די, וואָס קענען גאַרנישט טראַכטן.

דער פירער טראכט...

ס'טראכט דער פירער נישט קיין סך,
כאָטש זיין פונקציע איז צו טראַכטן —
שטייט אַ זעלנער אויף דער וואַך
פון דעם דור דעם נישט געדאַכטן...
טראַכט דער פירער: בלוט כ'פאַרגיס,
בלוטן שטראַמענווייז עס כוואַליען,
לענדער גאַנצע איך פאַרוויסט,
פון די פעלקער כ'בין אַ תלין...
אַבער דאָס איז מיר נישט שווער,
ס'מאַטערט מיך נישט מיין געוויסן.
וואָס מיר זיפּץ און וואָס מיר טרער:
ברענען, רויבן, הענגען, שיסן...
וואָס דער חילוק — קינד און קייט,
קליין צי גרויס די מערדערייען,
אַבי אויסגעפירט גאַר ברייט
ווערט מיין ווילן, ווערט מיין רעיון!
אַלע מענטשן זענען וועלף,
מענטשן וואַלף-אינסטינקט פאַרמאַגן.
ס'האַט די צייט איצט פינקטלעך צוועלף
פאַר דער גאַרער וועלט געשלאָגן —
טראַכט דער פירער נישט קיין סך,
ווי זיין פאַלק דאָס אומבאַטראַכטע —
שטייט אַ זעלנער אויף דער וואַך
פון דעם דור דעם נישט געדאַכטן.

יאָהאַנס בליצלוין

עס איז אַ שווערע לאַסט צו טראָגן אויפן קאַרק
דעם טויט פאַר זיך אַליין, און פאַר קעגנער ריזיק שטאַרק,
אַרומצוגיין געאַרעמט מיטן מלאך־המוות —
דאָס איז קיין שפּילעכל, דאָס איז נישט קיין קאַטאַוועס!
טראָגט יאַהאַן אום דעם טויט, און שווערער אַלץ
די לאַסט —

צום טויט פאַר גאַנצער וועלט — אַ כּוח דאַרף מען האָבן!
דערצו דאַרף מען אימפעט און איבערמענטשלעך האָס —
אַ גאַנצע וועלט און זיך אַליין צו באַגראָבן...
עס דריקט דער טויט זיין קאַרק, און בייגט אים איין
אין דריי

און קאַלטע מיתה־אַנגסטן אים זיין גוף באַשלאַגן,
צי איז די גאַנצע מיתה־מיסיע אים געווען כּדאי,
צי וועט ער גאַר צום ענדציל קענען זיך דערשלאַגן?
צו שווער איז זי, די גרויסע לאַסט — דער אַלגעמיינער טויט.
ווי אַזוי זיך ראַטעווען — אויף וואַסער אופן?
אין גסיסה־פּחד ציטערט שוידערלעך אויף אים די הויט.
ער ווייסט: איין אויסוועג איז פאַראַן — זיך איילן, לויפן!
נון, לויפט ער איבער גרענעצן פון שכל און פאַרשטאַנד
און ס'רייט דער טויט אים אויפן קאַרק נישט באַזאַטלט,
פון פאַלק צו פאַלק, פון איין פאַראומגליקט לאַנד
צום צווייטן לאַנד
מיט דייטשער קאַלטער פינקטלעכקייט, וואַס עובר בטל...
מיט דעם געדאַנק פון טויט פאַר אַלע האַט ער זיך
דערשטיקט,
ער האַט דעם טויט אויף זיך גענומען — אַנגעצויגן,

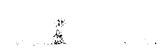
דער מלאך־המוות יאָגט און יאָגט און ציט די טויטן־שטריק,
און יאָהאַן לויפט — פון לעכער פליען אים די אויגן!

רחמנות

די מאַמע יונג געשענדעט איז :
זיי זענען צען געקראַכן
מיט כל הפיין געמאַטערט — ביז
מען האָט זי טויט דערשטאַכן,
זי ליגט דערהרגעט אויף דער ערד
מיט אַפענע די אויגן —
דאָס מעסער הייס נאָך באַלד עס ווערט
ביי איר פון ברוסט געצויגן...
עי, פריצל, באַווער קערל דו,
געהאַט האָסט פאַרגעניגן...
דו זעסט דאָס זויגקינד וויל אין רו,
עס וויל אין וויג נישט ליגן...
פאַרוויגן דאַרף מען עס צי גאַר...
ניין, אַ רחמנות טויטן,
זאַל'ס כאַווען זיך אויף לאַנגע יאָר
אין ראַטנלאַנד דעם רויטן...
און טאַקע גלייך, אַ שאַד אַ וואָרט
לייגט פריץ דאָס קינד צו מאַמען —
אַ קינד מיט מוטער, ערנוואָרט,
זיי דאַרפן זיין צוזאַמען...
ס'פאַלט צו דאָס קינד צו מאַמעס ברוסט,
עס קוקט אין טויטע אויגן
און הייבט גלייך אָן מיט אימפעטלוסט
דאָס בלוט פון ברוסט צו זויגן...

דער געהאנגענער רב

עס שרייט מיט שטילקייט דער פארטאָג
אויף מיטן מאַרק אויף גרויסן,
דער רב אין שוואַרצן לאַנגן ראַק
אויף תליה הענגט אין דרויסן...
עס הענגט דער אַלטער רב אויף ווינט,
דער קראַנקער רב פון שטעטל,
אויף ראַק — ווער ווייסט פאַר וועמענס זינד —
איז צוגענייט אַ צעטל...
„דאָס האָב איך אים געמאַכט דעם קריג,
„געמאַכט זי, די מלחמה,
„אין קריג געפונען כ'האָב דאָס גליק,
„הייל-היטלער... הייל! ...! און — אמן"!
דאָס פנים בלוי, עס שרייט און שרעקט
דערקענען קוים מען קען אים,
אַ לאַנגע צונג אַרויסגעשטעקט
די אַלע וועלטנאַראַנים...
פון אויגן ברייט אַרויסגעשטאַרט
מיט פיין, וואָס אַנגעקוואַלן,
עס שטראַמט אַרויס פון טיפן האַרץ
אַן אייביקע אַ קללה —
טאָ שרייט מיט שטילקייט דער פארטאָג,
מיט טויטער טרער אויף וויע.
דער רב אין לאַנגן שוואַרצן ראַק
ער שאַקלט זיך אויף תליה...

די דריטע וועלט-מכה

זיי מאַכן אַנגריפן, אין ברייטע שורות גייען,
און מחנותווייז באַלאַגערן די לייז-אַרמייען —
די כלבים-ריטער-באַנדעס פון טאַטאַלן קריג...
עס האַבן אויסגעכאַוועט זייערע די בלוטן,
די דמים טריפהנע, די בליטן וואָס געמיין,
די לייז די בייסיקע — די קללה פון נישט-גוטן,
דעם שמוץ אַראַפּגעבראַכט פון ברעגן פונעם רהיין...
טאַ קריכן זיי אַריין אין זייערע געדערס:
ס'איז אייגן, ראַסיק בלוט פון העלן שטאַלצן נאַרד.
נון, פרעסן זיי די לייבער בלאַנדע לייז און ווערעם
און ס'ווערט מיט מאַרד באַצאַלט פאַר לייזיקן דעם מאַרד!
ווער שולדיק איז דערין וואָס האַט אַ וועלט פאַרלייזיקט?
ווער שולדיק איז אין מאַרש אין לייזיקן פאַרויס,
וואָס האַט פון אַלץ געמאַכט אַ טעמפן פנים-חוּזק —
ווער אַנדערש דען, ווי ס'פאַלק מיט אים, זיין אויבער-לויז?
ווער וועט עס ווען אַ מאַל די מכה די פאַרגעסן,
די כינים מצרישע, און איצט טעווטאַנען-פלאַג,
וואָס האַט אין גופים זיך פון פעלקער איינגעגעסן,
און לאַזט נישט אַפּ ביי נאַכט און לאַזט נישט אַפּ ביי טאַג...
פאַרטראַגן איז עס שווער: ס'קאַסט יונגע בלוט און לעבן,
נאַר פטור ווערן דאָך מיר וועלן אַט די לייז.
מיר וועלן זיכער זיך מיט זיי אַן עצה געבן,
מיר וועלן אויסראַטן די לייז — די וויזיע-ווייז!

פון אַ מאַמעס אַ בריוו

...נישט גוט מיט אונדז, מיין טייער קינד,
מיין איינציקער, מיין אַטטאָ —
איך מיין: ס'איז אונדזער גרויסע זינד
און ס'העלפט נישט קיין חרטה...
דו האָסט דאָך גאַרנישט קיין באַגריף,
ווי אומגליקלעך מיר זענען.
אַלץ טרויעריקער זענען בריוו,
און ס'העלפט נישט קיין שום טענה...
אַט שרייבט מען: פיל חברים דיין —
זיי זענען אומגעקומען,
און מיר אין גרויסער צער און פיין
מיר מוזן שווייגן, שטומען...
קורט היינס איז טויט, און אויך קורט דעם
מאַקס יונגאַנס, הערבערט מיללער...
מיר מוזן זיין למען השם
פון גראַז אַ סך נאָך שטילער!
פאַר וואָס קומט אונדז די גרויסע בראַך,
די שוידערלעכע בלאַטע?
מיין טייער קינד, צי לעבסטו נאָך
בן־יחיד מיינס, מיין אַטטאָ?...
דיין מאַמע האָט איצט דעם געפיל,
אַז דו ביסט אויך אַ קרבן,
און זי — ווי לעבעדיקע פיל —
איז אויך שוין אַפגעשטאַרבן...

טאַטאַלע נידערטרעכטיקייט

שוין איצט זיי לייקענען, און וועלן לייקענען נאָך שפעטער,
זיי בילן איצט זיך אָפּ, און וועלן וואַיען אויך דערנאָך,
ווי די געמיינסטע די פחדנים־שווינדלער און פאַררעטער,
ווען ביי דער האַנט געכאַפט און ס'קומט אויף זיי
די האַרבע בראַך.
זיי טוען אָפּ דאָס עקלהאַפטסטע, אומגעצוימט און אָפּן,
נישטאַ קיין שקר אויף דער וועלט פאַר זיי זאָל זיין
ער טריף.
— אויף זייער נידערטרעכטיקייט, געמיין אומאיבערטראַפּן —
זיי בינדן אויס אַ האַקנקרייץ, געפלאַכטן אין אַ שלייף...
וואָס טייטש באַגראַבן לעבעדיקערהייט, וואָס הייסט
מע טאַר נישט?
און אפשר לעבעדיקערהייט מע טאַר נישט ברענען אויך?
עט, נאַרישקייטן, „בלעדזין“, ס'איז נישט מער, ווי גאַלע
גאַרנישט;
באַגראַבנדיק דעקט צו די ערד, פאַרברענענדיק — דער
רויך!
פאַרגעוואַלטליקן מען טאַר נישט, זאָגט איר, קינדער
מינדערעריק,
ס'איז מיאוס, זאָגט איר, לויט דער עטיק אייער,
זייער מיאוס,
מיר אַבער וויקינג־ריטער, טוען עס זיכער ווי געהעריק,
און מער, ווי מיאוס איז'ס ווונדערבאַר און פאַבלהאַפט,
און זיס...
מיר שטעכן אויס די אויגן ביי די קעמפער רויט־אַרמייער,
די צינגער שניידן אויס, מיר האַקן אָפּ די פיס און הענט,

נאַר ס'איז אַ בלבול אַלץ, און לייד עס טוט אונדז זייער :
ווי האָט איר עס דערקענט, אַז מירן זיי דערנאָך
פאַרברענט ?
שוין איצט עס לייקנט פון דער שרעק פחדנישער באַוויגן,
דער קינדער־שענדער, זקנים־מערדער, אויגן־שטעכער כלל.
און איבעריקנס — שפּיזן אייך פאַרשטאַכענע די אויגן —
און, איבעריקנס, איז דאָך די מלחמה אונדזערע טאַטאַל !

נבלה-פאנטאזיע *

פאנטאסטיש די פארברעכערישקייט איז ביז שטוינען,
אריינגעלייגט אין דעם עס זענען שללים מי :
אין שארנס זייערע די אויסטערלישסטע גרוילן ווינען
מיט נידערטרעכטיקסטע נבלה-פאנטאזי !
די גרעסטע פרייד זיי ברענגט — פארניכטן הייליקטימער,
דאס אומצוכט זייערס לייגן זיי אויף דעם אלטאר,
זיי שפייען אויף דער זארג דער מענטשלעכער אן קימער,
זיי שפייען אין דעם הארץ אריין פון טיפן צער.
וואס הייליקייט, וואס רייניקייט — א בא-מעשה ! —
דאס טאר נישט וויסן דער גערמאנישער דער הער,
דער כלל און יחיד — אלץ איז „בלעדזין“, „שייסע“,
— ביים ווארט „קולטור“, שטעל אן, ציל אן דעם
רעוואלוער...

הומאנישקייט איז שטות פון וויכע דעמאקראטן,
רחמנות — אומזין איז פון דער אינטעליגענץ...
דעם דייטשן גייסט קען יידישקייט אט די נאר שאטן —
מען דארף זי נישט אין דייטשע זיגערישע קרענץ ;
צום האלטן זי באדארף מען ווייט, גאר ווייט אויף מיילן —
זי איז דעם גייסט גערמאנישן אין גאנצן פרעמד.
דער עיקר — פרעסן, זויפן, רויבערשע פארוויילונג,
וואס מער אכזריותדיק און ציניש אומפארשעמט :
אז שענדן קליינע מיידלעך, איז אויף מוטערס אויגן,
אז שענדן מוטערס — מוזנ'ס קינדער דווקא זען —
ס'זעט אויס פאנטאזיע — נישט געשטויגן, נישט געפלויגן —
דאס וואס אין אונדזערן יארהונדערט איז געשען.

* לייען : נעוואלער-פאנטאזיע.

דער סם

פֿאַרסמט די מענטשן זענען מיט דעם שרעקלעכן דעם סם,
וואָס אָפּגעטויט האָט הערצער זייערע און מוחות,
וואָס חיהשקייט אַרויסגעריסן האָט פון יעדן צאָם,
פֿאַרסמט ביז טויט, און ס'מענטשלעכע אַוועק מיט
רויך איז.

אַוועק מיט רויך איז הערלעכקייט פון דיכטערשן געזאַנג,
אַוועק מיט רויך די באַד-בעטהאַווענישע קלאַנגען —
מיט רויך פֿאַרטונקלט דער הויכער פּילאַזאַפּישער געדאַנק,
מיט רויך פֿאַרפּינצטערט, איינגעקלעמט אין פייערצוואַנגען.
אין רויך דערטרונקען איז די גאַלדענע די לאַרעליי —
אַריינגעוואַרפן זיך אַליין אין ים פון פּלאַמען,
ס'וועט קיין שום צייטווייליקער „זיג“ נישט לינדערן
דעם וויי,

יסורים פון פֿאַרעלנטער דער דייטשער מאַמען...
פֿאַרסמט די מענטשן זענען מיט דעם מוראדיקסטן גיפט,
משונהדיק זיי וואַרפן זיך אין וואַנזין-פּיבער
און גאַווער דער משוגענער פון לעפּצן זיי עס טריפט —
עס העלפט נישט, „יעזוס מאַריאַ“... און, „אַד, גאַט דו
ליבער!“

עס גייט נישט איבער אויף אַ ווייל, אַ רגע לאַזט נישט אַפּ,
פֿאַרלוירן יעדער זין פֿאַר זון און זונענפֿאַרבן,
און ס'יאַגט אַזוי און פּליט אַזוי אין אַפּגרונטן אַראַפּ,
אַזוי, אַזוי ביז סאַמע אומקום, ביזן שטאַרבן...
פֿאַרסמט די מענטשן זענען מיט דעם גרויליקסטן דעם סם,
דאָס האַרץ און מוח זיי מיט וואַרצלען אויסגעריסן,
ווייל דער מטורף זייערער עס האָט מיט רויך און פּלאַם
אין לייב און לעבן זייערן זיך איינגעביסן!

עקל, האַס, פאַראַכטונג

ווער האָט זיך ס'גרויסע אומגליק פאַרשטעלן געקענט,
בעת ס'האָט נאָך ניינצן-פּערצן-אַכצן וועלט געפּרעסן,
אַז ווונדן דאַמאַלסטיקע האָבן נאָך געברענט,
ווער האָט'ס געקענט פאַרגעסן ?
ווער האָט געאַנט עס פון פאַר קיינעם נישט געדאַכט,
אַז אַנצינדן דעם מערב וועט אַ פייער ווידער,
אַז אַנצינדן אַ פינצטערניש אַזאַ מין נאַכט
אויף נאָך געקערמפּטע גלידער ?
ווער האָט געקענט עס האָבן גאַר אַ סימן חשד,
אַז הענט פון אַרבעטער אַ שווערד עס וועלן שאַרפּן
און מערב דער געפּרוווטער זאַל זיך מיט פאַראַרט
אויף אונדזער מזרח וואַרפּן ?
פון לאַנד פון קלאַרן פאַרנונפט, פון דיכטונג, פון מוזיק
פון קלאַרע פון די לויטערע קרישטאָלן-קוואַלן,
ווער האָט געקלערט, עס וועלן דאַרט צום וואַרט צוריק
איצט קומען קאַניבאַלן ?
ווער האָט געדענקט, אַז דאַס וואַס גרויס און הערלעך שייַן
קען ווערן מיט אַ מאַל צעריבן און צעמאַלן,
צעבראַכן ווערן קען די ברכה אויך אַליין,
פאַרוואַנדלט אין אַ קללה ?
ווער האָט עס אין אַ טרוים אַפילו פאַרגעשטעלט,
ווער הערן און געדענקען, קלערן גאַר, צי טראַכטן,
אַז אויפוועקן מען קען צו זיך פון גאַר דער וועלט
דעם עקל, האַס, פאַראַכטונג ! ?

ווירקלעכקייט-באלאדע

דער שכל איז נישט משיג דעם משוגענעם געדאנק,
וואָס האָט דאָס פּאַלק דערפירט צו קאַטאַסטראָפּע,
עס כאַפט נישט אויף דאָס אויג — דער בליק
באַוואַפנט דעם געדאַנק,

און קוקט אין אומגליק גרויס פאַרשטאַרט און אָפּן.
עס נעמט דאָס האַרץ נישט אויף די גאַנצע ווילדעניש
און גרויל

און פרווט אַוודאי נישט דעם אומגליק שאַצן,
אַנישט — פאַר שרעק וואַלט אָפּגענומען אויער און
דעם מויל,

און האַרץ און מוח וואַלטן זיכער פלאַצן...
מיר זענען שטאַר געוואָרן אינעם אומגליק, טויב און בלינד,
מיר — וואָס דעם טויט אין אויגן גלייך מיר קוקן,
מיר הילן זיך אין שווערע מאַנטלען פון דעם וויי און ווינד
און טרייסטן זיך: ס'איז נישט אַזוי מסוכן...

און דאָ מיליאָנען יונגע לעבנס קומען אום אין קאַמף —
עס ברענען מזרח, מערב, צפון, דרום
און אין דעם ברענענדיקן מערדערישן דעם בלוט-געקראַמף
עס וואַקסן אָן אַן אויפהער קברים, קברים...

ניין, נישט קיין ווירקלעכקייט, קיין וואָר דער אומגליק
זעט איצט אויס,

נישטאַ קיין אויסזיכט פון דער וואָר דער קלענסטער.
אויף אַלע שוועלן שטייט דער מלאך-המוות שוואַרץ
און גרויס

און קוקט אַריין אין אַלע שויבן, פענצטער.

ניין, נישט קיין מענטשן ווירקלעכע מאַרשירן איצט
פון דאַרט,

נאַר בלויז געשפענסטער זענען עס אַוודאי,
געשפענסטער מיליאָנען, וואָס פאַרגעסן ס'מענטשלעך
וואָרט —

ניין, נישט קיין וואָר, נאַר גרויזאַמע באַלאַדע!

אויס מיסטיק!

אַז ס'פּאַלק איז אויסגעליידיקט הויל געוואָרן פון מהות,
פון גאַנצער שפע זיינער איז געוואָרן — וויסטקייט,
דאַן האָט פון יענער וועלט אין אים געהילכט אַ מתיס-גרוס,
דאַן האָט אַ ווינט אים אויפגעמישט אַ בלאַט פון מיסטיק.
מיט פינקטלעכקייט און אייטער-שמוץ און אשפה
איינגעריסט,

מאַרשירן האָבן אַנגעהויבן אייזן-רייען,
ערזאַץ פון מיסטיק האָט מען פּראָדוצירט פון ברוינעם
מיסט:

וועלט, ציטער! ס'גייען אומבאַזיגבאַרע אַרמייען.
מסתמא זענען זיי פון גורל-גרוילן אויסדערוויילט...
מסתמא קומען זיי פאַר אונדזער זינד אונדז שטראַפן...
און נישט אומזיסט אין דעם אַפּאַקאַליפּסיס ווערט
דערציילט...

נישטאַ אויף וואָס צו וואַרטן מער, אויף וועמען האָפן...
די מיאוסע מיתה-מיסטיק האָט געפרוכפערט זיך, געמערט
און פעלקער איינגעבראַכן חרובדיק און קלאַגיק,
ביי רעזיגנירטע האָט אַ שרעקיקע אַ טרער געטרערט:
נישטאַ קיין אויסוועג דאָ — מלחמת גוג-ומגוג...
עס שטראַמט, די לאַווע גייט, דער ברוינער טויטער
כאַס גייט

אין דיסציפלין געפאַנצערטע, בראַנירטע חיות,
ס'ווערט מיסט-מיסטיפיקאַציע און דיווערסיע געזייט
אויף פעלקער אויפגעשוידערטע אין וויסטן כאַס.
און ס'האַט געדויערט אַזוי לאַנג די מיסטיקע זאַווי
ביז אויך אויף אונדזער פעלד און וועלט זי איז אַנגעפאַלן

און די קלאַר־אויגיקע אומבויגיקע די רויטאַרמיי
האַט יאַמערן געמאַכט די מיסטישע שאַקאַלן...

נישטאָ קיין תירוץ

נישטאָ קיין תירוץ אויף דעם גרויל און שאַנד,
נישט קיין פאַרענטפערונג אויף גרויזאַם-טאַטן,
עס וועט נישט כשרן קיין שום פאַרשטאַנד
דעם אומזין, וואָס האָט זין פון פאַלק פאַרראַטן!
קיין תירוץ — פון „ווערסאַל איז דער טראַקטאַט“,
קיין תירוץ איז „די פראַגע לעבנס-שטח“,
ס'איז נישט נאָיוו אַזוי און פשוט גלאַט
דער האַרבער ענין — ענין מענטש-פאַררעטער!
וואָס האָט עס אַלץ צו טאָן מיט פעלקערמאַרד,
מיט לענדער-חורבן — מיט אַ וועלט-צעשטערונג,
וואָס האָט צו טאָן די ש י ל ע ר י ש ע קאַרט
מיט פרווּו פאַרמעקן אונדזער זון און שטערן?
און ווען מלחמה, ווען אַפילו קריג
(מלחמות זייערע געזעצן האַבן),
וואָס הייסט עס: קינדער אויף העלפט צעפליקט
וואָס הייסט עס: מענטשן לעבעדיק באַגראַבן?
וואָס הייסט: דעם מענטש צוגלייכן מיט דעם מיסט?
וואָס הייסט: אַלרייניקייט אין אומצוכט שמירן?
וואָס הייסט: די פרויען אַפשניידן די בריסט?
וואָס הייסט: אַנטפרוכפערן, סטעריליזירן?
נישטאָ קיין תירוץ אויף דער שאַנד און גרויל,
און קיין פאַרענטפערונג דערויף וועט קומען,
ווייל ס'וועט ביים וואָרט פאַרקרומט ווערן דער מויל,
ווייל ס'וועט דערוואַרגן ווערן אינעם גומען!

נישט היסטאריע

אַזאַ איז זייער וועג, וואָס ווייס נישט פון קיין פריילעכס,
נישט קוקנדיק אויף שאַלן פון די זיגפאַנפאַרן,
אַזאַ — דער גרויסער וועג איז — זייער דרך מלך
מיט בינדע קברים-צלמים, אומעטום, וואָס שטאַרן...
אַזאַ איז זייער גרויסער וועג פון דעם נצחון —
דער מאַרש פון הונען און באַרבאַרן און וואַנדאַלן,
נישט קוקנדיק, וואָס פרייד פון לעבן איז געבראַכן,
וואָס ס'פויקן די ליטאַוורען און פאַנפאַרן שאַלן...
אַזאַ איז זייער גרויסער וועג — דער וועג פון תליות,
פון אַפּגעהאַקטע קעפּ אויף עשאַפּאַטן
און דאָך קיין פאַלק אַוועקגעשטעלט אויף קני איז.
זיי גופא, זיי מאַרשירן אינעם לאַנד פון שאַטן.
אַזאַ דער וועג פון אומגעבראַכטע פיל מיליאָנען,
דורך הונגער און דורך פייער, און דורך שטאַל און אייזן,
און דאָך — עס ווייט מיט טויט אויף זייערע די פאַנען
און אין אַ טויט אַ זיכערן פאַרשטאַרט זיי שפּרייזן...
וואָס זיכער יעדער סוף, אַלץ שטאַרקער די רציחה,
אַ מין נקמה פאַר פאַרמשפּטקייט זיי טראַגן.
עס קומט צום אומקום צו אין טעמפּן אין די גיכע —
צום אומקום-אַפּגרונט דער באַננירטער אייזן-וואַגן.
אַזאַ איז זייער גרויסער וועג אין טויט געזונקען,
דער וועג פון פירער אייערן דעם „הייל-זיג“ בריה.
באַלד קראַכן וועט דער וועג, פאַרבלוטיקט און פאַרשונקען,
וואָס צומאַכן עס וועט די בלאַט פון דער היסטאָריע!...
טורקטול, יאַנאַר — פעברואַר 1942.

נישט דאָ געדאַכט

זיי זענען פעסט געאַרעמט — צוויי :
דער שטאַרקער פּראָסט, דער ווייסער שניי,
און ווינטזאַוויי און ווינטגעדריי
און האַנס דער זעלנער אין טראַנשיי.
— וואָס טוט מיין ווייב? וואָס טוט מיין קינד?
אַליין וווּ בין איך דאָ אַצינד?
דאָ קום איך אָפּ פאַר וועלכע זינד?
זיי זענען צוויי — דער וויי און ווינד...
פון אויג עס קייקלט זיך אַ טרער,
אַ טרער, וואָס ביטער און וואָס שווער,
ווי קומט עס, וואָס איז דען דער מער,
ווי קומט צו אים אַ טרער אַהער —
ס'ווערט בליק ביי אים פאַרשטאַרט, פאַרבלאַסט
און טרער אויף באַקן פּרירט אין פּראָסט,
פּאַלט ביקס פון האַנט — אַרויסגעלאַזט —
דער ווינטזאַוויי נאָך שטאַרקער בלאַזט.
נאָר האַנס דער זעלנער, ווי אַ סך,
ער שטייט פאַרגליווערט אויף דער וואַך,
ער שטייט און וואַכט אין נאַכט און טראַכט :
איך בין... איך בין נישט דאָ געדאַכט...
און וואַכט אַזוי אין דער טראַנשיי
ביז ער אַליין ווערט פּראָסט און שניי,
מיט ווינטזאַוויי, מיט ווינטגעדריי,
ער — האַנס און טרער — געאַרעמט צוויי.

ט א ט א ל

מיט אַלטן גרויסן גענעראַל,
מיט גענעראַל פּאָן קלוגע
פּאַסירט עס האָט אַזאַ מין פּאַל —
ער איז טאַטאַל משוגע...
ער האָט דערהערט, ער האָט דערזען
דער גענעראַל פּאָן קלוגע,
אַ גרויסער אומגליק איז געשען —
ער איז טאַטאַל משוגע.
ביי זיך ער פרעגט : צו וואָס, צו ווען,
הער גענעראַל פּאָן קלוגע,
ווער קען עס אויסהאַלטן, ווער קען ? —
ער איז טאַטאַל משוגע...
צו וועלכן טייול — לעבנסרוים ?
פרעגט גענעראַל פּאָן קלוגע,
אויף מויל ביי אים שלאָגט אויס אַ שוים —
ער איז טאַטאַל משוגע...
צו וואָס געוואָרפן פּאַלק און לאַנד,
פרעגט גענעראַל פּאָן קלוגע,
אין אַפּגרונט פון דער זינד און שאַנד —
ער איז טאַטאַל משוגע...
געטויט מען האָט דעם גענעראַל —
דעם גענעראַל פּאָן קלוגע,
ווייל ס'איז געווען דער קריג טאַטאַל
און ער — טאַטאַל... משוגע !

גענעראל פאָמאָדע

עס שטייען שטייפע ביי דער טיר
ביים גענעראל פאָמאָדע
יעפרייטער ווורסט, יעפרייטער ביר
ביים הויפט פון דער בריגאָדע...
— וואָס ברענגט איר שיינס, וואָס ברענגט איר גוטס?
איך רעכן — גוטס אַוודאי?
— דער אַנגריף קומט נישט אונדז צונוץ,
הער גענעראל פאָמאָדע.
— וואָס הייסט, מיר גייען דאָך פאַרויס?
זאָגט גענעראל פאָמאָדע.
— צוריק פאַרויס, פון שונאס שטויס —
צוריק מיר לויפן — גראָדע...
— אַ, שאָדע... הייסט עס, אַז איך — אויך
מיט דער צוריק-פאַראַדע,
טאָ איבערלאָזן אַש און רויך!
זאָגט גענעראל פאָמאָדע...
— דאָס ווערט געמאַכט, שוין, גענעראל —
הער גענעראל פאָמאָדע,
עס ברענט דער שייער, הויז און שטאַל —
אַלץ ברענט מיט גאַטעס גנאָדע...
— אַבי איר זענט נאָר דאָ מיט מיר,
זאָגט גענעראל פאָמאָדע,
יעפרייטער ווורסט, יעפרייטער ביר
איז גאַנץ נאָך מיין בריגאָדע!

מיט היטלער-גרוס

מיט היטלער-גרוס, געהויבן האַנט,
עס גיט אַרויס דער לייטענאַנט
אַזאַ באַפעל געלאַסן:
— צוויי שיינע מיידלעך — דאָ אַריין,
צוויי יונגע בתולות שוין זאַל זיין! —
געזונט, נישט אויסגעלאַסן!
ווייל ער, דער בראַווער אַפיציר,
האַט ליבע־בענקשאַפט אָן אַ שיעור,
דאָס בענקט ער נאָך זיין כלה...
און ס'איז דער קריג, און ס'איז דער זיג
אַזוי מין ווייניק ליבעגליק
ביי זיינע גליקן אַלע!
נאָר זאַל זיין כלה זיין נישט ביז,
ס'איז קיין פאַרראַט דאָס גוט זי ווייסט —
עס וועט איר גאַרנישט שטערן...
ער וועט זיך נוקם זיין אין זיי —
פאַר כלה — אין די מיידלעך צוויי,
וואָס וועלן אים געהערן...
דאָס אַלץ — און ס'הייבט דער לייטענאַנט
זיין שטרענג באַפעלערישע האַנט
צום זעלנער, דעם פאַרמיטלער,
און יענער, אים צו דינען גרייט,
גלייך אויסגעצויגן פליכטיק שטייט:
— הייל, צום באַפעל! הייל-היטלער!

★

★

דאָס איז קיין לעסטערונג, אַ, ניין!
מע דאַרף עס ריכטיק נאַר פאַרשטיין,
די פאַרנאַגראַפיע־קאַרטלעך שיין,
וואָס אין געבעטבוך ליגן,
דאָס איז נישט מחמת שאַנד און זנות,
צי ווייל אַזוי זיין דאַרף און מוז,
ס'איז פשוט צוליב אויגענוס,
ס'איז מחמת פאַרגעניגן...
דאַרפ'ס גאַט נישט נעמען אים פאַר שלעכט
און מיצצי — ס'ווייב — פאַר אומגערעכט
און מוטטי — פאַר געמיין און פרעך —
פאַר די מאַראַל פאַרדאַרבן,
זיי ווייסן אַלע — איבעראַל,
אַז... ס'איז נישטאַ קיין אידעאַל,
און פאַר דעם קריג אים קערט די גאַל —
ס'איז לאַנגווייליק צום שטאַרבן...
טאַ האָט זיך עס אַזוי געשיקט,
אַז אין געבעטבוך שאַנד עס ליגט —
אין בוך אַנטציקט, אין בילד אַנטציקט,
דאָס האַרץ און אויך די זעלע...
און איבעריקנס, וואָס דער מער,
וואָס איז וועמען פאַר אַ שטער —
צו אַלעם דעם נישט ער געהערט:
ר'איז — האַמאַסעקסועלער!

דער טעות אין השבון

אַלץ איז אויסגערעכנט פינקטלעך און גענוי,
אַלץ מעטאָדיש, פראַקטיש, בולט, קלאַר אַזוי,
אַלץ פאַרציפערט דייטלעך ביז דער מינדסטער האַר —
קיינ שום רעטעניש — אַלעס גלייך ביז גאַר :
קאַרפּוסן מאַרשירן אין דיוויזיעס — פעסט ;
קלענסטן פרט קאַמאַנדשאַפּט קיין מאַל נישט פאַרגעסט,
שטורעם-ליאַרעם דאַרף מען, זיין זאַל גרויסער רעש
און פאַר מענטש באַשפּייזונג און פאַר פערד פּוראַזש.
פלוגצויג פּונקט אַזוי פּיל, טאַנקען אויך דאַס גלייך,
און מיט די האַרמאַטן, ביקסן איז מען רייך.
און אַזוי פּיל באַמבעס, קוילן, שטעכלדראַט
און אויך שטריק אויף תּליות. אַךּ דו ליבער גאַט,
קוילן-וואַרפּער, מינעס, פייערווערק-ראַקעט,
גאַזן און באַקטעריעס — דאַרפן אַז מען וועט.
און צום פאַרגעניגן — גאַנצע ימים וויין,
און פרעזערוואַטיוון — צום געזונט זאַל זיין.
איין-טראַנספּאַרטן — ס'קומט אַיעדן העלד
הילצערנע די צלמים — ס'גייט ווער פון דער וועלט.
אַלץ איז אויסגערעכנט פינקטלעך אויף דער האַר,
אַלץ עס גייט אין וועג מיט, אַלץ איז בולט קלאַר,
נאָר אַ קליינער טעות אין דער זאַך געמאַכט —
טעות אינעם חשבון — אומגליק האַט געבראַכט :
ס'גייען די אַרמייען, טויט מיט זיי באַפעלט,
הילצערנע די צלמים האַט אַ סך פאַרפעלט !

נייער מין אָפּן...

פּאַוויאַן, גאַריללע און מאַנדריל
זיי שאַרן זיך צו קראַטן שטיל,
די קראַטן פון די שטייגן —
פאַרחידושטע זיי שווייגן:
עס האָט, ווי אין נבואה-טראַנס,
דערציילט האָט זיי דער שימפּאַנס,
זיי ווייזנדיק דעם הינטן,
אַז — ס'בלאָזן נייע ווינטן...
והאַראַיה, נייע — אַן אַנטיק:
דער מענטש צום אָפּ ער גייט צוריק —
עס האָט זיך שוין געשאַפּן
אַ נייע ראַסע אָפּן...
— אַ ראַסע אָפּן, ראַסע-ריין
(דער חילוק, זאַגט מען, זייער קליין)
יאַוואַל, מאַדאַם גאַריללע...
נישט אַלע בלאַנד אַפּילו,
נאָר אַלאַוואַס — די אָפּן נייע
מאַרשירן, שפּאַנען אין אַ ריי
און ווי די מענטשן זאַגן:
אַ טעכניק גוט פאַרמאַגן...
איז שאַרן זיך צו קראַטן שטיל,
פּאַוויאַן, גאַריללע און מאַנדריל,
דערשראַקענע זיי גאַפּן:
מ'עט ברענגען נייע אָפּן...

מינכען — נירענבערג

קיינ פייער קען אַ שטאַט אַזוי נישט שטאַרק צעשטערן,
ווי ס'קען אַ בייזער נאַמען אין דער וועלט :
ס'האַט מינכען אַזאַ אומגליק גרויס געטאַן באַשערן
און נירענבערג — אין ריי פון שענדער זיך געשטעלט...
וועט וואַרשע אַפּבויען צוריק די הייזער שענער,
פאַריז וועט אַפּוואַשן פון פאַנטעאַן די שאַנד,
נאַר מינכען, נירענבערג — פון זיי נישט ווערן קלענער
די חרפה וועט, וואָס האַט געשטעמפלט ס'גאַנצע לאַנד !
ס'וועט לאַנדאַן ווידער מיט מיליאָנען צירקולירן,
מיט פרייד פון ב ל י ט ן לענינגראַד וועט ווייטער גיין,
נאַר מינכען, נירענבערג — אַלץ ווייטער וועט פאַרפירן
די חרפה זייערע, ס'געמיינסטע פון געמיינ...
ווייל מינכען ס'גרעסטע אומגליק האַט אין שענק געבוירן
דאַס גרויל-פאַרזעעניש — בעסטיאַלע משוגעת
און נירענבערג האַט ס'מפּיל-קריפעלע פארלוירן,
די יידן-געזעצן — קרוין פון וואַנזיניקן האַס...
וועט וועלט די ווונדן אירע זיכער זיך פאַרהיילן
און יידן וועלן בלייבן אין דער וועלט געמערט,
פון מינכען, נירענבערג מיט עקל מ'עט דערציילן
אַזעלכעס, וואָס וועט אייביק בלייבן אומדערהערט...
קיינ בראַנדן קענען שטעט אַזוי נישט וויסט צעשטערן,
ווי סדום-ועמורהדיקער מוראדיקער חטא.
איין אויסלייזונג דער גורל קען זיי נאַר באַשערן
ס'זאַל אַפּגעמעקט ווערן דער זכר פון די שטעט !

אַרדענונג מוז זיין!

דער פויל, דער יונגער זעלנער יאַן,
גענוג האָט שוין מלחמה ;
פאַר גרויל אין זיך, פאַר גרויל אַרום
געפינט ער נישט קיין נאַמען —
דאַן זוכט ער אויס דער יונגער יאַן
פון דייטשישער שערענגע,
אַ שטריקל פעסט געפינט ער זיך
און וויל — און פרוווט זיך הענגען.
נאַר ס'איז דער וואַכמייסטער אויך וואַך
(ס'איז יושר דאָך פאַראַנען)
און פון דעם שטריק האַלב לעבעדיק
ער נעמט אַראָפּ דעם יאַנען...
וואָס איז עס פאַר אַ הפקר, וואָס ?
ווער האָט אים רעכט געגעבן
דעם יאַן, דעם דייטשן זעלנעריונג,
אַליין זיך נעמען ס'לעבן? ....
און ס'ווערט געמאַכט אַ פעלדגעריכט
מיט פראַקוראַר און ריכטער,
און משפטן — מען משפט אים
מיושבדיק און ניכטער ;
און ס'איז דער אורטייל קורץ און שאַרף
מיט שכל און געוויסן —
דעם פויל, דעם דייטשן זעלנער יאַן,
נישט הענגען, נאַר דערשיסן !

דייטשע סאַנקציע

אין פרעמדן דעם נאַרוועגן-לאַנד,
אין לאַנד פון די פּיאַרדן,
גייט שווערער צו די רויבעריי,
גייט שווערער צו דאָס מאַרדן.
און אַז לאַנגווייליק ביז טויט,
ס'איז גרויל, שטאַט אַלע גליקן,
דאָן פרוווט דער דייטשער זעלנעריונג
מיט שטריקל זיך דערשטיקן...
נאַר באַלד קומט אָן אַזאַ באַפעל
פון מלכות פון באַפעלן:
דעם גאַנצן דייטשן גאַרניזאַן
אין קנעכטשאַפט תּיכּף שטעלן,
אַז ס'ווערן אַנגענומען גלייך
די מיטלען, סאַנקציעס האַרבע,
אַז ס'מאַכט זיך נישט אַזוי די זאַך
אַליין צו פרווון שטאַרבן.
דעם מלכות ס'לעבן גאַנץ געהערט
מיט אַלע זיינע פּאַלגן
און וויי און ווינד וועט יענעם זיין,
ווער ס'וועט זיך דעם נישט פּאַלגן,
און זעלבסטמאַרד פרווון וועט באַגיין
אין לאַנד פון די פּיאַרדן,
אין דייטשלאַנד זיין משפּחה גאַנץ
מען וועט אים דאָן דערמאַרדן.

ווי אַנדערש דען ?

אַ חזירל אַ פעטס, אַ העלס געווען,
געווען אין דעם קאַלכאַזניקס כאַטע,
האַט האַנס געשאַכטן עס — ווי אַנדערש דען ?
און איצטער איז ער שוין אַ זאַטער...
אַ קליין קאַנאַריקל אין שטייג געווען,
האַט'ס דייטשע לידער נישט געזונגען,
האַט האַנס דערוואַרגן עס — ווי אַנדערש דען ? —
ער איז צופרידן : ס'איז געלונגען...
אַ קייטהונט איז אין הויפּביידל געווען,
וואָס האַט אויף פרעמדן הויך געבילן,
האַט האַנס דעמס קאַפּ צעהאַקט — ווי אַנדערש דען ? —
וואָס האַט עס אים דעם קאַפּ צו דולן.
דער אַלטער באַלעבאַס איז אַלט געווען,
די באַלעבאַסטע גאַר אַ שיינע —
האַט האַנס דערשאַכטן זיי — ווי אַנדערש דען ? —
זיי וועלן מער שוין דאָ נישט וויינען...
און קליינע זענען מיידעלעך געווען,
זיי האָבן אויך מסתם געליטן,
האַט האַנס מיט מעסער טעמפּ — ווי אַנדערש דען ? —
די העלדזעלעך זיי איבערשניטן...
איצט האַנס אין שטוב, ווי גאַרנישט נישט געשען,
דעם קאַפּ געזונקען און באַטרונקען :
„וואָס ס'לעבט — נישט ליידן דאַרף“ — ווי אַנדערש דען ?
אין מוח לעשן זיך אים פונקען...

עס וואָיען הינט

עס וואָיען הינט צוזאַמען מיט די ווינטן,
דער עלנט וואָיעט אין אַ יעדן ראָג:
ווי זאָל מען זיך, ווי קען מען זיך אַהינטאַן?
סיי אין דער נאַכט, סיי אין דעם מיטן טאַג?
אַז אַפּגעזאַגט ס'איז ענדגילטיק דאָס לעבן,
און ס'מאַטערט אַלץ און ס'פייניקט אַלץ די נויט,
עס רייסן זיך געפלעכטן און געוועבן
און ס'לעבן, מיד, עס בעט אויף זיך דעם טויט!
נאָך קיין מאָל נישט האָט מענטשלעך אומגעלומפּערט,
נאָך נישט געהאַט פון שאַנד אַזאַ מין שלל,
נאָך קיין מאָל נישט — דער גייסט אַזוי פאַרשלוּמפּערט,
נאָך נישט געווען אַזאַ מין נידערפאַל!
מען קייט די גאַל, און אַלץ דעם טעם פאַרלירט און
די הונגער-גיריקייט — קייט און ברעכט;
עס זענען אַלע אָנהייבן פאַרלוירן,
און אַלע סופן — פונעם גאַט גערעכט...
טאָ בלאַנקען ווינטן אום אין שטומע גאַסן
און ס'גייען נאָך זיי הינט פאַרוואַרלאַזט, קראַנק
און נאָך הינט דער עלנט גייט, דער כּעסן —
זיי גייען נאָך לוויזן פון — פאַרלאַנג...
עס וואָיען הינט צוזאַמען מיט די ווינטן,
דער עלנט וואָיעט אין אַ יעדן ראָג:
ווי זאָל מען זיך, ווי קען מען זיך אַהינטאַן?
סיי אין דער נאַכט, סיי אין דעם מיטן טאַג?!

רומעניש...

— צווייטע ראָטע, שטעל זיך אויס אין שפּאַן!
דומיטרעסקו רעדט — דער קאַפיטאַן:
— ווורשט האָט איר געזאַלט באַקומען גלייך,
האַט מען אַבער דאָס באַגנבעט אייך.
חברה גנבעט — קריגט איר נישט קיין ווורשט,
נישט קיין וויין צום שטילן אייער דורשט.
חברה גזלט, רויבט אַליין זיך אויס —
איז די חרפה טאַקע זייער גרויס!
— צווייטע ראָטע, שטעל זיך אויס אין שפּאַן!
דומיטרעסקו רעדט — דער קאַפיטאַן:
— כּי האָב מהנה זיין אייך איצט געוואָלט
לעקעכלעך אייך געבן דאָ געזאַלט —
האַט מען צוגעלקחנט אַלע זיי,
אויף אַ לעק איז נישט געבליבן צוויי.
די סאַפּיאָרן און די רייטערלייט
איטלעכער פון אייער עסן קייט.
עסט מען אָן זיך מיט דעם פּולוועררויך
און דער מאַגן מאַנט זיין עסן אויך...
— צווייטע ראָטע, שטעל זיך אויס אין שפּאַן!
דומיטרעסקו רעדט — דער קאַפיטאַן —
נאָר דעם זעלנער זשיטין הייבט'ס פון אַרט
און מיט צאָרן נעמט ער זיך דאָס וואָרט:
— אפשר צוגעגנבעט אויך פון דאָן
וואָלט מען דומיטרעסקו קאַפיטאַן?

הונטאיינער * און דאָבערמאַן

פעלדפעבל גוסטאָוו הונטאיינער,
ער איז אַ בראַווער מאַן —
און האָבן האָט ער נאָך איין פריינד
אַ הונט — אַ דאָבערמאַן.
פעלדפעבל גוסטאָוו הונטאיינער
האַט ליב נאָר אים דעם הונט
און נישט קיין פרוי, און נישט קיין קינד —
ער האָט דערצו — אַ גרונט...
ער זאָגט : אויב ענלעך איז דער מענטש
אַ ביסל נאָר אויף אים,
דאָן האָט ער פיינט אי גאַט אי לייט
בצלם אלקים !
און ליבן האָט ער ליב דעם הונט
ביז ליידנשאַפט ביז וואָן —
פעלדפעבל גוסטאָוו הונטאיינער
דעם הונט — דעם דאָבערמאַן.
ער איז כאַטש פון אַ ראַסע ריין,
איז ער אים מוחל אַלץ,
טאָ גלעט ער אים און צערטלט אים
און קושט דעם הונט און האַלדזט...
ביז איין מאָל דער פעלדפעבל גיט
דעם הונט אַ ביס געזונט,
און ווילד משוגע תיכף ווערט
דער דאָבערמאַן — דער הונט !

* די פאָמיליע הונטאיינער איז נישט אויסגעטראַכט — מ. ב.

דערנאָך...ד

(געשיכטע)

אין אָנהייב איז'ס אַזוי געווען,
אין אָנהייב איז'ס אַזוי געשען :
ער האָט דעם קאָפּ אַראָפּגעלאָזט
און האָט די האַנט געהויבן.
דערנאָך האָט זיך געמאַכט אַ נאַכט,
אַ לאַנגע שוואַרצע נאַכט פון שלאַכט —
די נאַכט פון דעם טאַטאַלן מאַרד,
פון פייניקן און רויבן.
דערנאָך דעם קאָפּ האָט שרעק און פראַסט
נאָך טיפער אים אַראָפּגעלאָזט.
דערנאָך דער האַס צו זיך אַליין
אין אים האָט אויפגעברויזיקט,
ער האָט אין עלנט און אין קעלט
דערשפירט אַרום די גאַנצע וועלט —
זיין גאַנצע לאַנד אויף מאַרד געשטעלט
פאַרסררעט און פאַרלייזיקט...
האַט כעס געוואַקסן און געגרויסט,
געקרעמפט זיין זעלנערפויסט אַנטבלויזט
געהויבן אים פון טויטן פונקט,
געשטויסן אים צו גלייבן —
האַט ער געהויבן ביידע הענט
צום קעגנערס גרויסן האַרץ גענענט,
אַוועק אין דער געפאַנגענשאַפט,
און פריי דעם קאָפּ געהויבן !

דעם גענעראלס וואָרט...

דערפאָלג אַהער, אַהין דערפאָלג
דערפאָלג אין יעדן פּאַל,
נאָר ס'נייטיקט זיך אין רו דער פּאַלק,
אין רו, הער גענעראַל!
דער פּאַלק איז מיד פון זיג נאָך זיג,
פון טראַגן לאַרבערקרענץ.
עס וויל דער פּאַלק אַהיים צוריק,
וויל אַפּרו, עקסעלענץ!
— גערעכט, עס קומט אים זיכער רו,
דאָס קריגן וועט ער אויך,
צום ווילן זיינעם כ'הער זיך צו,
זיין ווילן שאַץ איך הויך...
דער גענעראַל דערויף באַשטייט
און גיט דערויף זיין האַנט...
נאָך מאַרש אויף רוסלאַנד רוען גייט
דער פּאַלק אין פּאַטערלאַנד!
און ס'איז אַוועק דער פּאַלק אין שלאַכט
קיין כוח נישט געשפּאַרט —
דער גענעראַל האַט'ס גוט געמאַכט,
ער האַט געהאַלטן וואָרט.
אויך דאָ געווען איז פון דערפאָלג
אַ זייער גרויס געשעפּ.
ס'האַט באַקומען רו — דער פּאַלק —
די אייביקע אין סטעפּ!

צוויי פריצן

זאלבעצווייט אין אַ קאַמפּאַניע
ווינטער אינעם שניי,
זענען שטאַלצע זיי געגאַנגען
בראַווע פריצן צוויי —
בראַווע פריצן, ריטער דייטשע
אינעם לעצטן קריג —
רעדערדיק געפראַלט די ברוסטן
יעדער אַ שטיק זיג...
ביידע — מערדערשע נאַטורן
און דערביי נאַיוו —
האַט אַנטווישונג זיי געטראַפן
זייער, זייער טיף.
זאלבעצווייט אין דער קאַמפּאַניע,
אין דער גרויסער שלאַכט —
זיי געהער די וועלט די גאַנצע,
האַבן זיי געטראַכט.
און אַז ס'האַט געמאַכט זיך אַנדערש,
זענען זיי צוריק
ביידע, נישט געטראַכט, געלאַפן
טרויריק אַן מוזיק.
און דער איינער האַט צום צווייטן
גאַרנישט אויף אַ וויץ
טענות שווער געהאַט און מענות:
— איי, ביסט דו אַ פריץ!

צופרידענע

ווינדינג, גריינער און דער שטראַסטער
פון דער ראַטע זעלנער דריי
האַבן זיך אין קריג געאַפּפּערט —
מקריב זיין זיך איז כדאי!
זענען זיי אַרויס אויף אויסשפּיר,
דאָס געדויערט האָט אַ נאַכט,
און צוריק פאַר טאָג זיי האָבן
פיס פאַרפּרויענע געבראַכט.
אַז די פיס געבראַכט זיי האָבן —
האַט מען נישט קיין סך גערעדט,
אַמפּוטירט מען האָט זיי תּיכּף
אין דעם נאַנטסטן לאַזאַרעט...
זענען קאַליקעס געבליבן
און אויף קוליעס זיך געשלעפט
נאַר זיי האָבן באַלד געטרייסט זיך,
וואָס — נישט אַמפּוטירט די... קעפּ!
און זיי האָבן גאַר געפּרייט זיך,
וואָס דער גאַט גענאָד זיי טוט
וואָס פאַר זיי — דער קריג געענדיקט
האַט זיך אַמווייניקסטן גוט...
בלוט זיי האָבן אַפּגעגעבן
זיך געאַפּפּערט סיי ווי סיי —
ווינדינג, גריינער און דער שטראַסטער
פון דער ראַטע זעלנער דריי.

צום ליבן פריץ!

מיין ליבער, זיסער, שיינער פריץ,
דאָ טו איך דיר איצט מעלדן,
אַז ס'איז די גאַנצע שטאַט אַוועק
אין קריג — צו ווערן העלדן.
עס זענען מאַנסלייט אַלע דאָ
אין קריג אַוועק מאַרשירן,
און ס'זאָגט דאָס האַרץ מיר: אַלע זיי —
זיי וועלן דאָרט קראַפירן...
עס קומען בריוו שוין אָן אַ סך,
אַז דער און דער נישטאָ איז,
טאָ זעסטו שוין, איך בין גערעכט,
דו זעסט — איך האָב קיין טעות...
פון מענער יעדן טאָג די צאָל
ווערט קלענער אַלץ און קלענער
און כאַטש מיר זיגן נאָך אַנאַנד,
ווערט ס'לעבן דאָרט נישט שענער...
און וואָס וועט זיין, מיין ליבער פריץ,
(מיין האַרץ פאַר דיר איך עפן)
און וואָס וועט זיין, מיין זיסער פריץ,
אַז ס'וועט אַ קויל דרך טרעפן —
אַז ס'וועט דער שלעכטער בייזער טויט
אַוועקנעמען מיין פריצן?
דאָן נעמען וועט אַ רוס — אַ מאַן
דיין קליינע פופע מיצצע...

דערשיסונג

שנעל אַרבייטן ! שנעל געאַרבייט זאַל זיין !
באַלד פאַרטיק מיר וועלן עס האָבן !
די אַרבייט מאַכט זיס אונדזער לעבן און פיין !
שנעל אַרבייטן ! גראַבן און גראַבן !
געענדיקט — עס איז שוין פאַרענדיקט די גרוב
איצט לייגט זיך אין איר — איר באַגרעבער.
אַזוי — מיט אַן אַרדנונג — אַ בוב מיט אַ בוב
און גאַט וועט אונדז זיין אַ פאַרגעבער !
עס מאַכט נישט וואָס ענג איז, באַלד ווערן וועט גוט
פיל בעסער ווי מיר, און גאַר טייער
דאָ — פופציק ? יא, פופציק ! נאָך איינע מינוט !
און ס'בילט דער יעפרייטער : — העי, פייער !
— העי, פייער ! און ס'הילכן די טרוקענע קלעפּ,
די שאַסן פון די רעוואָלווערן :
געצילט ווערט דאָך פראַקטיש, געצילט ווערט אין קעפּ
נאָך פינקטלעכער איז עס אין שטערן...
קוקט זון ביי איר אויפגאַנג געלאַסן און מילד
מיט בליק מיט אַ גאַלדענעם קלוגן,
און ס'ליגן אין גרובן געהאַרכזאַם פאַרשטילט
די יידן די פופציק הרוגים...

א חרפה, א שאנדע

קליינע באלאדע

עס שטייען דריי ראָבן אויף צלמים אויף דריי,
דריי טרויעריק־פינצטערע ראָבן —
מיט קולות מיט גרעלע מיט שוואַרץ קראַקעריי —
זיי גראָבן און גראָבן און גראָבן.
די צלמים פאַרחושכטע שטאַרצן דאָ שטאַר,
ווי טענות צו עמעצן האָבן,
און רופן זיך אָפּ מיט פאַרדראַס און מיט צער
צו טרויעריק־פינצטערע ראָבן:
— „פאַר וואָס האָט מען דאָ אונדז אויף קברים
געשטעקט —

אויף קברים פון רויבער, באַנדיטן!
פון דייטשלאַנד, וואָס האָט זיך געענדיקט, געעקט —
מיר ווילן די רו זיי נישט היטן!“
און ס'פינצטערן ראָבן פון אויבן אַראָפּ
און פינצטער די צלמים דערציילן —
זיי קראַקען מיט קולות, וואָס הייזעריק־גראָב:
— נבלה, נבלה, נבלה!
עס שטייען דריי ראָבן אויף צלמים אויף דריי
זיי רעדן זיך דורך נאַכאַנאַנדער
אויף שטום לשון צלמישן, קראַקראַקעריי:
— א חרפה, א וויסטע — א שאַנדע!

קויל

אין פראַסט איבער שניי פליט אַ זודיקע קויל
אַ שאַרפע, אַ פייער-צעגליטע,
זי פליט, ווי דער טיפער געריסענער „אוי“
וואָס לופט האָט אין מיטן צעשניטן.
איין רגע געדויערט אין לופטן דער פלי —
דער שפיי פונעם בליענעם פייער —
איין רגע געדויערט פון קויל האָט דער ברי,
דער צי פון דער טויטער העוויח...
איין רגע — איר פלי איז אַ קורצער געווען —
אַן אַטעמצוג פלינק אינעם שוועבן,
און פראַסט האָט געזען, און דער שניי האָט געזען:
אַרונטער די מאַסקע פון לעבן! ...
געשען איז דאָ וואָס און פאַר וואָס און פאַר ווען —
אַ לעבן געריסן אין מיטן?
פאַר וואָס דען געקומען פון קויל איז דער ברען,
פון קויל אין נקמה צעגליטער?
אוי, הייס איז געווען פון נקמה דער פלאַם,
נקמה פאַר רויבער-מלחמה...
דער האָס איז אַ סם און נקמה אַ סם,
וואָס האָט קיין באַזונדערן נאַמען.
איין רגע געפלוין די קויל איז — און האַלט —
געטראַפן אין איינעם פון באַשן,
און האָט זיך אין האַרץ פונעם שונא, וואָס קאַלט
אין טריפהנעם בלוט באַלד פאַרלאַשן...

קיין מאָל נישט פאַרגעסן

פאַרגעסן לאַמיר ליבער, פאַרגעסן לאַמיר בעסער
די שרעק, וואָס גייט נישט איבער — די נעכט פון
לאַנגן מעסער,

די יאַרן, וואָס פאַרפאַלן, און נישט צוריק געפונען —
ווען יידנבלוט אויף מעסער אָן אויפהער איז גערונען.
פאַרגעסן לאַמיר שנעלער, פאַרגעסן לאַמיר גיכער
די שייטערס גייסט פאַרשפיגן, די ברענענדיקע ביכער,
די קאַנצענטראַציע-לאַגערס, די פייניקונג פון גיהנום,
דעם שוידער לאַמיר מער נישט געדענקען און נישט
זען אים!

פאַרגעסן לאַמיר פלינקער אין דער געשיכטע — קענען
די אומשולדיק-געשענדטע, די מענטשן די מיליאָנען,
די מענטשן יונג-פאַרשניטן, בגוואַלד די אומגעבראַכטע —
פאַרגעסן לאַמיר בעסער און מער דערפון נישט טראַכטן.
פאַרגעסן לאַמיר בעסער... ניין, קיין מאָל נישט פאַרגעסן,
אין פריילעכסטע מעת-לעתן, אין גליקלעכסטע מעת-לעתן,
ווייל ס'וועט דער טויט זיך שטעלן פאַר אַלע אונדז
פון פאַרנט

און מיט די ציינער קריצן: איך וואָרן אייד, איך וואָרן...
ס'איז אייביק די נקמה — נישטאַ זיך וואָס צו שעמען —
אַז אייביק די נקמה פאַר טויטע זאַלט איר נעמען
און דעמאָלט ערשט דאַס רוען אין אייער אַרבעט זוכן:
געפינען וועט איר רו דאַן און זיכערע מנוחה.
ניין, קיין מאָל נישט פאַרגעסן, אויף תמיד פאַרגעדענקען,
וואָס קיין שום דורות לאַנגע אַרונטער וועלן שווענקען,

און וועט פארגעסן עמעץ — זאל ס'אומגליק אים פארצוקן,
און ווער די האנט ס'דערלאנגט זיי — זאל האנט די
ווערן טרוקן!

דער אױטאָמאָט רעדט...

איך בין בלויז מאַשין, אַ מאַשין — אױטאָמאָט,
איך װײס נישט װער ס'האַט מיך — און װער האָט
געהאַט —

מען זאָגט מיר, אַז כ'בין אַ בראַװער סאַלדאַט —
מיין היץ — 36 מיט עטלעכע גראַד...
איך בין אַ מאַשין — פונעם מין, װאָס הייסט מאַן
(אַ פרוי און אַ מאַן איז אַ חילוק פאַראַן).
פון דאַרטן ביז דאַרטן, פון דאַנען ביז דאַן
קוים הייסט מען מיך שפּאַנען, טאָ שפּאַן איך און שפּאַן!
מען הייסט מיר זיין מערדער — אַ מערדער איך װער,
מען הייסט מיר זיין רויבער — אַ װודאי נישט שװער,
מען הייסט מיר פאַרגװאַלטיקן — ביטע, אַהער:
— מיין ליבכען, מיין ליבכען, װאָס װילסטו נאָך מער?
איך בין אַ מאַשין מיט מאַשין־דיסציפּלין —
אַן אומגליקלעך שרייפל אין גרויסער מאַכין —
באַפעלט מען זיין זינלאַז, טאָ זינלאַז איך בין,
דעם גולם צו דינען — דעם גולם איך דין...
עס איז דאָך מסתמא פאַראַן אַ געזעץ:
אַ גולם צו װערן ביים דינען צום געטש,
צו װערן פאַרלעצט ביי דעם דינען אַ לאַך,
פון קרעציקייט זיינער צו װערן אַ קרעץ... —
איך בין בלויז מאַשין און מיין לעבן כ'פאַרדין
מיט לעבן אָן זינען און נישט מיט אַ זין.
װאָס האָט פאַר אַ זינען אַ לעבן מיט זין?
כ'בין גליקלעך, װאָס כ'װײס נישט, װי אומגליקלעך כ'בין!

דער פארסמטער ברונעם

בעת זונפארגאנג עס זענען אלע זונען
אין רויטקייט קופערנער צעברענט, צעפלאַמט —
אָוועק אַ זון איז פון אַ טיפן ברונעם,
וואָס איז אויף אייביק שוין פון פיינט פאַרסמט.
דער אויבערפלאַך עס קוקט אַרויף אַ טריבער
צו טאָג און נאַכט די הוילע אומפאַרדעקט
און בלויז אַ ווינט עס כאַפט אויף אים אַ פיבער
און די צעקנייטשטקייט זיינע דעמאָלט שרעקט —
ס'איז שרעק און טויטקייט דאָרטן איינגעזונקען,
וואָס זענען נאָך לעת־עתה נישט דערפאַרשט.
פון ברונעם האָבן דורות פיל געטרונקען,
ס'האַט יונג און אַלט געשטילט פון אים דעם דאָרשט.
ס'האַט ווינט אויף אים געפאַכט און אומגעפליגלט
אויף ברונעם, וואָס איז לויטער קלאַר געווען,
לבנות האָבן זיך אין אים געשפיגלט —
ביז ס'איז דאָס גרויסע אומגליק דאָ געשען —
ביז ס'האַט אים אין אַ ברוינער נעץ פאַרשפונען
אַ מיטלאַלטערלעכע ברוינע שפין
און ס'איז מיט האָס פאַרגיפטיקט איצט דער ברונעם
און אַט פאַרציט אים איצט אַ שליים אין גרין.
ער אַטעמט שוין מיט טויטע פוילע ריחות,
ווערט בלאַס די זון אין אונטערגאַנג־געוואַנט,
און די לבנה אויך אין אויפגאַנג בלייך איז
אויף ברונעם — אונטערגאַנג פון מאַרגנלאַנד!

אלף — סוואסטיק

פאַר וואָס ביסטו „אלף“ אין מערדערישע הענט
געוואָרן אָן אות פון פאַרברעכן?
פאַר וואָס דווקא דו האָסט זיין בכורה פאַרשוועכט —
פאַר וואָס דווקא דו — אויסגערעכנט?
פאַר וואָס ביסטו גורם צו וועלטמערדער,
וואָס אַלץ קעגן דיר וועט פאַרבלייבן?
פאַר וואָס האָסטו געדולדיקט דעם בלוטיקן שפיי —
פון גיהנום צו ווערן דער צייכן?
פאַר וואָס האָט משוגענער רויבער-באַנדיט
אויף פענער צעשמירט דיך אויף זיינע?
פאַר וואָס האָסטו ערשטיקייט זיין נישט געהיט
און אויפגעהערט ערשטיק צו שיינען?
פאַר וואָס האָסטו הייליקייט דייע פאַרלעצט
און גרויזאַם מען האָט דיך געשענדעט,
געוואָרן צרעת, געוואָרן פאַרקרעצט —
ביסט איצטער אַ פחד-לעגענדע?
פאַר וואָס זיך דערווייטערט פון מענטשלעכן מין,
געוואָרן אַ צייכן פאַרהאַסטער —
פון „אלף“ געוואָרן געשפענסט פון אַ שפין,
פון „אלף“ געוואָרן — אַ סוואָסטיק?
איצט עלנט וועסט ווערן און פרעמד נע-ונד —
רציחה און גזילה דיך אַרבן,
דער צייכן פון שווינדלער, פון גענגסטער, פיראַט —
מיט מתים-געביין און מיט שאַרבן!

זיין פארלאנגען

(צינישע באלאדע)

עס שטייט פאר דעם פירער דער טויטער סאלדאט :
— הייל-היטלער ! — מיט האנט מיט געשטרעקטער.
מיט שטומקייט מיט זיינער, מיט שטומקייט נישט גלאט
די פינצטערע שטילקייט דערשרעקט ער.
— ווער איז דא ? וואָס ווילסטו ! וואָס שטייסט
אויף איין אַרט ?

וואָס איז ער — דו זאָג — זיין פארלאנגען ?
און גאַרנישט עס ענטפערט דער קרבן פון מאַרד,
אין קלעמען פון טויט איז געפאַנגען...
— וואָס איז זיין פארלאנג, דו ענטפער מיר אָפּ,
און נישט אַפעליר צום געוויסן !
קוים ענטפערסט נישט גלייך, באַצאלסט מיטן קאַפּ,
באַפעל איך דורך נאָך אַ מאַל שיסן !
וואָס איז זיין פארלאנג, דערגרייכסט האָסט צום ציל —
פאַר ס'פאַטערלאַנד ביסטו אַ קרבן —
טאָ נישט אַפעליר צום רחמנות-געפיל,
פאַר דעם בין איך לאַנג שוין געשטאַרבן...
וואָס איז זיין פארלאנג ? לאַז פאַלן אַ וואַרט,
מיין מיינונג עס בלייבט נישט געענדערט —
אַ מת ביסטו איצטער, פון דעסט וועגן פאַרט
אַ הער איבער פעלקער און לענדער !
וואָס איז זיין פארלאנג ? — און פון אַרט מאַכט אַ טריט.
מיט האַנט דער פאַרשטאַרטער געצויגן
שפּרינגט טויטער סאלדאט און ער צילט אין דער מיט
און זעצט אויס דעם פירער די אויגן !

אַפּגרונט און גרונט

נישטאָ קיין שטערן אין דער נאַכט,
עס וויינט דער ווינט און הונט
און אַפּגרונט פינצטערער עס וואַכט
און זוכט ביי זיך אַ גרונט...
ווי איז דער גרונט פון טיפן צער,
פון טויט-געצווונגען — יונג?
נישטאָ פאַרענטפּערונג דערפאַר,
קיין סימן נישט, קיין פונק.
נישטאָ קיין שטערן אין דער נאַכט,
פון ליכט נישטאָ קיין גרוס,
די פינצטערניש האָט אַלץ פאַרמאַכט
אין אַפּגרונט פונעם שטות...
און ס'הערט די נאַכט קיין מענטשלעך וואַרט,
געריסן פונעם וויי —
נאַר — ווינט און הונט, און רויב און מאַרד,
פון שטומקייט געוואַלד-געשריי!
מיט פינצטערניש איז אויסגעבעט
דער גאַנצער חלל שוואַרץ
און ס'רעדט. קיין גלייכן וואַרט נישט רעדט
פון גרונט ס'פאַרקלעמטע האַרץ —
נישטאָ קיין שטערן אין דער נאַכט,
עס וויינען ווינטן, הינט
און איצט אַ קינד אויף וועלט געבראַכט —
וויינט יאַמערלעך דאָס קינד!

יידיש לאַכן !

דאָס פנים צעריסן, באַגאַסן מיט בלוט,
אין שווערע יסורים און קומער,
פאַרלוירן דעם זינען פאַר שלעכטס און פאַר גוטס,
ער שטייט ביי דער וואַנט איצט אַ שטומער —
דער קול אויסגעריסן אַרויס פון דער קעל,
די אויגן פון לעכער געקראַכן,
דאָס שטייט ער, דאָס פירט ער איצט אויס אַ באַפעל
אין גאַנצן צעשמעטערט, צעבראַכן...
— שטייט רואיק, צום וואַנט זיך נאָך נעענטער גערוקט,
אַ פאַטאַ פאַר צוקונפט מיר מאַכן...
קוק, יודע, צום ביקס צו... נאָר פריילעך געקוקט
און יודיש, און יודיש זאַלסט לאַכן...
פאַרשטייסט נישט, וואָס לאַכן אויף יידיש עס הייסט ? —
(עס ווונדערט זיך שטאַרק דער, יעפרייטער) :
אַ ייד זאַל נישט וויסן, וואָס איטלעכער ווייסט,
ס'הייסט — ליפן צעשפרייטן נאָך ברייטער !"
און גראַבע צוויי פינגער געשטופט אים אין מויל
עס האַט דער יעפרייטער פאַרביסן —
און שטומער און טויבער געוואָרן דער גרויל,
ביים יידן דער מויל איז צעריסן...
די פאַטאַ געמאַכט איז, דערשאַסן דער ייד
און מערב-לאַנד אויף אייביק וועט קראַכן,
און אויף דעם גוואַלדריס, אויף אייביק פאַרהיט —
פאַרבלייבן וועט ס'יידישע לאַכן !

מענטש און גאָט

— ס'איז נאָכט — ס'איז נאָך נישט שפּעטע נאָכט —
עס לייכטן קנאַפע שטערן,
גראַבט איינער ערד, דער צווייטער וואַכט,
און ביידע עפעס קלערן...
דער גרעבער איז אַ יונגער ייד,
אַ דייטש עס איז דער וועכטער,
דער ייד גראַבט, דער דייטש ער היט
— אַזוי איז'ס, גאָט גערעכטער!
מיט הוילע הענט גראַבט ייד די ערד,
דער וועכטער איז באַוואַפנט —
דער ייד עס קלערט, דער דייטש עס קלערט:
— זאָל גאָט אונדז נאָר נישט שטראַפּן.
דער דייטש איז ווייט פון היים און שטוב,
אַט דער אַ דייטש איז גלייביק...
דער ייד ער גראַבט פאַר זיך אַ גרוב,
אַ שטוב, אַ היים אויף אייביק...
נאָך לאַנגן שווייגן זאָגט דער דייטש:
— העי, מענטש! דו זאָלסט מיר זאָגן:
העי, מענטש! ... וואָס שווייגסטו? זאָג, וואָס טייטש,
צי מיר אַ גאָט פאַרמאָגן? ...
נאָך רופן מענטש צום דריטן מאָל
זאָגט ייד באַטראַכט אַ וויילע:
— אַ גאָט איז אפשר דאָ צומאָל,
נאָר צי אַ מענטש — אַ שאלה!

איוואן דער אייניקל

— אין דאָרף אין שכנישן דו פיר אונדז, אַלטער מאָן,
פיר אַפּ מיט זעכציק אונדזערע די לאַסטמאַשינען,
מיר דאָרפן מיט ס'געווער אַוועק פון דאָרף, פון דאָן!
— איך וויל נישט און איך וועל נישט אויך דעם שונא
דינען!

און אַז מען שלאָגט האַלב טויט, ער זעט פאַר זיך
דעם סוף,
און קוים אַן אבר קאַן דער אַלטיטשקער שוין רירן,
איז מסכים ער — איוואָן פעטראָוויטש איוואָנאָוו
די דייטשן מיט די אויטאָס זייערע צו פירן...
עס ליגט זיין טולער קאַנט ביי אים, ווי אויף דער האַנט,
ער קען דאָ איטלעך וועג און שטעגל — אויסגעבונדן,
נאָר אַז ער וויל, אַז ליב האַט ער זיין היים און לאַנד.
ווערט וועג דער נאַענטסטער און דער גלייכסטער באַלד
פאַרשוונדן...

— פאַר וואָס עפעס, דו אַלטער, האַסט פאַרפירט אין
וואַלד?

— דערפאַר, וואָס קירצער איז דער וועג און
אומגעפערלעך?

— צי וועלן מיר צו אונדזער ציל דאָ קומען באַלד?
דער אַלטער שמייכלט: — באַלד... אַוודאי... כּיזאַג אייך
ערלעך...

און אַז פאַרקראַכן מיט דעם גאַנצן האַק און פאַק,
און טיף אַריינגעקראַכן נישט אַרויסצוקריכן,
דערשאַסן ווערט דער אַלטיטשקער, באַקומט זיין פסק,
און ס'ווערט די דייטשן זייער לעבן שוין נישט ניחא —

פארפירט זיי זענען אינעם ווילדן וואלד אויף פראסט,
אין אים, אין טויט אריין פארבלאנדזשעטע זיי שפאנען —
באצאלט ס'האט איוואנאו זיין חשבון ערלעך, פראסט,
איוואן דער אייניקל פון דעם איוואן סוטאנין!

מיט שטעקנס דערהרגעט

קיין אויסוועג נישט געווען אין שלאכט,
דער אייזנרינג האָט אומגענומען
און נישט באַוויזן — וועג פאַרמאַכט —
איז אויך דער טויט נישט אָנגעקומען.
מיט אַ פאַרגליווערטן ירגזון
געפאַנגענע אין ברייטער ריי,
אין הערצער האָט זיך ווינט צעלאָזן...
— די יודען פון דער ריי העראָוס!
ס'איז דער באַפעל לאַקאַניש זייער,
דאָן פון דער ריי עס טרעטן בלאַס
אַרויס פיר יודען — רויטאַרמייער
און ס'דויערט נישט קיין אויגנבליק —
עס פלאַצן אויס פון האָס די קוואַלן
און שטעקנס פליען אום געשיקט,
און שטעקנס-קלעפּ אויף גופים פאַלן...
אַן אימהדיק געדערעשעריי —
עס דויערט רגעס בלויז, סעקונדן
און אָן אַ רוף, און אָן אַ שריי,
די פאַרם פון מענטשן ווערט פאַרשוונדן.
פיר ווונדן — אויף מאַזשייסקער ערד,
פאַרקלעמטע די חברים שטומען,
און דאָס געזען און דאָס געהערט
ווי שפעט דער טויט עס איז געקומען!

קאַרראַמבאַ!

— אין היימלאַנד, אין דעם זונענלאַנד,
אין מיילאַנד, אין מילאַנאָ,
עס גלעט די זון מיט הייסער האַנט,
איז זון אַ סך פאַרהאַנען.
טאָ ווער האַט דיך אין ווינטערלאַנד
אַהער געטאָן פאַרשלעפּן
אויף אומגליק גרויס, און גרויסער שאַנד,
דו אַרעמער דזשוזעפּפּאַ?
— אַ קלאַג אויף זיי, אויף ביידע צוויי
אויף אַט די הינט געברייטע.
מיין צער אויף זיי, מיין וויי אויף זיי,
אויף אַדאָלף און בעניטאַ!
וואָס טו איך דאָ אין פּראַסט און וואַלד,
ווי בין איך דאָ געגאַנגען?
און הלמאי כ'דאַרף אויסגיין באַלד
פון ווייסן טויט געפאַנגען...
און זאָג פאַר וואָס, דו שוואַרצע קראַ,
דו קראַקעסט, רופסט די כמאַרע
קאַר-קאַר... דו ציילסט די לעצטע שעה?...
איטאַליאַ — מיאַ קאַראַ!...
קאַרריסימאַ, געריסן כ'האַב
אויף דיר פון האַס אַ דאַמבע
אויף זונענלאַנד און אויף איר קאַפּ
קאַר... קאַר... נישט שריי... קאַרראַמבאַ!

דייטשלאַנד וואָרט!

ס'איז שמאַל דער שטערן פון דעם זעלנער דעם קרעטין,
פאַרעקשנט וואַקסן אים די האָר פון שטערן ;
די אויגן — קליינע פון דעם חזרישן מין,
און לאַנגע אויערן, באַפעל צום הערן...
פון באַבעס, זיידעס צדדים איז ער ראַסע ריין,
אַן אויסגעצייכנטער, אַן אויסדערוויילטער —
אַ וואַרער עדות איז די קאַלטקייט זיינע געמיין,
אַז אמתדיק איז דאָס, וואָס איצט דערציילט ער :
— יאַוואַל, ס'איז ריכטיק אַלץ, ס'איז וואָר דאָס אַלץ,
עס שטימט,

פאַרגעוואַלטיקט כ'האַב, געמאַרדעט און געשענדעט,
ביים אויבערלייטענאַנט איך בין באַרימט דערמיט —
אַ שאַד נאָר... ס'איז אַ שאַד, וואָס שוין געענדיקט...
— פאַר וואָס האַסטו געטאַן עס, שוטה דו, דו נאָר ?
מיט וואָס פאַרזינדיקט זיך האַבן אַט די זקנים ?
פאַר וואָס האַסטו דעם קינד און קייט פאַרשאַפן צער ?
און איינגעוויקלט אַלץ אין גרויל אין איינעם ?
— וואָס הייסט ? פאַר וואָס ? די אורזאַך איז דאָך
פראַסט און קלאַר

וואָס טויגן פראַגן די — די אַלע שאלות ?
צי איז עס נישט די ריכטיקע, די הוילע וואָר,
אַז ס'איז מיין דייטשלאַנד שטענדיק איבער אַלעס !
געראַמאַניאַ מוז די ערשטע אין גרויסער שלאַכט,
דעם ערשטן פרייז מוז האַבן זי גענומען,
זי מוז זיך פריער נוקם זיין — אַ, דייטשלאַנד וואַכט ! —
פאַר דער נקמה, וואָס פון אייך וועט קומען !...

מײן האַנטגראַנאַט

אַרומגערינגלט בין איך איצט פון אַלע זײטן
און ס'ווערט אַלץ ענגער אַרום מיר דער קרייז,
איך ווער דערשטיקט אין קרייז אין דעם פאַרשייטן,
ביז בלוט דאָס האַרץ מײנס איך פאַרבייס.
אַלץ ענגער ווערט דער קרייז פון בלוטן־שונאים,
דער סוף דער גרויזאַמער באַלד קומט... איך זע:
פאַרזעעניש פון גאַיאַ — יעדער פנים,
פאַרקריפלעניש — די זעונג פון דאַמיע...
אַלץ ענגער ווערט דער קרייז — קאַריקאַטורן,
אַזעלכע פון קיין קינסטלער נישט געאַנט,
אַן סימן מענטשלעכקייט, אַן קיין שום שפורן —
די שרעק דערשראַקן ווערט — אַ ווייס געוואַנט....
אַזוינס נאָך נישט געווען — דער מענטש אַ שפיי איז!
עס איז די צייט פון אונדז — אין אייביקייט:
דער מענטש אין קלעם, פאַריאַגט פון ווילדע חיות —
פון זיי אַרומגערינגלט און באַשפייט...
אַלץ ענגער ווערט דער קרייז, כ'שפיר זייער אַטעם,
כ'שפיר זייער בליק אויף זיך, די נעגל, ציין.
אין קרייז פון הפקר־דינים און משפטים —
און איך אַרומגערינגלט בין אַליין...
אַלץ ענגער ווערט דער קרייז, באַלד כ'ווער צעריסן —
טאָ בין איך נוקם זיך פאַר ברידערמאַרד,
כ'בין גרייט — און מיט אַ רואיקן געוויסן
איך וואַרף מײן האַנטגראַנאַט — מײן צאַרנוואַרט!

26 פארפרוירענע

זעקס און צוואַנציק זענען זיי פארבליבן,
נאַר געווען זענען זיי דאָך מערער...
פונעם גרויסן שליאַך אין וואַלד פאַרטריבן,
און ווי נאָדלען שטעכן פראַסט אין שטערן.
פונעם גרויסן שליאַך אין וואַלד פאַרטריבן
האַבן זיי די פינף די פאַרטיזאַנער,
— אַך, ווי גרויזאַם, שרעקלעך, גאַט דו ליבער,
אינעם וואַלד אין פראַסט און הונגער שפאַנען...
אַך, ווי גרויזאַם, שרעקלעך, גאַט דו ליבער,
חיות זענען מיר אין וואַלד צו יאַגן,
ס'וועט די קלאַג פון אונדז שוין נישט אַריבער —
פיל נפשות איצט אויף אונדז עס קלאַגן!
ס'וועט די קלאַג פון אונדז שוין נישט אַריבער.
לאַזט מען נישט צוריק אונדז גיין אויף שליאַכן;
האַסט זיך איינגעבראַכן, פרענצל, דו דער גיבור,
אַנגערויבט דו האַסט אַזוי פיל זאַכן!...
האַסט זיך איינגעבראַכן, פרענצל, דו דער גיבור,
אַלע זענען מיד פאַר שרעק אַוודאי,
אַלע טרייסלט איצט דער לעצטער פיבער.
זעצט זיך אויס אויף ביימער, קאַמעראַדן!
אַלע טרייסלט איצט דער לעצטער פיבער.
זעט איר, זעט די פאַרטיזאַנער רויטע...
זעקס און צוואַנציק זענען זיי פארבליבן
אין קאַזעלסקער וואַלד פאַרפרוירן טויטע...

אומפארשעמטקייט

וועט זיצן שפעטער אַ היסטאָריקער און טראַכטן,
די אויגן איינגעגעסן אין אַ דאָקומענט:
פון דאָסן, ציפערן און פאַקטן דאָ געבראַכטע —
עס האָט זיך מענטשן-מין אין חיהשקייט דערקענט.
אַזוי פיל אומזין, שטומפזין, וואַנזין — דאָקומענטן:
פאַנטאַסמאַגאַרישער נישט דאָ געדאַכט קאַשמאַר!
פיל הייליקייטן — מיטן וואַרצל אויסגעברענטע,
אַזוי פיל פיין, אַזוי פיל וויי, אַזוי פיל צער!
ווי האָט זיך עס געשיקט, ווי מעגלעך דען געוועזן
אַרויסלאָזן אויף פריי די העסלעכקייט אַליין,
די שפּליקע שאַנד, די חרפה אין איר וועזן
און — אַפּגעדעקט אַזוי אין ליכטיקייט צו גיין?
ווער האָט עס אויסגעטראַכט, אַ וועלכער ביזער דעמאָן,
אַרויפצוואַרפן אויף דער וועלט אַזוי פיל גרויל?
אַן אייגן לאַנד, אַן אייגן פּאַלק אַזוי פאַרשעמען
און נאַקעט ווייזן האַרץ און מוח דורכגעפּוילט?
ווער האָט עס אויסגעטראַכט — אַזוי נישט קענען טראַכטן,
און פירן זיך ווי אין תקופה פון רויען שטיין,
און צווינגען זיך אַליין אַזוי מין שווער פאַרשמאַכטן.
ווער איז דאָס פּאַלק, וואָס האָט דערויף געקענט באַשטיין?
וועט טראַכטן שפעטער אַ היסטאָריקער פאַרזעסן,
און ווּנדערן זיך שטאַרק פאַר וואָס און הלמאי
מען האָט דאָס מענטשנפלייש געשלאַכטיקט נישט געגעסן,
בעת הפקר האָט געבושעוועט אַזוי מין פריי? ...

אינטערוויו מיט היינריך היינע

דער מייסטער היינע שמייכלט שטיל
מיט ווינקלען פון די אויגן :
דערגאנגען צו אַ פיינעם ציל —
צו וועלכן ציל דערפלויען ?...
— אַנטשולדיקט, כ'שטער אייך אייער רו,
איך וויל אייך עפעס פרעגן,
כ'וויל מאַכן קורץ אַן אינטערוויו...
— „כ'האַב גאַרנישט נישט דערקעגן !“...
— וואָס זאָגט איר צו דער לאַרעליי ?
ס'איז אומבאַקאַנט דער דיכטער —
פון לאַרעליי... אַז וויי צו זיי !
— „דאָס פאַלק וועט זיין דער ריכטער“.
— די ביכער אייערע פאַרברענט,
געמאַכט אַ בראַנד-לוויה —
אַיעדן בוך געברענט, געשענדט !
— „טאָ וועט מען דרוקן נייע !“
— די דענקמעלער פון אייך צעשטערט,
צעשמעטערט יעדן סימן
דאָס איז דאָך שרעקלעך, אומדערהערט...
— „איך קען דערמיט זיך רימען“...
דעם דיכטערס פנים איז געשפאַנט,
זיין פנים גרויסער קוואַל איז :
— „דאָס אומגליק איז, וואָס אין דער שאַנד
איז דייטשלאַנד איבער אַלעס“...“

די פארטיזאנעריין

- מען האָט געפרוּווט מיט צוזאַגן, מיט גוטן —
זי האָט געשוויגן ;
- מען האָט געפרוּווט מיט בייזן צאַפן אירע בלוטן —
פאַרקלעמט איר מויל ;
- מען האָט געפייניקט זי מיט אַלע שווערע פיינען,
זי'ט בלוט געשפיגן ;
- מען האָט געפרעגט, וווּ אירע פאַרטיזאַנער זענען
— פרעגט ביי דער קויל...
- מען האָט זי נאַקעט אומגעפירט אין דאַרפישע גאַסן —
זי איז געגאַנגען ;
- מען האָט פון איר געחוזקט ווילד און אויסגעלאָסן
געברילט, געברומט ;
- מען האָט די הויט, די נעגל פון איר לייב געריסן
מיט אייזנצוואַנגען ;
- מען האָט פאַרגוואַלטיקט זי, דערנאָך געשמיסן —
זי האָט געשטומט...
- מען האָט אירע פינגער אַפּגעהאַקט, די ברוסט געשניטן
זי'ט ציין פאַרביסן.
- זי האָט זיך נישט פאַרראַטן, שטאַלץ — און אַפּגעהיטן
פון געוויין.
- נאָר אַז איר קאַפּ אין שטריק געלייגט עס האָט דער
— תלין —
- האַט'ס אויפגעריסן :
- זע, היימלאַנד מיינס, זע, מיין פאַלק,
כ'שטאַרב הערלעך שיין !

אויסגעפירט...

— שטיין גלייך און אויסגעצויגן,
נישט רירן זיך פון אָרט!
אַזוי באַפעלט דער תליון
דאָס איז באַפעל — זיין וואָרט...
נאָך שוואַך דער רויטאַרמייער —
ער שטייט נישט אויף די פיס,
ער איז דאָך שווער פאַרווונדעט,
און אויסגעהונגערט איז,
און האָט אַ ריס אין האַרצן
וואָס טוט אַזוי מין וויי,
זיין חוב איז איצט נישט רעדן
נישט געבן קיין געשריי...
און אַז צו שטיין ער קען נישט,
ער וואַקלט זיך און פאַלט —
מען שטעלט אים ויף אויף ס'כוח,
מען שטעלט אים אויף בגוואַלד:
מען פירט אַרויס אים דרויסן
אַ נאַקעטן אויף פראַסט
און שטראַמען וואַסער גיסט מען —
אויף אים — ביז ער פאַרגלאַזט!
שטייף און אייזגעגליווערט —
מיט אויגן אָפן ברייט —
פאַר תליון זיינעם שטייט ער:
אַ טויטער — גלייך ער שטייט!

ווער ווייסט?

ס'איז גרויס די חרפה גוואלדיק —
ס'איז דער פארברעכן שווער,
ווען מענטש איז חיהש, וואלדיק
ווער ווייסט — ווער שולדיק מער?
די פראגע דארף מען שטעלן:
ווער מער אין זינד איז גרויס:
צי דער, וואס גיט באפעלן;
צי דער, וואס פירט זיי אויס?
איין זאך — דער שונא ביטער
האט אפן זיך דערקענט:
בעת פייניקונג געציטערט,
געשוידערט האבן ווענט!
עס האבן אט די בריאות
נאך מענטשנבלוט געלעכצט,
געסקריפעט האבן תליות,
זיי האבן שווער געקרעכצט...
עס האט זיך בלוט געצונדן
אין פראסט און שניי געגליט —
אויף לעבעדיקע ווונדן,
האט מען זאלץ געשיט!
ס'איז גרויס די חרפה גוואלדיק,
ס'איז דער פארברעכן שווער,
ווען מענטש ווערט חיהש וואלדיק —
ווער ווייסט: ווער שולדיק מער?

דער יעגערפאלק

דער רומפולער, דער יעגערפאלק
פארמאגט בלויז בראווע העלדן,
וואָס אומעטום געהאַט דערפאלג,
און מיסדערפאלגן — זעלטן...
דער רומפולער, דער יעגערפאלק
האַט מיסדערפאלגן זעלטן,
יחסנים זענען זיי פון פאלק:
זיי קערן ממש וועלטן...
דער רומפולער, דער יעגערפאלק
האַט אויפגעטאָן אַ נייעס —
ער האָט דערטראַכט זיך צו אַ טאַלק,
פאַרוואַנדלט זיך אין חיות...
דער יעגערפאלק איז ווילד אין שלאַכט,
צערייצט — זיין כוח טראַגט ער.
אין דער סכנה אומבאַטראַכט —
אין דער געפאַר זיך יאַגט ער...
דער יעגערפאלק איז ווילד אין קאַמף
און דאַמף אַ סך, פאַרמאָגט ער.
ביז ער, אין חיהשער געשטאַלט,
וואָס העלפן קען קיין דאַקטאָר,
דער יעגערפאלק אַליין אין וואַלד
צעפאַלט, אָן אַנגעיאָגטער...

ריינער אַריער

צוויי יונגע בורשן פראַנץ און פריץ,
אי דער, אי דער אַ נאַצי,
מיט גרויס טעמפּעראַמענט און היץ
זיך קעגנזייטיק קראַצן...
ביי ביידע — בלוטן אויפגעברויזט
און אויפגעפלאַמט דער מאַרד איז,
די ביידע — מוראדיק פאַרלויזט,
ביי ביידע — וואַזשנע פאַרכעס...
די ביידע מאַכן אונטער זיך
(ס'איז וואַר! ס'איז נישט צום שפּאַסן!)
— אַ, פריץ, זאַגט פראַנץ, כ'פאַרזיכער דיך
מיר זענען ריינסטע ראַסע!...
צי וויל די וועלט, צי יאָ, צי ניין,
איך שווער דיר: יעזוס מאַריאַ!...
מיר זענען פון אַ ראַסע ריין,
מיר זענען ריינע אַריער...
— אַ, פראַנץ — זאַגט פריץ — עס איז נישט גוט,
(זיין רעדן שטאַרק נערוועז איז...)
די מאַריאַ האַט דאָך יידיש בלוט,
און ס'איז אַ ייד דער יעזוס...
— יאַוואַל, נישט גוט!... און גאַט אַליין
נישט ריין!... ס'איז דאָך צום פלאַצן!
און פראַנץ און פריץ די אַריער ריין
אין ספּקות שטאַרק זיך קראַצן...

פאקלטערעגער

די יארן ציען און נאך אַנאַנד
דער פירער האָט געדרשנט —
געגאַנגען זענען זיי אין לאַנד
אין נאַכט פון פאַקלמאַרשן,
געצונדן האָבן זיי, געברענט
סיי מענטשן און סיי ביכער
פאַרברענט, פאַרשניטן און פאַרלענדט
אכזרדיק און זיכער.
דערנאָך אויף אונדזער גרויסן לאַנד
צום מאָרדן און צום רויבן —
עס האָט זיך אונטערצינדער-האַנט
מיט פאַקלען אויפגעהויבן.
געברענט דאָס דאָרף, געברענט די שטאָט,
פון יעדער עק געצונדן —
און אַלץ, וואָס האָט זיך נאָר געלאָזט,
אין רויבערזעק געבונדן...
עס האָבן אויפגעשרפעט נעכט —
געשוידערט אין געלעגער
און דעם מענטש און ס'לאַנד פאַרשוועכט
דורך מערדער פאַקלטערעגער.
געגאַנגען פונעם לאַנד צו לאַנד
אין נעכט מיט פאַקלמאַרשן
ווייל יארן ציען — און נאָך אַנאַנד
דער פירער האָט געדרשנט !

צוויי אָרדנס

עס קומט צו באַדאַנקען דעם „בראַוון סאַלדאַט“,
עס קומט אים געוויס צו באַלוינען,
פאַר מוטיקייט, דרייסטקייט, וואָס ער האָט געהאַט
לחלוטין נישט קיינעם צו שווינען.
אַזוי זיין באַדאַרפט האָט, אַזוי האָט געמוזט,
טאָ קומט אים דאָך זיכער אַן אָרדן —
אַ צייכן פון קריסטוס — אַ צלם אויף ברוסט,
אַן אייזערנער קרייץ פאַר דעם מאַרדן!

עס קומט צו באַשענקען דעם רויט־קאַמאַנדיר,
עס קומט אים דערפאַר צו דערהויבן,
וואָס ער אין סכנה אַן ערך און שיעור
געמאַכט האָט אין העלדישקייט גלויבן,
אין זאָך פאַר דער שיינקייט פון לעבן און פרייד,
אַז וועלט צו דעם מענטש וועט געהערן,
אַפגעבן זיין בלוט און זיין לעבן איז גרייט —
גלאַנצט ליכטיק אויף ברוסט זיין דער שטערן.

און אַז אין געפעכט, וואָס ביז איז און שלעכט
באַגעגנט זיך האַרץ ביי דעם האַרצן —
דער קעמפער פאַר הפקר מיט קעמפער פאַר רעכט,
דער שטערן מיט צלם דעם שוואַרצן,
הייבט אַן זיך דער מעכטיקער לעצטער פאַרמעסט
און רעכט ווערט אַ נוקם ונוטר —
דער אייזערנער קרייץ פון דער שוואַרצער דער פעסט
ווערט שוואַרצער... דער שטערן ווערט רויטער!

ס'איז איטלעכן פון זיי —

פלאַבער האָט געשריבן צו זשאָרוש זאַנד: „ביי מיר איז
אַנטשטאַנען אַזאַ טיפער כעס קעגן די דאָזיקע הערן, אַז
קײן מאָל וועט מען מיך שוין נישט טרעפן אין דער
געזעלשאַפט פון אַ דײַטש“.

ס'איז יעדער וואָרט פון זיי ווילגאַרער שווינדל און
ברוטאַלער ליגן,

ס'איז יעדער אַטעם זייערער פאַרניכטנדיקער סם —
אַזוי עס זענען די מפלות זייערע און זיגן,
אַזוי איז זייער פוסטער שטרויענער נשמה-פלאַם.

ס'איז יעדער טאַט פון זייער אכזרדיק-טעמפן ווילן —
אַ לוסטמאַרד פינצטערער און עקלהאַפטע שאַנד.
זאַל קללה איטלעכן, פאַרשאַלטנקייט אויף אייביק
שוין דערצילן,

וואָס וועט זיי אויסשטרעקן אין שוואַכקייט זיין
אַ שלום-האַנט.

ס'איז יעדערער פון זיי אַ שרעקגעשפענסט און וויסטע
קללה,

אַ קללה פאַר דאָס לעבעדיקע לעבן — אַ צרעת —
פאַרשילטן וועט זיך איטלעכער, אויף שכחה זיין צעמאַלן,
ווער ס'וועט זיך אַנשטעקן מיט זייער גולמדיקן האָס.

ס'איז איטלעכער פון זיי — אַ סרחאדיקע מכה אַפן,
אַ פוילער אייטער-ריטער אין דער מוטערס טראַכט
שוין דול —

נישטאָ קיין שטראַף אַזאַ, וואָס זאַל זיי לייטערן און
שטראַפן,

וואָס רייניקן דאָס אומצוכט זאַל פון זייער יעדן גבול!

אַ, מענטשן, פעלקער לעבעדיקע, קריצט זיך אין זכרון,
אַז אוממענטש, אומפאַלק ווערט דער־יענער, וואָס
די שאַנד פאַרגעסט,

און שוין אויף אייביק־אייביקייטן, אייביקע די יאָרן
מיידט אויס זיי, ווי די פעסט!

פון צער און ווייטיק

ווען איטלעך־איינער וואָלט געקענט
זיין צער און ווייטיק כּפּלען
אויף דעם אומגליק פון מיליאָנען,
ווען איטלעך־איינער מיט מיליאָנען די נקמה וואָלט
געמאַנט —
אַרויפגעבליצט עס וואָלטן דאָן
מיליאָנען פּאַנען
פון אויפשטאַנד קעגן מאָרד —
דער רויטער צאָרן אונדזערער אוממעכטיק פאַרבלאַסט
און טרויער לייגט אַרויף די פינצטערע פאַרווישטע
זיגלען —
ווען איטלעך־איינער טראָגט פון וויי דעם אייגענעם
די לאַסט
און טוט אַליין אין איר זיך שפּיגלען
און רוט זיך אויס — פאַרגעסן —
אויפן „גוטן אָרט“...

★

כ'וועל קיין מאָל זיי נישט מוחל זיין דעם האַס,
וואָס איינגעזייט אין מיר זיי האַבן,
זיי האַבן מיך דעם רואיקן בר־דעת,
אַ לעבעדיקן יעדן טאָג באַגראַבן.
זיי האַבן צוגענומען מיר פון טאָג דאָס ליכט,
פון ערד און הימל צוגענומען יעדע שיין —
דעם האַס געמאַכט מיר פאַר אַ טוגנט, פאַר אַ פליכט,
דאָס וועל איך קיין מאָל זיי נישט מוחל זיין.
ווען איך זע אים פאַר די אויגן שטיין, דעם העסלעכן
קאַשמאַר
וואָס טראַגט דעם נאָמען היטלער־דייטש, פאַרגעבן,
געפין איך האַרבע ווערטער נאָר פון צאָרן און פון צער,
די גרילצנדיקסטע ווערטער פון דעם שוידערלעכן לעבן!

היטלער-פאלק

מיר וועלן קיין מאָל אים נישט מוחל זיין, דעם פּאַלק,
וואָס האָט פּאַרלורן פנים און געוויסן,
וואָס האָט מיליאָנען מענטשן אין די יאָרן יונג
אכזריותדיק פון לעבן אויסגעריסן.
מיר וועלן קיין מאָל אים נישט מוחל זיין, דעם פּאַלק,
וואָס וועלט אין אומגליק האָט געטאַן פאַרוועבן,
וואָס האָט די יאָרן אונדז אין פיין געקירצט,
וואָס שטיקערווייז געריסן אונדז דאָס לעבן.
מיר וועלן קיין מאָל אים נישט מוחל זיין, דעם פּאַלק,
וואָס האָט געשענדט אונדזערע די פרויען,
מיר וועלן קיין מאָל אים נישט מוחל זיין, דעם פּאַלק —
דעם כבוד פון דעם מענטש צו אים פאַרטרויען.
מיר וועלן קיין מאָל אים נישט מוחל זיין, דעם פּאַלק,
וואָס אומגעבראַכט, געשאַכטן קליינע קינדער,
מיר וועלן קיין מאָל אים נישט מוחל זיין, דעם פּאַלק,
דער האַרדע מאַסן-מערדער, אונטערצינדער.
מיר וועלן קיין מאָל אים נישט מוחל זיין, דעם פּאַלק,
וואָס פירן האָט געלאַזט אַזעלכע פירער
די אויסוורפן משוגענע און טעמפ —
דאָס נידערטרעכטיקסטע פון דער יצירה.
מיר וועלן קיין מאָל אים נישט מוחל זיין, דעם פּאַלק —
דעם פּאַלק? — דער רויבערישער וויסטער באַנדע!
וואָס האָט דעם ווירדיקן, דעם נאַמען מענטש
געמאַכט צו נישט פאַרגעבנדיקער שאַנדע!

אויף די הינטערפיס

ניין, נישט קיין פאלק איז עס — ס'האט קיין שום סימן
פון פאלק און מענטש — קיין מענטשלעכע געשטאלט,
אט — הערט זיך צו — צו זייערע די שטימען,
ס'איז וויסטע וואַיעניש פון דזשונגל-וואַלד.
ניין, נישט קיין פאלק איז עס — מיט קלאַרן זינען,
מען רופט נישט „פאלק“ אויף דעם, וואָס איז געמיין.
אין אויגן — ברענט זיי רויבערישע שנאה
און גיריקייט עס גרילצט זיי פון די ציין...
ניין, נישט קיין פאלק איז עס — נאָר שרצים, חיות
פאַר מינדערווערטיקייט צערייצט, צעבילט,
וואָס זייער זיין אויף רייניקייט אַ שפיי איז
אין סאַמע האַרץ אַריין פון מענטש געצילט.
ניין, נישט קיין פאלק איז עס — טאָ מעג עס ברענען,
טאָ מעג צום אומקום עס וואָס שנעלער גיין —
ס'איז אַ געמיש : גאַריללע מיט היענע
מיט צולאָג הינטישן — אַ ראַסע-ררריין !
פאַר חיות אויף אַ בושה דער פאַרגלייך איז,
ניין, נישט קיין פאלק איז עס, נאָר פאַלקס אַ שאַנד,
מיט אויסנאַמען זיי האַבן קיין שום שייכות,
מיט גייסטער גרויס פון אַלטן דייטשן לאַנד.
ניין, נישט קיין פאלק איז עס, טאָ מוז עס ברענען
און אַ כפרה זיין פאַר גאַר דער וועלט,
קיין לאַנד, קיין פאלק, קיין מענטש זאָל זי נישט
קענען —
די חיה אויף די הינטערפיס געשטעלט !

ש ג ע ו ן

מ'עט זאָגן : ס'איז דאָס פּאָלק געוואָרן גייסטיק קראַנק,
אַריין אין אים אַ פינצטער גלגול — אַ שגעון,
טאָ לאַזט זיך גאַר נישט גלייבן דער געדאַנק :
אַ פּאָלק — משוגע ? זאָל מען דעם געדאַנק געטרויען ?
ס'איז אַבער פאַרט אַזוי — אין מעשים נישט באַזיגט,
אין אויסטערלישע, אומדערהערטע מערדערייען —
זיי האַווקען, בייסן, רייסן די מיליאָנען הינט
אין ווילדע רוצחישע דיסציפלינירטע רייען.
זיי זעען קיין מאַל נישט דעם, ווער עס פירט, ווהין,
זיי פילן קיין מאַל נישט, וואָס הייסט עס נעכטן, מאַרגן —
מאַרשירן זיי אין טויט אַריין מיט דיסציפלין,
מיט אייזנטיט — אין אומזיניקער אַרגיע.
באַזאַפענע, מיט סיגאַרעטלעך אינעם מויל,
אין בויך אַריינגעקלעמט די ביקסן־אוּטאַמאַטן,
אין „פּסיכישער אַטאַקע“, אַנגעיאַגט דורך גרויל —
און האַרבע משוגעת מיט יעדן טריט פאַרראַטן.
ס'איז מאַרד און בראַנד דער וועג, און רויכעדיקע טעג
און קברים אַן אַ שיעור — די עלנטסטע די קברים
פאַר ווינטן און פאַר שטויב און קראַען אַ געיעג,
אַ לאַבונג פאַרן מיסט — פאַר דעם באַגרעבער־וואַרעם...
מע זאָגט : ס'איז דאָס פּאָלק געוואָרן גייסטיק מאַט
און אויף זיין צורה גרוילט אַ גרעלער שאַרבן־שמייכל,
מע זאָגט : ס'איז קראַנק אויף שטומפזין פונעם
— העכסטן גראַד —
עס האַט זיך אויסגעלייגט שגעון אויף זיין שכל...

די ווייסע מיתה...

די קליינע וואַסערדיקע אויגן אויפגעריסן,
מיט אַדערן פון בייז און שלעכט געבלוטיקט רויט,
זיי שפרייזן אין אַ וואַננימאַרש צו ווייסער מיתה —
זיי שפרייזן אימפעטיק אַריין אין ווייסן טויט.
דער ווייסער גבור־פּראַסט וועט נישט די געסט פאַרשעמען,
דער פּראַסט פון „אַסט" גייט איצטער אין אַ גרויס
פאַרמעסט,

און בהדרגה נעמט ער פעסט אין זיינע קלעמען
די אומגעבעטענע פון נאַענטן „וועסט" די געסט...
ער דריקט זיי צו צו זיך און נעמט זיי פעסט אַרומעם
מיט זאָויערוכעס־שטויב, מיט ווינטיקן געדריי,
און שלעפערט איין אין טויט, אין שטומען ווייסן אומעם,
אין שלאָף אין אייביקן, געבעט אין טיפן שניי.
אַט ליגן זיי אַזוי, דעם סוף אין פּראַסט געפונען,
די אויגן־וואַסערן — פאַרגליווערט און פאַרגלייזט.
עס שווייגט דער ווייסער טויט, די מיאוסע מיתה־משונה,
מיט ווינטן שטיקער שניי פון צודעקן עס רייסט.
אַנטפלעקט זיך האַנט געקרעמפט אויף אַפענעם דעם
האַרצן —

עס דעקט זיך אַפּ אַ פוס, וואַס נאַקעט און וואַס שטאַר,
און פוסטקייטן אַרום אין וויסקייטן עס שטאַרצן,
אין ליפן זיך פאַרבייסט דער אומזיכטבאַרער צער.
דאַן קומט אַראַפּ אַ ראַב און שטעלט זיך אויף זיין
שטערן —

פון ווייסן טויט דער קנעכט און אויך דער באַלעבאַס —
ער פיקט די אויגן אויס, וואָס ווייסן נישט פון טרערן
און אויף פאַרוואָס פון זיי, ער ענטפערט: — אַט
פאַר וואָס!

ב ה מה ש...

צערייס אויף זיך דיין קלייד, מיט אש דעם קאפ באשיט,
און וויין דיין ווייטיק אויס, און יאמער, מארגאריטע,
אויף יונגפרוישאפט אויף זיין א תליה זיך פארציט,
אויף יארן יונגע דיין אין ריינקייט אפגעהיטע...
דו האסט געטרוימט א טרוים נאיוו און צארט און שיי —
א חלום מיידלשן — א מאן, דיין מאן צו ליבן,
און ס'האט דיין אייגן פאלק דיך אפגענארט געמיין
און אין בארדעל אריין בגוואלד אריינגעטריבן...
דו האסט געטרוימט: דיין קינד זאל זיין די פרוכט
פון גליק,

און עס וועט דיין מוטערשאפט באקרוינען,
נאר אויף דיין חלום פארווארפן איז א שטריק:
אנשטאט א כלה זיין, א מוטער — ביסט א זונה!
און אפשר ערגער נאך (פארקלעם דעם מויל און שוויג,
אין אימה היל זיך איין, אין שלייערן געהיימע)
מען פירט דיך אין בארדעל, מען שלעפט דיך ווי א צויג,
דו נאריש-טרוימענדע, גערמאנישע בהמה.
געהארכזאם מוזסטו זיין, מוזסט פאלגן דעם געזעץ
און איינגיין אויף דעם סוף דעם שענדלעכן, דעם וויסטן:
א דייטשע מאמע האט אויף וועלט געבראכט דעם לץ
דעם נארוויסטן לץ — דעם טאטע פון שטורמיסטן...
צערייס אויף זיך דיין קלייד, מיט אש דעם קאפ באדעק,
ס'איז גרויל דיין ווירקלעכקייט, נישט אנשטעל, נישט
לעגענדע.

דיין ברודער און דיין מאן — געשפענסט איז ער און
— שרעק!
דיין ברודער און דיין מאן זיי זענען מענטשן־שענדער!

אַזאַ באַפעל

מיט אונטערצינדער-פאַקלען, ברענענדיקע אין די הענט,
אונדז ענטפערן זיי אַפּ אויף יעדער פּראַגע, יעדער ווענד,
און ס'איז דער ענטפער קורץ און טעמפּ און גרעל:

— אַזאַ באַפעל!

פאַר וואָס אַריינגעריסן האָט איר זיך אין אונדזער לאַנד?
פאַר וואָס די דערפער, שטעט גיט איבער איר צו שאַנד
און בראַנד?

איז גרייט דער ענטפער אויפן אַרט און שטעל:

— אַזאַ באַפעל!

פאַר וואָס אין פּלאַמען וואַרפט איר קינדער, פּרויען,
אַלטע לייט?

פאַר וואָס דעם כבוד אונדזערן מיט גאַווער איר באַשפּייט?
פאַר וואָס פון נאַמען מענטש איר מאַכט אַ תּל?

— אַזאַ באַפעל!

פאַר וואָס באַגראַבט איר אומשולדיקע לעבעדיקערהייט?
פאַר וואָס האָט איר דאָס אומגליק אויף דער גאַנצער
וועלט צעשפּרייט?

פאַר וואָס פאַר הינט געשליידערט האַרץ און זעל?

— אַזאַ באַפעל!

פאַר וואָס דערשטיקט איר אַלע הייליקייטן אויף דער
וועלט?

פאַר וואָס קומט אום איר דורך יסורים, הונגער,
פלאַם און קעלט?
פאַר וואָס שטייט אויף אייער יעדער שוועל?
— אַזאַ באַפעל!

פאַר וואָס צו מאַרד און זעלבסטמאַרד אייער פאַלק
און לאַנד דערבראַכט?
פאַר וואָס געבראַכט אויף זיך אַ טויזנטיאַריקע נאַכט?
פאַר וואָס קומט בונטגעשריי נישט פון דער קעל?
— אַזאַ באַפעל!

געקראַקעריי

דאָס רעדן זייערס איז געגרילץ, געקראַקעריי.
אויף קרומע ווענט פון וואַנזין-שכל אַ געקלעטער.
די ראָבן שרייען אין דעקאַבער און אין מיי —
קראַ און זיי — נאָך אַ מאַל און נאָך אַ מאַל „קרייץ-
דאַנער-וועטער!“

ווי עפעס אַ מכשפה-בלינדע, אַ מרשעת
אין בייזער שעה, ווען אויפגעקרייט עס האָט איר קאַלטן,
וואַלט זיי אויף בלוטיקן געלעכטער און אויף האַס,
אויף ווערן ראָבן און באַגרעבער זיי פאַרשאַלטן.
און ס'איז אַזוי געשען, אַזוי האָט עס פאַסירט:
אין טויטנטאַנץ אין שוידערלעכן, עקלהאַפטן, מיאוסן,
די ראָבן האָבן זיך אין טויט אַריינגעפירט
און זיך אַליין באַרויבט פון מענטשלעכן געוויסן.
מיט קראַקעריי זיי האָבן זיך אַליין באַטויבט,
פון זייער לאַנד אַראַפגעפליקט זון און שטערן.
עס טראַגט אויף מיילן זיך אַן איבלדיק געשטאַנק
פון פאַדלע-מוח, פון דערשיטערטע געהירן —
דעם פירערס קונציק דענקען אַן געדאַנק,
דער רוישטאַף פון אַ שוואַרץ-מאַקאַברישער סאַטירע...
און שפעטער — אין די דורות פונעם אומגליק פריי,
וועט הילכן פון דער ווייט — אַ ווידערקלאַנג אַ ציטער
פון דעם באַגרעבעניש-געגרילץ און קראַקעריי,
פון אומגליק-פאַלק, דעם ראַב-און-רויבערישן ריטער!

נישט קיין קריג —

מיר פירן נישט קיין קריג —
ווען ס'הייסט אפילו פאָטערלאַנד-מלחמה,
עס ווערט קיין קריג געפירט מיט קרימינאַל-פאַרברעכן
(דעם צואה-מבול נעם נישט אָן פאַר לאַוועשטראַמען,
די ריטערלעכקייט מיט דער גזלעוואַיע טאַר מען נישט
פאַרשוועכן!).

מיר פירן נישט קריג! —
מע פירט קיין קריג נישט מיט קיין רויבער,
און קיין שענדער,
מען פירט נישט קיין מלחמות מיט דער שאַנד
געפאַנצערט און געקאָוועט,
קיין קריג קיין הייליקער נישט האַבן די נבלה
וועט געענדערט —
אַ קריג מיט זיי געווען וואַלט נידעריקער פון דעם
מענטשנס כבוד!
מיר פירן נישט קיין קריג — נאַר אַ צעשמעטערונג פון
אויטאַמאַטן
און מיר פאַרניכטן שרויפן, וועלכע זיי אין דער
פאַרניכטונג פירן.
דער לאַזונג איז: אַ רוח אין זייער טאַטנס-טאַט
און טאַטנס-טאַטן —
אין שאַנד אַריין פון וועלטישער יצירה!

אין צייטן פון געפאר

אין צייטן פון געפאר, פון אומפארמיידלעכער סכנה,
ווען ווינטן — ליידנשאפטן פליקן שטורעמפאָנען,
ווערט גוף דער מענטשלעכער,
דער שטערבלעכער דער גוף —
אַלאַרס־רוף:
ווערט — וואַלקן־פליגלדיק,
פון וועלכן אויף זיין שטאַלץ געשטיצט
עס רייסט דער אַדלער זיך אַרויס אין אַ פאַרמעסט
מיט דונער און מיט בליץ;
ווערט מדבר־הייל פון וועלכן מיט געבריל־געוואַלד,
דער לייב דער קיניגלעכער מיט זיין כוח פראַלט;
ווערט — שלאַנגענגרוב,
פון וואַנען, קעגן שכל טראַציק,
עס פויזן אויף די בייכער, און עס צישן שרצים;
ווערט — ווייטע, ווייטע פעלד,
וון האַז דערשראַקענער
עס פליט, עס לויפט אויף אַלע וועגן
דעם טויט אין אַרעמס גלייך אַנטקעגן —
אַזוי ווערט מענטשלעכער דער גוף,
בעת גרעסטן פרווה,
אין צייטן פון געפאר — פון אומפארמיידלעכער סכנה,
ווען ווינטן — ליידנשאפטן פליקן שטורעמפאָנען!

אַרום און אומעטום

אַרום און אומעטום — נאַר די פאַרזעענישן־האַרדעס,
נישט פנימער, נישט מענטש־געשטאַלטן —
נאַר מאַרדעס, מאַרדעס, מאַרדעס,
און אַנגעשריבן איז אויף זיי בלויז קאַלטער מאַרד איז!
אַרום און אומעטום, וווּ מיט געדאַנק און דמיון
נאַר דערלאַנגסטו,
באַגאַסן ווערסט מיט קאַלטן שווייס, פאַרגליווערט
צאַנקסטו,
און עס באַשלאַגן דיך די הייסע בלוטנאַנגסטן.
ווי גרויזאַם־מערדערלעך, אכזריותדיק אין אַט דעם
שוידער —
איז לירישער, צי סתם געפלוידער! ...

מ א ר ש ן

סייגן מאַרשן איינס דעם צווייטן איבער,
מאַרשן מונטער, איינס און צוויי — מאַזשאַר,
מחנות, מחנות גייען שטרענג בציבור —
טאָ פאַר וואָס איז טרויעריק ביז גאַר?
פריילעך הילכיק בלאַזן די פאַנפאַרן,
עס צעלאַזט זיך פריילעך די טראַמפייט
און פאַרויס די מחנות מענטשן שפאַרן —
טאָ פאַר וואָס נישטאָ אין דעם קיין פרייד?
ס'פויקן פויקן, און די טריט געהויבן,
שטרענג אין טאַקט זיי שפאַנען טריט אין טריט,
אין נצחון צווינגט מען אַלע גלייבן —
טאָ פאַר וואָס איז אומעטיק דאָס ליד?
פייערלעך — דאָס „דויטשלאַנד איבער אַלעס“
מאַעסטאַזאָ קלינגט „די וואַכט אַם ריין“,
בליץ־צעשמעטערנדיק דער איבערפאַל איז —
טאָ פאַר וואָס איז שווער אַזוי דאָס גיין?
מאַרשן, מאַרשן, מאַרשן — איין נאָך צווייטן
מאַרשעריי פאַרהילכט די גאַרע וועלט —
אַבער הערט, וואָס ס'הערט זיך אין באַגלייטן:
שוואַרצע קלאַנגען ווייען טויט און קעלט...
הערט, אין הינטערגרונט פון מאַרשן אַלע
וויינט דער טרויער איצט אין יעדן לאַנד,
און מיט איבערהילכן, איבערשאַלן —
לוויה־מאַרש שפאַנט!

אויב נישט בכוח...

אויב נישט בכוח כ'בין אַ ביקס צו טראַגן,
אַן אויסגעמאַטערטער פון אַלע סמען,
אַן אויסגעפייניקטער פון אַלע פלאַגן,
אויב נישט בכוח כ'בין אַ ביקס צו טראַגן —
טאָ זאָל מיט דער נקמה — אַ ווילקאָן צעפלאַמען
מיט עקל גרויס צונויפגעפאַרט
מיין יידיש וואַרט!

★

פאַרשאַלטן זאָל די גזע זיין — דער שטאַם,
וואָס אויפגעשטעלט עס האָט דעם טריומפירנדיקן כאַם
מיט אים דעם טריומפירער,
דעם וואַנזין־פירער,
דעם איבערמענטש־באַלוואַן ;
פאַרשאַלטן זאָל ער ווערן, דער כאַם,
וואָס אויסגעגאַסן האָט אויף דר'ערד פון בלוט אַ ים,
אַ בלוטן־אַקעאַן,
פאַרשאַלטן זאָל ער זיין — דער נידערטרעכטיקייט־טיטאַן
פאַר אַנצינדן אין מיר פון שנאה אַ ווילקאָן!

ווי האַבן זיי געוואַגט —

ווי האַבן זיי געוואַגט פאַרגעסן אין דער צייט,
אַז נישט די שטיין-תקופה איז איצט, נישט מיטלאַלטער,
אַז ווייט מיר זענען שוין אַוועק, גאַר ווייט :
אַליין — מיר גופא — די נייע צייט-געשטאַלטער ?
ווי האַבן זיי געוואַגט באַגיין אַזעלכע זינד
אין טייוולשן מטורפ'שן קאַטאַוועס
נאַכצוגיין שגעון זייער געהאַרכזאַם, בלינד,
צעבושעווען דעם קאַלטן מלאך-המוות ?
ווי האַבן זיי געוואַגט אַרויסברענגען אַזוי פיל שאַנד,
אַרויסברענגען אויף מענטש אַזוי פיל שרעקן,
אַראַפרייסן פון זיי — און פון זיך — אַיעדער שלייער
און געוואַנט —

די שאַנד אין גאַנצן אַפצודעקן ?
ווי האַבן זיי פאַרגעסן עס, אין אונדזער צייט געוואַגט,
אין אונדזערע אין רייפנדיקע יאָרן —
צי האַבן זיי דען נישט געזען אויף אייביק שוין דעם פסק —
דעם פסק פון אונדזער זכרון ?
ווי האַבן זיי געוואַגט ?

אַבערלייטענאַנט ניבעלונגע

אַבערלייטענאַנט ניבעלונגע
איז אַ גרויסער העלד.
אויפגעשטורעמט, אויפגעקלונגען
האַט מיט אים אַ וועלט...
אומעטום איז ער דער זיגער
אין אייראַפע גאַנץ —
קעמפן קעמפט ער, ווי אַ טיגער,
פונקט ער גייט צום טאַנץ...
האַט ער שוין אויף זיין געוויסן
(דאָ אַזאַ מין זאַך?)
ער אַליין טיגעטאַן דערשיסן
יידן גאַר אַ סך...
פרויען פיל ער האַט גענומען
בגוואַלד נישט לייכט,
קינדער קליינע בייגעקומען,
זקנים נישט געווייכט.
און פאַרווונדעטע דערשטאַכן
רויטאַרמייער פיל —
דרייסט ער גייט צו דעם נצחון —
צו דעם גרויסן ציל!
אויפגעשטורעמט, אויפגעקלונגען
האַט מיט אים אַ וועלט:
אַבערלייטענאַנט ניבעלונגע
איז אַ דייטשער העלד!

פֿאַנטאַסטיש!

דער קאַרלכען פון קאַרלסרוע —
מיר קענען דאָך זיין יעדע תנועה,
זיין איטלעכע באַוועגונג,
זיין יעדע קלענסטע רעגונג —
דער קאַרלכען איז נישט קיין שוטה,
ער איז אַ מאַן פון „יענע לויטע“
ער איז אַ טרייער „גאַטטע“ —
פון קינדער פיר אַ טאַטע...
נון, שיקט אַהיים ער סווענירן
פאַר זיינע יאַטלעך פאַר די פירן:
— פאַר אַלע פיר, פאַר אַלע פירן,
פאַר שוועסטערלעך, פיר לייבלעך
פיר טיזליקלעך, פיר הייבלעך...
און פאַר דער „פראַו“, דער זיסער מיצזי,
אַ ביוסטהאַלטער — געזונט צום נוצן...
מיט איינעם וואָרטן — צען פאַר שאַרטן
פון קאַמפּרויב דעם אַפּגעשפּאַרטן...
— נו, איזט עס נישט קיין זיג, פרוי לאַטטע,
און זעט נאָר דיזעס... די קאַפּאַטע
מיין קאַרלכען איזט — ריטער,
כאַטש דאָרט ער כאַפט אַ ציטער...
איז שטאַרק מקנא טאַנטע לאַטטע,
זי איז אַ מויד און האַט חרטה —
דאָך פּלאַצט זי אויס באַמבאַסטיש:
— דער קאַרלכען איז... פֿאַנטאַסטיש!

צו מיינע פריינד

כ'וואַלט גלייך מיט אייך, אוי, ברידער, מיטגעגאנגען
אויף דעם קבר-אבות
פון טייערסטע און ליבסטע אונדזערע אין גאַר דעם
נאַענטן לאַנד,
נאַר גרויזאַם איז צו אונדז — צום אומקום דאָס
תלינישע קאַטאַוועס,
וואָס נאָכן טויט פאַרצווייפלט, פאַרכפלט מער די שאַנד.
כ'וואַלט גלייך מיט אייך געפילגערט — אויסגעפינען
ווי אַן אבר,
אַ לעבעדיקן אבר — פונעם עבר אונדזערן, אַ סימן
בלויז —
נאַר ס'איז דאָס גאַנצע לאַנד, איך ווייס, איין גרויסער
ברידער-קבר —
אַן עיפושדיקער ווערעמגרוב איז דאָרטן איטלעך
אונדזער הויז...
כ'וואַלט גלייך מיט אייך געוואַלט דאָרט אויפשטעלן
אַ נייעם לעבן,
און אַ מצבה שטעלן צו דעם עלנט אונדזערן און
אונדזער נויט —
דאָס לעבן מיינס פאַר דערפאַר, פאַר היים און לאַנד,
כ'וואַלט אַפגעגעבן,
נאַר סאַראַ לעבן איז עס, וואָס סע אַטעמט נאַר
מיט אומקום און מיט טויט ?
טאָ גיי איך נישט — אין דעם געשפענסטער-גאַנג
פון אייך באַלאַדיש,

מיט שכל נישט דערקלערבארן... אין גאנג אויף שפּאַט
— און שאַנד —
נאַר וווּ איך וועל נישט זיין — כ'וועל זאָגן מיט
ציינגעקריץ מיין נייעם קדיש
אויף קדושים אונדזערע און אויף דעם קברות־לאַנד...

מאַסקווע 6.8.48

שוואַרץ אויף ווייס

איך ווייס : דער קליינבירגער — נאָר ער דער שולדיקער
עס איז געוועזן,

דאָס האָט נאָר ער אַרויסגעשטויסן פון די ברעגן —
ימים בלוט,

איך ווייס : אין גאַנצן אומגליק שולדיק איז געווען
זיין וועזן,

דאָס האָט ער זיך אַליין געשמיסן מיט דער
פייערדיקער רוט !

איך ווייס — זיין שפלות שווער געווען אַריבערטראָגן,
געפאַלנקייט פון אים און קליינלעכקייט ביז גאָר,
מיט שטאַט און מיט מאַראַל דער כרעסטאַמאַטישער,
אַזוי צו זאָגן,

אַרומגעהילט ער איז געווען פון דור צו דור.

די אַרנטלעכקייט זיינע גניבה האָט געטראָגן אינעם בוזעם,
דער דרך שלום — גזילה אין דער פויסט,

ביז ס'האָט דער שד אַ קוש געטאַן דעם „שדי" פון זיין
טריפהנער מזוזה

און ס'האָט זיך דאָס טייוולאַנישע אין אים אַנטבלויזט.

איך ווייס — דער קליינבירגער — דער שולדיקער
געוועזן איז אין אַלעם,

זיין שמאַלער שטערן און זיין ענגעס האַרץ,
איך ווייס נאָר ס'איז קיין טרייסט דאָך נישט דער דלות,
ווי ס'איז נישט קיין נחמה ס'ווייס פאַר שוואַרץ !

דעם 23 מיי 1943

אבי איך האָב געמיינט — איך בין שוין טויט, ווי
אַלע טויטע.

איך זע שוין יאָרן-לאַנג נישט זיך, נישט יענעם
און דאָס וואָס איך זע און פיל — דאָס איז למוות נוטה,
און דאָס, וואָס כ'מאָך אַדורך איז נאָכן טויט דער גיהנום...
ערשט זע — דער פּלוצים קומט, ווי פון מוזיק דער תיקון,
ערשט פּלוצים דו דערשיינסט אין אויפגעלעבטע באַגערן
און כ'וואָרף אַריבער גלייך צום לעבן הענגל-בריקן,
ערשט פּלוצים פליען אָן אַזוי פיל חמרים שטערן!

★

און אויב דערהויבנקייט עס איז פאַראַן אין מיינע רייד,
און וואָרהייט אורשפּרינגלעכע הויך פון מיר אַרויס
עס רעדט —

דאָן ריכטיק זיין וועט עס, אויב איר דאָס וויסן וועט
אַז אַט די רייד פון פאַלק פון מיינעם זענען דער באַשייד!
און אויב געפאַלנקייט עס קלינגט דאָס רוב אין דעם
מעטאַל פון וואָרט,

און די מבולבלדיקייט פירט אַרויס מיך פון די גבולן
פון געדולד —

דאָן ווייסט — דאָס איז נישט פון מיינ פאַלק די שולד,
נאָר שולדיק כ'בין אַליין — און כ'ווער פאַרמשפט אויפן
אַרט!

אלול אין מיטל-אַזיע

דעם וועג אַהער אין קאַנט אין טראַפישן
געטראַפן האַבן אונדזעריקע אלול-ווינטן,

מיר האַבן זיי מיט אונדזער הוילער נאַקעטקייט דאַ
מיטגעבראַכט,

אין ימים-נוראימדיקייט אין מלחמה איינגעשפינטע —
זיי וויינען, יאַמערן אין אומעט פון דער סעפטעמבער-נאַכט.

זיי טראַגן זיך אַרום אין מידע מדבר-זאַמדן,

זיי יאַגן זיך אַרום אויף כוואַליעס פון אַמורדאַריאַ

מיט גאַנצן טרויער שבעולם אַפגעסמטע

דורך פאַלק דעם ווילד-געוואַרענעם — דעם פגע רע!

אין עלנט גרענעצלאַזן קרייזן אום די שרידי פליטה,

און יעדער שריט פון זיי און יעדער בליק באַדייט:

— „פאַר וואַס“ —

פאַר וואַס קומט ווידער אונדז די בלוטיקע צעשפרייטונג

און אַן דעם אַנלען פון דעם הייליקן, דעם אַלטן אות?

צי האָט די מאַסע זיינע דאָס באַשטעטיקט טאַקע,
 אַז זי איז נאַריש, אומעמפינדלעך, בלינד?
 יאַ, אַבסאַלוט, ווען פאַר דער גאַרער וועלט אַ מכה
 געוואָרן איז זי, טיף געשליידערט אין די שווערסטע זינד!
 יאַ — שמאַל דער קרייז איז פון פאַרשטיין פון אירן,
 ווען אַנגענומען האָט זי מאַרד און לעסטערונג — פאַר גאַט,
 ווען ווייט אַזוי אין אַפּגרונט האָט זי זיך געלאָזט פאַרפירן,
 און דעם פאַרברעך געהאַדעוועט אַלס עטישן יסוד!
 יאַ, אויך די שכחה זייער גרויס איז ביי זיין מאַסע,
 וואָס דאָס איז נאָך אַ האַרבערער און גרעסערער
 פאַרברעך:

דאָס בלוטיקע, דאָס ריקזיכטלאָזע האַסן —
 אַז מירן דאָס פאַרגעסן, זיין וועט שלעכט!
 איין אופן איז נאָר דאָ גערעכט און איינציק גוט:
 די טפשות זייערע און בלינדקייט, און די שכחה איינגעגעסן
 אין לייב און לעבן פון די מאַסן זיינע איינגעפרעסן
 איז נייטיק אַבסאַלוט,
 צו וואַשן אין זייער אייגן בלוט!

קעגן ווולקאן!

אין צענטער פון אייראפע האָט עס אויפגעשפּאַלטן,
האָט אויפגעבראַכן, אויפגעדונערט אַ ווולקאן,
אַזאַ ווולקאן געדענקט נישט קיין שום צייט פאַרשאַלטן,
אַזאַ מין אויסברוך אין געשיכטע — נישט פאַראַן...
עס האָט אַרויסגעפלאַצט פון די נשמות גרויע
מיט קאַטאַקליזם-געבראַזג און וויסטער גרילצעריי —
אַ בראַזגגעמיש פון אייזנברוך און מוח-צואה,
דעם מענטש אין פנים גלייך — אַ מוראדיקער שפיי.
פון דעם געחלומט האָט זיך נישט קיין גאַט, קיין געטער,
קיין צייט אויף דר'ערד נישט געזען האָט אַזאַ קאַשמאַר ;
ס'איז קיין שום פאַלק נאָך נישט געווען אַזאַ פאַררעטער,
און נישט פאַרשפרייט און אויסגעפלייצט אַזוי פיל צער !
אַ לאַנד, אַ פאַלק אַ גאַנצס מיט מערדעריי געניטער,
מיט אויסגערעכנטער — פאַרוואַנדלט אין ווולקאן,
און ס'האָט דער ערדקויל אויפגעשוידערט, אויפגעציטערט,
און הענט אַראַפגעלאַזט ביים אַנזען פונעם וואַן...
דאָן שטעט אין טויזנטער פאַרברענט אין רויך, אין שוועבל,
געקראַכן זענען שטום די פלאַמען אינעם מויל,
און אין אַ יאוש טיף מגולגל אין אַ פעבל
מיליאָנען האַבן זיך פאַרקנעכטיקט צו דעם גרויל.

איבעררחהשקייט

ס'איז נישט אַנטקעגן מענטש געווען אונדזער קריג,
נישט גלייך אויף גלייך מיר זענען אין דער שלאַכט
געגאַנגען,

נישט מעגלעך איז געווען אַ פרידן נאָך דעם זיג —
עס זענען קעגן אונדז אַרויס אַראַנגוטאַנגען !
אַראַנגוטאַנגען ווילד — געפאַנצערט און בראַנירט
אויף שטאַל צעבושעוועטע — אייזערנע מאַטאַרן —
אין טעכניק דער פאַרניכטערשער אויסגעצירט
מיט איבעררחהשן — אויף גרויל גערייצטן צאַרן.
אַ לאַז געטאַן זיך אויף די דערפער און די שטעט
מיט בעסטיאַלישע מיט קריצעניש געהיילן
און חרוב אַלץ געמאַכט, וואָס מענטשלעך אויג עס זעט —
עס האָט ס'מאַרשירנדיקע אַראַנגוטאַנגען-חייל !
שגעון האָט אין מוחות זיי דעם גיפט געטריפט,
דעם סם פון האַס, וואָס האָט געמאַכט זיי אַלע שיכור —
(אַן אַפּאַפּלעקסישער אַפּאַקאַליפּסיס-מין
פון ברוך דעם פרעהיסטאָרישן — די כאַאַס-שטיקער).
אַראַנגוטאַנגען פונעם אורוואַלד — דריטער רייך,
פון מאַניעס שווערע, אומגעלומפערטסטע געפאַנגען —
עס האָבן פּוּזנדיק אויף אַלע פיר געפרייכט,
געבעטע וועגן איבערמענטש — אַראַנגוטאַנגען !
איין עצה נאָר האָט געבוירן דער געדאַנק
אויף אומגליק דעם — אויף גרויל און גרויזאַם
אומגעריכטן :

נישט קריג מיט איבעררחהשן אַראַנגוטאַנגען,
נישט אַ מלחמה, נאָר אַ יאַגד ביז טויט-פאַרניכטונג !

דאָס נידערטרעכטיקסטע

דאָס איז נישט איינער, נישט קיין יחיד איז דער חוטא,
דער שולדיקער אין גרעסטן אומגליק פון דער צייט,
נישט ער אַליין איז שולדיק אין דעם אויסלאַכטן
און טויטן,
נישט ער אַליין האט אונדזער וועלט מיט דעם
שגעון־שויס פאַרשפּייט.

נישט ער אַליין געבראַכט דעם חורבן האָט אין וועלפישע
ציינער
און איינגעביסן זיך אין לייב און לעבן פונעם לעצטן דור,
נישט ער אַליין — נישט ער איז עס דער איינער,
וואָס געוועזן איז ער אויפן זין נישט קלאַר ;

דאָס האָט פון אים זיין פאַלק אַרויסגערעדט משונה,
זיין פאַלק געפאָדערט האָט עס — דעם מערדערשן
דערפאַלג ;
ער איז געווען דער אויסדרוק פון זיין פאַלק געפונען,
ער איז געווען זיין גאַנצעס פאַלק !

„בעזשענצעס“

פאַרוואַנדלט זענען מיר געוואָרן אין די קופּעס שמאַטעס,
אין צויטן אויסגעפליקטע, אויסגעווייקט אין קויט ;
אומגליק, עלנט, חושך און פאַראַט איז
געגאַנגען אונדזער פּוסטריט צוזאַמען מיטן טויט.

די פּנימער געגרויט אין גרויל, די קולות אַפּגעריבן,
געטראַמפּלט האַבן מיר אין אויסגאַנגלאַזער קעלט,
געחידושט זיך אויף שטיקער לעבן נאָך געבליבן,
געווינדערט זיך, וואָס ס'איז נאָך דאָ אַ וועלט.

ווער האָט זיך פאַרשטעלן געקאַנט אַ וועלט אַזאַ מין
אין אונדזערן יאָרהונדערט — אין דער שפּעטער צייט,
אַ וועלט אַזאַ — אַ רוח אין איר מאַמעס מאַמען ! —
אַזוי מין אויסגעלאַסן און פאַרשייט ?

פאַרוואַנדלט האָט זי אונדז אין קופּעס שמאַטעס,
אין אַניטשעס געשליידערט פּונעם ווינט ..
ווי שוידערלעך געוועזן דער פאַראַד איז,
דער אויספלייץ פון דער זינד !

ראדיאָ-רייד

(צי אין טעג אין אונדזערע אין טרויעריקע באַרעכטיקט איז
דאָס שלעכטע זינגען און דאָס שלעכטע שפילן?) —

די גרילצנדיקע ראַדיאָ-קולות קלינגען זיס,
כאַטש אויסשליסן דעם אויפנעמער גאַר אַפט מיר ווילן...
אין טעג אין אונדזערע און טרויעריקע — נאָך
קלאַנגען נאָר

מיר בענקען פיבערהאַפט, ווען מוראדיק אַפילו,
ווייל — גיט אַ טראַכט — ווען צו דער גרויסער בראַד,
וואַלט הערשן נאָך אַ טעטיקייט אַ שטילע!

ר א ד י א

קאפריז געוואָרן איז דער ראַדיאָ-אַפּאַראַט
און יעדער וואָרט און יעדער קלאַנג
באַגלייט עס ווערט מיט חשד...
דאָ ווערט דאָס וואָרט פאַרווישט,
דאָ ווערט עס פּלוצעם אַפּגעמעקט —
אומדייטלעכקייט עס גרוילט און שרעקט...
דאָ גרילצט אַ פאַראַזיט, און ס'ווערט דאָס וואָרט צעשיט...
רופסט פּלוצים גאָט צו הילף:
— אוי, גאָט, אוי, גאָט באַהיט...
דאָ דאַכט אַ גייסט עס זיפצט —
דאָ דאַכט — עס רעדט אַ מת...
דאָ דאַכט זיך ערגעץ ווייט,
פון ערגעץ זייער טיף
אַ זינקענדיקע שיף:
רופט פיינלעך: „ס. א. ס.!”

יינגל און טויבן

עס שפילט זיך נאָך די זון אין טאָג,
זי שפילט זיך נאָך אין שויבן,
און סײַנגל טוט אַ טויב אַ יאָג —
אין זון עס שפילן טויבן...
דאָס יינגל ווייסט נישט פונעם קריג —
אין שטאַט, אַז אומגליק שרייט שוין,
נאָר אין דער שטאַט אַריין מיט זיג
עס זענען שוין די דייטשן...
דעם זיגערס אויג איז שלעכט און בייז,
נאָך בייזער איז זיין ווילן —
פון קינדערשפיל דער פיינט, וואָס ווייסט
און וואָס פון טויבנשפילן ?
און צילן צילט ער אינעם קינד,
וואָס האָט די הענט געהויבן,
און קויל פון פיינט דאָס האַרץ געפינט,
וואָס שפילט זיך מיט די טויבן...
דערשאַסן ליגט דאָס יינגל — בלאָס
אין פיינטלעכן געווימל,
און זון עס שפילט זיך נאָך אין גאַס,
און טויבן — אינעם הימל...
פון דער באַלאַדע איז׳ס דער סוף,
פון דער באַלאַדע שמערציק :
פאַסירט די זאך האָט אין ראַסטאָוו
אין סוף יאָר איין־און־פערציק.

שפּאַרזאַמקייט

עס איז דער קאַמענדאַנט אַ העלד,
און ווי אַ העלד זיין טראַט ער שטעלט
און ער באַפעלט באַראַניש,
אויטאַריטער-לאַקאַניש :
די יידן אַלע פון דער שטאַט,
אַן שום רחמנות און גענאַד,
אַן שום געוויסנסביסן :
פּויליעריקע — דערשיסן !
און מינדעריעריק — קינדער קליין
נישט שיסן דאַרף מען, כ'קען באַשטיין...
מען זאָל זיי אַלע האַבן
אויף לעבעדיק באַגראַבן !
ווייל שפּאַרזאַם, שפּאַרזאַם דאַרף מען זיין.
טאָ קינדערלעך, אין דר'ערד אַריין,
איר קריגט אַ טויט, אַ ווילן,
און בלייבן וועלן קוילן...

אַזוי איז עס די זאַך געווען,
אַזוי איז עס אויף וואַר געשען
אַן ליידנשאַפט, אַן תּאוּוה
אין שטעטעלע קאַרסאַווע.
ווייל ס'איז דער קאַמענדאַנט אַ העלד
(פּאַרשטייט זיך — נישט אין קאַמף, אין פעלד !)
און פּראַקטיש איז ער, שפּאַרזאַם
און זיין סאַלדאַט — געהאַרכזאַם !

אויף שיידוועגן

— מאין יבוא עזרי:
— עזרי מאלהים
עושה שמים וארץ.

מאין יבוא עזרי? — רופט אַיעדער טראַפן בלוט,
עס וויינט, עס רופט און שרייט אָן אַפּשטעל און אָן
אויפהער,

בעת פונעם גורל פייפט די אַנגעגליטע אייזנרוט,
און יעדער אַטעמצוג אין עיקר איז איצט כּופּר...
מאין יבוא עזרי? עזרי מאלהים —
אין ענגער שכנות אַט די ביידע פּסוקים שטייען,
נאַר ס'איז אַ קול במדבר פון פאַרפלייצטן בלוט די שטים,
און איך און גאַט זיך איצטער אַפּט פּונאַנדערגייען!
אין בלוט איך גיי איצט אַפעט — אין די בלוטן פון
מיין פאַלק
אין תּהום אַריין פון טויט אומאויפהערלעך מיר שפּאַנען,
אויף יעדן שריט און טריט פון יאוש און פון גרויל
פאַרפאַלגט...

מאין יבוא עזרי — פון וואָנען?

וואַראַנעס

— פון וואַנען נעמען זיך אַזוי פיל די וואַראַנעס,
די גרוי-באַפעדערטע מיט שוואַרץ באַזוימט ?
זיי זענען פעט און דאָך — אויף זיי איז אַ רחמנות,
כאַטש הייטער גאַר, זיי שפּרינגען אויפגערוימט...
ווייסט ווער זיי זענען — זאַגט דער זקן — וואָס זיי זענען ?
טאָ הער-זשע אויס, און קוק צו זיי זיך צו,
אַז וועסט זיך צוקוקן, טאָ וועסטו זיי דערקענען
און וויסן, ווען געקומען און פון וווּ...
גלגולים זענען זיי פון ניינצן-פערצן-אַכצן
פון דייטשע די סאַלדאַטן-קברים פיל.
נישט בבא-מעשה איז עס, וואָס איך טראַכט צו,
עס איז אַזוי, ווי כ'זאַג דיר... אַז מע וויל...
דו קוק זיך צו — באַפעדערונג, ווי די מונדירן —
מונדירן דייטשישע, פונקט ווי ביי זיי,
אַזוי געפאַרבט פונקט, און די פיס אַזוי זיי רירן,
אַזוי זיי הייבן זיך דאָך, איינס און צוויי —
אַזוי זיי לעבן אויך פון עסן די ערזאַצן...
זע, קוק זיך צו — זיי ראַיען זיך אין מיסט,
זע, קוק, ווי ווערטן זיי — די אַלע איבערשאַצן
און זע, ווי בליק גנבישער עס שפיזט...
גנביש זענען זיי, און נידעריק זיי פליען
אין אומצוכט פאַרען זיך, און דאָך, ווי ריין,
און ווען ס'איז פאַדלע דאָ — צו פאַדלע-ערטער ציען
און בליען אויף אין זייער פראַכט געמיין !

פאריז 1940—1942

די ווונדערלעכע אלטע זינדערין — פאריז,
די בוגרת-מאדמואזעל פארזעסן,
מיט העוויות, מינעס מיאוס און זיס —
רעפובליקאנערין — פרינצעסין!
אין לייכטזין-שאַל פון דער רעווי
צו וועלט דיין ווינקענדיקער שטערן
פון איידלשטיינער קאלט — דו הייסער בליץ און גלי,
באַפעלערין פון קנעכט און הערן...
אויף דייע ליפן, שמינקע האַט געטויט,
און יונג געשמייכלט האַבן אויגן,
פון יאָר צו יאָר דו האַסט דיין אלטע הויט
אויף פנים זיך צוזאַמגעצויגן...
אַ, דייווע אלטע, זינדערין — פאריז,
מיט ברוסטן, וואָס אַראַפּגעהאַנגען —
דו האַסט מיט דייע ווונדערבאַרע פיס
געקענט פאַר אַכצניאַריק אַנגיין...
די „פרימאָוער“ געוועזן איז דיין בלימל,
מיט איר שפאַצירט דו האַסט אין צווייען
און אונדז געשיכורט האַט דיין שטאַרק פאַרפומל —
דער ריח דייענער פון מוזייען —
און פלוצים, זע, אין האַרץ אַזאַ מין ריס,
דו יונגפרוי אלטע פילגעשטאַלטיק,
מען האַט דיך גרויסע זינדערין, פאריז,
אַזוי מין אַפּגענאַרט, פאַרגוואַלטיקט!

ברודער, פוילישער ייד!

“MIAŁEŚ, CHAMIE, ŻŁOTY RÓG“

(St. Wyspianski)

ברודער, פוילישער ייד!
אויף וועגן די אלע אין לאַנד פון די פעלקער-סאַוועטן
פאַרוואַגלט
דורך שוידערן אלע געשוידערט, דורך גרוילן די אלע
באַהאַגלט,
אַ, ברודער, דו פוילישער ייד, פול געלאַגלט מיט צער
און מיט צאַרן,
הער איצטער דעם רוף פון אין הפקר פאַרלוירענעם
גאַלדענעם האַרן!
הער ס'רופן פון גאַלדענעם האַרן, פון פאַטערלאַנד
דיינעם — פון פוילן,
וואָס צענדליקער יאַרן עס האָט אים דער „כאַם“ אין
זיין שקר פאַרהוילן,
וואָס צענדליקער יאַרן געבלאַזן אין אים האָט —
דער יאוש און מורא,
וואָס האָט אים דורך שאַנד און מרידה צום וויפלטן
מאַל שוין פאַרלוירן!

ברודער, פוילישער ייד!
דאָס האָט ער דעם אומגליק געבראַכט אינעם
לאַנד — אים געעפנט דעם טויער,
דאָס האָט ער די וועגן געוויזן דעם דייטשן קאַשמאַר-
אומגעהויער,
דאָס האָט ער, דער „אַדעליקער כאַם“ אויפגעבלאַזן
פון ריטער-לעגענדעס

דערפירט צו דעם חורבן פון פוילן-מדינה — צו פולער
פארלענדונג,

און שטוב דיין און היים דיין, דאָס האָט ער אין אַש
און אין אַשפה פאַרוואַנדלט

און דיד צו דעם גרויליקן אומקום — להשמיד להרג
פאַרהאַנדלט —

אויף אומקום דורך מיתות, דורך גרויזאַמסטע פחדים
נאָך קיין מאַל געדאַכטע,

דורך פייער פון שפלות, דורך חרפה, דורך טיפסטער
פאַראַכטונג!

ברודער, פוילישער ייד!

דאָס האָט מען דיין טאַטע, דיין מאַמע אין גריבער
ביים לעבן באַגראַבן,

דיין שוועסטער, דיין כלה, דיין טאַכטער געשענדעט,
געמאַרדעט זיי האַבן,

דאָס האַבן זיי קינדער די יידישע זאַרגלאַז געשמעטערט
די שאַרבנס,

און דיד זיי האַבן געצווונגען אין נויט און אין עלנט
צו שטאַרבן...

דאָס האַבן זיי דאָך דיין פאַלק אויסגעסטמט מיט די
גיפטיקע גאַזן,

דעם שעיר לעזאַזל פאַר זייער מטורפן בלאַזן,
דאָס האָט מען פון דיר — פון דיין קערפער דעם טויטן,
פון אברים שטיקער

געקאַכט די פראַקטישע זייפן אין זייטשישע זייפן-
פאַבריקן!

ב ר ו ד ע ר , פ ו י ל י ש ע ר י י ד !
 דיין היימלאַנד, דיין פּאַטערלאַנד פּוילן אין שאַנד און
 — אין בראַנד אָפּגעפּלאַקערט —
 מיט אומגליק, מיט שוידער מיט דיינעם, מיט ווייטיק
 איז טיף דורכגעאַקערט.
 די שטעט, און די שטעטלעך און דערפער אין אַרעמס
 פון אוממאַכט עס ליגן,
 אין שטעכלדראַט, אייזן געבונדן — אין שאַנד
 — איינגעשמידטע, אין ליגן —
 און אומעטום חורבות און חורבות די שדישע פינצטערע
 חורבות,
 אויף וועלכע דעם טויטנטאַנץ טאַנצן די הערן די נייע
 און קורוועס,
 און ס׳יאַמערן וועלדער און פעלדער די ברייטע
 פאַרוויסטע, צעווייטע,
 און ס׳זיפּצן אויף טויטע בית-עלמינס די איינצלנע
 שרידי הפליטה !

ב ר ו ד ע ר , פ ו י ל י ש ע ר י י ד !
 הערסט שאַלן... דער האַרן דער גאַלדענער רופט
 דיך צו דעם קאַמף, צו דעם וואַפּן,
 זעסט בולט דער צער און דער צאַרן עס שרייט אין
 — די אויגן דיר אַפּן —
 זיי שטעכן די אויגן דיר — ברודער, טאָ מאַך נישט
 קיין שהיות, אַ, ברודער,
 אַרויס גיי פון הינערפלעט-כאַאַס און אַ האַרץ און
 אַ כוח טו אַן דיר
 און דונער אַריין אין דער שלאַכט מיט אימפעט און
 — האַסט פון אַ שטורעם —

אַן אויסלייז פאַר פאַלק זאַלסטו זיין, און פאַר דיר און
פאַר דינע יסורים.

און גאַלדענעם האַרן געפונען — און כבוד און רום פון
אַ גיבור,

אין הענט אין רשות פון דיין פאַלק, וואָס איז איידל
און אייביק גיב איבער!

ב ר ו ד ע ר , פ ו י ל י ש ע ר י י ד !

טורטקול, 5.9.43

פאַרצייכענונג מיט בליי!

ניין, ס'טויג נישט די געשיכטע אונדזערע
צו שרייבן איצט מיט טינט
און נישט קיין דמיון איצט — צו שרייבן וועגן שפעטער,
ווען שפּאַט און שאַנד, ווען וויי און ווינד
בגוואַלד אונדז רייסט אַרויס פון די געשיכטע־בלעטער.
ווען שווינדל וואַיעוועט, ווען שקר אויפן פערד,
ווען אומעטום, ווו קוקסט זיך אום — מרידה,
ווען אין אַ מבול שרפות שטייט די גאַנצע ערד —
צו שרייבן כלערליי נגינה־לידער!
ניין, ס'איז נישט דאָס האַרץ און נישט דער קאַפּ דערביי,
בעת טויטנטאַנץ, געשפענסטער־ריקוד ס'טאַנצן גרוילן —
גערעכט ביסט דו:
פאַרצייכענונגען דאַרף מען מאַכן ב ל ו י ז מ י ט ב ל י י,
מיט בליי פון קוילן!

ערב...

מען האָט אויף אומגליק זיך געריכט,
און דאָך געקומען איז ער פלוצים, ווי אַן אומגעריכטער,
און גלייך איז שוואַרץ געוואָרן יעדעס ליכט,
און פינצטער — אַלע מענטשלעכע געזיכטער.
געקומען אומגעריכט, ווי אַפּגעוואַרטער טויט איז —
קריג —
דער שוואַרצער פּלעק, פאַרמעקט פון דער געשיכטע
און — אומגעריכט ער וועט אַוועק,
ווי קומען פלוצים וועט דאָס גליק:
דער משפט און פסק דין פון העכסטן ריכטער!

★

צי ליבט איר פראַנץ מאַטילדע שפעק,
איר פראַנץ, וואָס איז אין קריג אַוועק,
איר פראַנץ, דער ריטער גאַר אָן שרעק,
דאָס איז אַ גרויסע פראַגע.
פון ליבע איז די זאָך גאַנץ ווייט,
נאָר ער געהער צו יענע לייט,
וואָס זי פאַרשטייט, וואָס איז געשייט
„אונד ליבט זי זאַר-זאַגן“...
ביי יעדער שלאַכט ער — זי דערמאַנט,
אין יעדן בריוול פון דעם פראַנט
און דאָס באַמערקט און דאָס באַטאַנט :
די בענקשאַפט שאַפט אים ליידן...
און אַט — פון אים — ס'איז זייער נעט
קומט אָן פאַר איר אַ פאַסטפאַקעט
אַ קלייד קאַקעט פון פראַכט-וועלוועט
געפוצט מיט שפיצן-זיידן...
נאָר וואָס איז ער, דער טראַטל פראַנץ,
משוגע שוין געוואָרן גאַנץ
וואָס איז עס פאַר אָן עלעגאַנץ :
פאַר וואָס דאָס קלייד אַ שוואַרצע ?
אַד, גלייכצייטיק מיט קלייד צוזאַם
קומט אָן אַ טרויער-טעלעגראַם
אַז פראַנץ איז טויט... דאָס הייסט — נישט סתם
און ס'גייט איר אַפּ פון האַרצן !

דער סאַלדאַט און דער טויט

דאָ וווינט איצט אַ ווינט אין בוים צעשטערט,
ער וואָיעט איצט מיט חשד,
און אונטער בוים אויף נאַקעט ערד
עס זיצט דאָ אַ סאַלדאַט.
ער זיצט און קלערט, ער זיצט און טראַכט :
זיין לעבן אַפּגעבליט —
עס איז אַ קיילעכדיקע נאַכט,
ס'טוט וויי אים יעדער גליד.
— ווייסט וואָס ? — צו אים עס זאָגט דער טויט,
וואָס זיצט אים ביי דער זייט : —
ווייסט וואָס ? — איך זע, דו ביסט אין נויט,
און דיין נשמה ליידט,
טאָ קום צוזאַמען, לאַמיר גיין,
קום, ברודערקע, סאַלדאַט !
ווער קען, ווי איך, דיך איצט פאַרשטיין
און דיין נשמה מאַט ?
— גוט, קום ! — הייבט אויף זיך דער סאַלדאַט,
און מאַכט די אויגן צו —
איך בין שוין מיט מלחמה זאַט,
און דו'סט מיר געבן רו...
מיט דעם סאַלדאַט דער טויט עס גייט
זיי זינגען שטום אַ ליד,
ווי ביידע זיי, ווי זאַלבעצווייט
זיי זענען שטערבלעך מיד !

פֿאַרט אַ ייד... —

- פֿאַרט אַ ייד קיין ארץ־ישראל —
טויזנטער די יידן.
אונטער אים די ערדן פלאַמען
און די ימים זידן.
- ס'איז דער ייד מיט אַלע יידן —
וויי, פון בלויזע ווונדן,
די יבשה און די ימים
האַט מען אָנגעצונדן...
אַלץ מען האָט פאַרפלאַכט, פאַרשפּלט —
אַלע הויכן, טיפּן...
וואַגלען נע־ונדע יידן
אויף די אומגליקשיפּן.
- חרוב היימען, חרוב הייזער —
סיידישע פאַרמעגן
און מען לאַזט נישט צו די שיפּן
צו יבשה־ברעגן.
- ווייל פאַר וואַנדלער, ווייל פאַר וואַגלער
פאַלט קיין שפּע־רעגן,
און פאַרמאַכט עס זענען אַלע —
אַלע, אַלע וועגן...
פֿאַרט אַ ייד קיין ארץ־ישראל
טיף אין צער געזונקען,
און מיט טויזנטער נאָך יידן
ווערט די שיף דערטרונקען.

ס'איז אייער ערד? טאָ קייט די ערד!

אַ פוסטער פלאַץ, אַ ליידיקער, פאַרוואַרפן אין אַ זייט
דאָס דאָרף, וואָס אינעם פייער שטייט, דאָס דאָרף
עס איז שוין ווייט,

און ווייט איז שוין געקריץ פון ציין, און ווייט איז
שוין געוויין,

און הונדערט פופציק מאָן, באַפעלט מען בלייבן שטיין,
אַ פוסטער פלאַץ, אַ ליידיקער — אַהער מען האָט
פאַרשלעפט,

און ס'דערעשן האַסטיק ביקסן שווער אַריבער אַלע קעפּ,
אַריבער רוקנס, הענט און פיס — ס'איז אויך אַזאַ מין מי
און אַלע הונדערט פופציק מאָן עס פאַלן אויף די קני...
און ליגן אַלע שווייגנדיק, פאַרגליווערט פון דער קעלט,
אַרום אַזאַ מין טרויעריקע, שוידערלעכע וועלט,
נאָר קראַ אַריבער קעפּ פליט דורך און גיט די לופט
— אַ קראַץ —

אַ פוסטער פלאַץ, אַ ליידיקער, אַן אימהדיקער פלאַץ...
אַ פוסטער פלאַץ, אַ ליידיקער — און הונדערט פופציק מאָן
זיי שטייען אויף די קני אין שניי — גיט טויט צו זיי
אַ שפּאַן

און איינער פון דער טויטנוואַך מיט פנים פעט און רויט
אַ כאַרכל לאַזט אַרויס פון פיסק, אַ כאַרכל פונעם טויט...
פאַרשטייען נישט די מוטערס בלאַס מיט קינדער
אויף די הענט,

מכוח וואָס, מכוח ווען דער טויט האָט זיך געווענדט.
פאַרשטייען נישט — די אַלטיטשקע מיט ליפן פרעפלען
— בלוי —

נאָר קיינער נישט פון אַלע זיי עס לאַזט אַרויס אַן אוי...
דאָן רופט זיך אַפּ דער דאַלמעטשער, און קלאָר די זאך
פאַרטייטשט,

וואָס ס'האַט געמיינט זיין הער דער דייטש, וואָס האָט
געזאָגט דער דייטש:

— ס'איז אייער ערד? — האָט ער געזאָגט — טאָ
גייט און קייט די ערד!

און אויף די הונדערט פופציק מאָן אַ זאַלפּ האָט זיך
דערהערט!

פּראָוודאַ 22.1.42

פויל זאגט :

כ'בין אלט נישט מער ווי צוואנציק יאָר
און האָב נישט וואָס צו האָפֿן.
גענומען כ'האָב אויף זיך — ס'איז קלאָר —
אויף זיך — די קאָטאָסטראָפֿע.
פֿאַר וואָס? פֿאַר ווען? און צוליב וואָס?
צו וואָס אָפּגעקומען?
ווער האָט מיר דאָ געטאָן פֿאַרדראָס?
און וואָס — מיר צוגענומען?
מען הייסט מיך גיין אַריין אין גרויל,
אין אַלע שווערע פּלאַגן,
און שלאָגן זיך ביז לעצטער קויל,
ווער ווייסט — צו וועלכע קלאַגן...
איין וועג פֿאַראַן דאָ — זאָגט דער פּויל —
איין וועג צום טויט געטראָפֿן,
און ווער אין גאָט גלייבט, דעם איז וויל —
דער קען אויף גאָט נאָך האָפֿן...
אַזוי זאָגט פּויל און ס'פּאַלט זיין קאָפּ
פֿאַריאושט אויף די קניען:
דער טויט וועט באַלד מיר זאָגן „סטאַפּ“
צו וואָס-זשע גאָט באַמיען?
ווי יונג בין איך, און — כ'לעב נישט מער
און אַלץ איז אָנגעוווירן...
און קוים באַווויזט זיך מיר אַ טרער,
אַט זע — זי ווערט פֿאַרפרוירן...

אורטייל

דער שיסער ס. פון פֿאַלק „סס“
איז אַ פֿאַרברעך באַגאַנגען :
פֿאַרלאַזט זיין פֿאַסטן אויף אַ נס
און ערגעץ וווּ געגאַנגען.
ס'איז בלאַס אַצינד זיין גראַב געזיכט,
פֿאַרלוירן האָט די ווערטער :
אַט שטייט ער פֿאַר דעם פעלדגעריכט,
און וואָס מע רעדט קוים הערט ער...
און אַטאַ דאַס מע זאַגט אים שטרענג
אין אורטייל אינעם האַרבן :
דעם שיסער ס. ווערטס נישט געשענקט
און מוזן וועט ער שטאַרבן :
פֿאַר טויט האָט מורא ער געהאַט,
ער האָטס באַוויזן אַפֿן,
טאַ מוז מען אים — נישטאַ קיין ראַט —
מיט טויט אַליין באַשטראַפֿן.
זיין כבוד צוגענומען ווערט
די זעלנערשע, ציווילע,
אַזוי בקיצור ווערט דערקלערט —
(ער הערט קיין וואַרט אַפילו).
ער שטייט געגליכן צו אַ מת
מיט אַנגסטן קאַלט באַגאַסן —
דער שיסער ס. פון פֿאַלק „סס“
פֿאַר טויטשרעק ווערט דערשאַסן.

פאר באלידיקונג

פון דייטשלאַנדס שאַנד, וווּ איז דער קוואַל,
זיין אָנהייב און זיין ענדע —
די מיידלעך צוויי אין חזיר-שטאַל
עס טראַכטן: ס'איז געענדיקט.
נאַר ס'איז נאָך נישט קיין ענדע — ניין,
מע טוט זיי ווייטער פירן
די מיידלעך צוויי — מע צווינגט זיי גיין
אויף שאַנד צו אָפיצירן.
אין אַרעמס פון דער שאַנד און פיין
אויף חרפה גרויס זיי קלאַגן:
צי האָט באַדאַרפט אַזוי צו זיין?
צי קען מענס איבערטראַגן?...
פאַרשפיגן און מיט בלאַטע גלייך
די מיידלעך הילפלאַז ליגן.
איין אָפיצירל קייכט און פרייכט,
דער צווייטער ברומט אַ ניגון.
און אַז פאַר טאַג איז קלאַג און פלאַג
געגרוילט פון ביזן חלום
איין מיידל גיט צו זיי אַ זאַג:
— איר רוצחים, מנוולים —
מען הענגט זיי אויף — די מיידלעך צוויי,
דער ענין איז דערליידיקט:
„די צוויי — די דייטשישע אַרמיי
זיי האָבן שווער באַליידיקט!“

דער קול אין נאכט

אויף שלאַכטפעלד צוגעפאלן איז די נאכט,
די שלאַכט האָט אָפּגעהילכט מיט קלעפּ מיט שווערע,
דער טויט האָט דעם סך־הכל שוין געמאַכט,
און ווי פאַר קעלט און שרעק עס צאַנקען שטערן...
אויף שלאַכטפעלד ליגן איצטער מתים בלויז
און כאַרכלדיקע, גוססדיקע שונאים,
ס'איז פון וואַראַנעס שוואַרץ אַ שטום געקרויז —
דאָ זענען זיי די עכטע מחותנים...
זיי טוען זייער אַרבעט פלייסיק, שטיל,
נאָך איידער ס'קומען די קברנים, מאַראַדערן —
אַן אומגעזעענע אַ שוואַרצע מיל —
עס מאַלט אין נאָכט דער צער פון ווייטע שטערן...
ס'איז שטום די נאָכט, מאוימדיק ווי שטום,
און ליידיק זיפצט דאָס פעלד דאָס דורכגעברענטע;
דער צער געשטילט דעם אומגליק נעמט אַרום,
עס וויקלט נאָכט פון שוואַרצן קרעפּ אַ לענטע.
און אין דער וויסט און שטום, אין טיפּן שוואַרץ
צוויי אויגן זעלנערשע עס ווערן שאַרפּער —
ביים רויטאַרמייער בלוטיקט הייס דאָס האַרץ,
מיט הענט מיט אייזערנע ביים קוילנוואַרפּער.
ער שטרעקט זיי אויס די הענט און שרייט אין שטום,
אין שטילקייט, וואָס געקלעמט איז ווי אין צוואַנגען
— „ווער נאָך וויל אונדזער ערד, העי, נענטער קום!
כ'האַב ערד גענוג... איך וועל אייך ערד דערלאַנגען!“

איך און פיינט

כ'האָב פיינט מיין פיינט בתכלית שנאה,
נישט מוחל זיין איך וועל זיין שווערע זינד —
וון שנאה וואַקסט — וועט קיין מאַל גראַז נישט גרינען!
מיין פיינטשאַפט איז מיין פיינטס אַ קינד...
איך האָס דעם האָס, איך צאָרן קעגן צאָרן,
מיין וואַפן קעגן שוואַרץ איז — ווייס.
נקמה פאַר נקמה וועלן נעמען אַלע יאָרן!
אַזאַ איז אויפן אַרט דאָס שטיין אין כישוף-קרייז!
פאַר וואָס כ'האָב פיינט, פאַר וואָס איך האָס און בין
זיך נוקם?
פאַר וואָס דאָס לעבן אונדזערס ווערט פאַרוויסט?
פאַר וואָס מיר האַלטן זיך באַנאַנדער אויף אַ שטרוי קוים?
דאָס איז דערפאַר, וואָס כ'בין געוועזן,
און דערפאַר, וואָס איצט דו ביסט!
מיין פיינטשאַפט צו מיין פיינט איז — בלוטיקע מלחמה
און איך וועל שלאָגן זיך אַנטקעגן שאַנד און פייך,
און דויערן עס וועט מיין האָס און צאָרן און
פאַרביסענע נקמה —
כל-זמן מיר ביידע וועלן אַנדערע נישט זיין!

יאַוואָל, דאָס לעבן איז פאַראַדאָקסאַל

ער קען עס נישט, ער וועט עס נישט פאַרגעסן,
דערציילן עס נעמט אָן אַ גרויסע שרעק:
אין לעבן זיינעם האָט ער אויפגעגעסן
פיל טויזנטער קילאָ סיי מעל, סיי שפעק...
ער, דער יעפרייטער, אַטטאָ מויז, אַ שטייגער,
געגעסן האָט — און קיין מאָל נישט פאַרשאַדט
עס האָט זיין מאָגן, פינקטלעך ווי אַ זייגער,
וואָס נישט געווסט האָט קיין מאָל פון פאַרראַט...
ער האָט געגעסן ביז צו זעט, פאַרשטענדלעך,
נישט נאָר געגעסן, נאָר געפרעסן אויך
און אַלץ געמיינט אַזוי וועט זיין אומענדלעך
און אַפגערגעבצט, פאַרדאָן, געשלוקערצט הויך...
ער, אַטטאָ מויז — געפילט זיך אויסגעצייכנט,
די גבורות גרויסע פאַר דער וועלט באַווייזט,
אין האַדעווען אַ גוף אַ גראַבן, ווייכן,
ווי אויך, פאַרדאָן, מיט גאַר אַ „שטאַרקן“ גייסט...
און אַט אין איינעם פון די קריגס-מעט-לעתן
(מיט אים אין סטאַלינגראַד האָט עס פאַסירט)
זריי פאַדלע-קאַטערס האָט ער אויפגעפרעסן
און, נישט פאַר אונדז געדאַכט, האָט באַלד קראַפירט!
ער, אַטטאָ מויז, וואָס האָט שוין אויפגעגעסן
פיל טויזנטער קילאָ מעל און שפעק,
ער קען עס נישט, ער וועט עס נישט פאַרגעסן —
דערציילן עס נעמט אָן אַ שרעק!

שלום מאַכן?

שלום מאַכן? פרידן שליסן? מיט וואָס? מיט וועמען?
מיט מערדער און מיט מאַרד?
ווער וועט זיך עס די העזה האָבן אונטערנעמען
צו שטעלן וועלט אין קאָן אויף שווינדל-קאַרט?
שלום מאַכן? פרידן שליסן? מיט גניבה און מיט גזילה?
מיט נידערטרעכטיקייט און שאַנד?
ווער וועט עס צו נבלה און נעוויילע
אויסשטרעקן אַ האַנט!
שלום מאַכן? פרידן שליסן? מיט טעמפּקייט, טפּשות
און שגעון?
מיט שקר און מיט שווינדל? מיט שמוץ און קויט?
בעסער זיך דעם קריג דעם אייביקן צו אַנפּאַרטרויען
און צו דעם טויט!

לבנה־מיספארשטענדעניש

נו, לאַמיר גאַר אַ מעשה'לע אַזאַ זיך גאַר דערמאַנען,
אַ מעשה'לע, וואָס כ'האַב אַקאַרשט זי צוגעטראַכט,
אַ ליכטיקע געשיכטעלע פון שטערן און לבנה
און פון פינצטערער, פון זייער חושכדיקער נאַכט...
הער אויס אַ זאַך: אַנומלט האַבן גלאַנציקע די שטערן
דערציילט בסוד דער זילבערנער לבנה פון נעכט,
אַזעלכע שוואַרצע נעכט, וואָס מערן זיך און מערן
און אַז אין נעכט אַט די איז שרעקנדיק און שלעכט...
דאָס אויסגעהערט — האָט די לבנה נישט פאַרשטאַנען
און האָט פאַרגלוסט אַזעלכע שוואַרצע נעכט אַליין צו זען,
זי האָט דאָס גלייבן נישט געקענט, אַז ס'איז אַזוינס
פאַראַנען.

אַז ס'קען אַזוינס, אַ שטייגער, אויף דער וועלט געשען...
זי האָט עס קיין מאַל נישט באַמערקט... אַליין זי מוז זיך
איבערציין

און פון איר פוטערפאַס (זי האָט עס גוט געמאַכט)
איז זי אַרויס מיט כישופדיקן אירן, זילבערדיקן שווייגן
אין איינער, אין אַ פינצטערער און שטערנלאַזער נאַכט...
און מערקווירדיק — די ערד אין שוואַרצער פינצטערניש
געטויכטע

איז העל געוואָרן זילבער־חלומדיק גאַר אומגעריכט
און פונקט, ווי דו, מיין פריינד, האָט זי די אַפגרונטן
באַלויכטן,

נישט וויסנדיק, אַז ס'איז איר פנים — איר געזיכט!

קוק זיך צו

קוק זיך צו
און באַנעם אין זען,
ווי ווונדערלעך ס'איז דער באַשאַף,
ווי אַלץ קען פולקאָם זיין —
סיי דאָס גוטס און סיי דאָס שלעכטס,
ווי איינס עס שליסט נישט אויס דאָס צווייטע,
ווי איינס דאָס צווייטע איז ממלא.
דערהער די שטומקייט פונעם רוישן —
אין האַפענונג מען קען דעראַנען די אַנטווישונג —
אין טרויער־שטילקייט — די פרייד־שאַלן!
דערקען אין דעם באַשאַף
געמיש פון מלאך און פון אַף —
דעם מהלך רב — דעם מענטש!

וואָס טון?

ווען ס'ליגט אויף האַלדז פון פּאַלק דער חלף דער שאַרפּער,
ווען אימת-מות נעמט אַדורך דעם מאַרד פון ביינער,
פון זיך אַליין אַנטלויפן נישט פרווון דאַרפסטו
און — פרוו זיך נישט צו וויינען!

ווען לייב און לעבן אויסגעדרייט אין פיין און מאַטער
און בלויז געשפּענסטער דיין געצעלט באַוווינען,
ווען לעצטע האַפענונגען ווערן טרויריק אַפּגעפּטרט —
מייד אויס דעם קלאַגער, דעם מקונן!

ווען בלינד און אַפּגעטעמפט עס ווערן חושים אַלע,
ווען גרויל דער גרויסער האַט אין איטלעך האַרץ געטראַפּן,
נישט גיי אַרויס מיט מוסר-זאַגעכצן ברוטאַלע,
נישט ווער קיין שטראַפּער!

ס'איז אמת ווי צום אומגליקלעכן יחיד ווילד צעיאַכמערט,
און ווינד צום פּאַלק, וואָס פון זיין אומגליק גאַרנישט
ווייסט ער,

נאַר בלייב צוריקגעהאַלטן מיטן קינדיקן דיין נחמו,
און היט זיך אַפּ פון זיין צו אים אַ טרייסטער!

פאַרקלעם די ציינער נאַר ביז בלוט וועט רינען
און בייל די פויסטן — אַז די אַנגסטן זאַלן שטראַמען
און שווער אַ שבועה מיטן פּאַלק: פון אייביקער דער
שנאה,

פון אייביקער נקמה!

יא, האס —

יא, האס ! יא, האס ! און נאך א מאל — פארניכטנדיקער
האס !

פארהאסט זאל ווערן דער געביין פון זיי און זייער נאמען !
יא, האס — זיי אויסראטן אין היים, אין הויז און גאס —
זאל ווערן האס די אומדערבארעמדיקע ווילדעסטע נקמה !

זיך נוקם זיין פאר יעדער זייער נידערטרעכטיקייט און זינד,
מיט שפאט און מיט פאראכטונג צו דעם פאלק — דעם
גולם,

דיין האס צו אלץ-פארברענענדיקע פלאקערן, דערצינד,
פארקריץ זיי אין דיין אייביקייט לדראון * עולם...
יא, האס און האס, און זיי זיך נוקם אן אן ענד
און זאל דער האס צו זיי אויף תמיד שוין געדייען,
ביז ווערן וועט דער לעצטער פון פארזעענישן די
פארלענדט —

יא, האס אויף האס... צי וועט אונדז אבער האס
אזוי פיל סטייען ?

צי וועלן מיר דעם האס אין זיך פארמאגן פיל מע דארף,
אז ס'איז נישטא אזוי פיל אין דער וועלט דער גארער,
וואס שטילן זאל דעם ווייטיק אונדזער שארף,
וואס זאל אונדז לינדערן די עוולה און דעם צארן...

יא, האס און האס ! און נאך א מאל פארניכטנדיקער האס,

* שאנדע.

סיי אָפן אויפגעדעקט, סיי אונטער דעם באַוויסטזיין
אונדזערן פאַרבאָרגן,

וואָס לעשן זאָל אַ ביסל אונדזערן דעם כעס,
ווי אויך דעם עקל פונעם נעכטן, היינט און מאָרגן!

די ירושה נאָכן זיידן

דו האָסט אונדז אייניקלעך, פילצאָליקע, אַ גרויסן אוצר
פון דעם פאַרמעגן פאַלקישן איבערגעלאָזט —
אַן ערד אַ ליכטיקע, וואָס אין די היימלאַנד הימלען
בלויט זי,

מיט רויטן ברכה־וויין אַ פולער שוימענדיקער כוס!
דו האָסט די אייניקלעך געלאָזט אַ גאַלדענע ירושה
פון ליבשאַפט אומגעהויערע צום יושר פון דער וועלט —
אַ וועלט פון פשטות הייליקער, וואָס איז צום האַלדזן,
קושן,

און אויך געוויזן אונדז דאָס רשעות אָפן און פאַרשטעלט...
דו האָסט אַנטפלעקט די שיינקייט און די מיאוסקייט
פונעם מענטשן,

און שאַרף געשטאַלטיקט זיי אין שטאַט און דאַרף,
אין פעלד און וואַלד.

דו האָסט געלערנט אונדז, וואָס שילטן דאַרף מען,
און וואָס בענטשן,

ווי פראַכט צו האַדעווען, ווי ראַנגלען זיך מיט גרויל
און גוואַלד...

מיר האָבן אים, דעם אוצר, אַנגעזאַמלט דורך זיין לעבן,
בלב ונפש מיט קרבנות־גרייטקייט אַפגעהיט,
אַריינגעוועבט אים אין די דינסטע איידלסטע געוועבן
פון אונדזער פרייד און לייד, פון אונדזער האַפענונג
אין וואַרט און ליד.

מיר זענען שטאַלץ מיט דעם ירושה־חידוש אונדזער זיידנס,
וואָס גילט און גילט אין דער גערעטעניש פון אונדזער ערד,

און אונדזער מי, און אונדזער טאָג אַלטעגלעכער זאָגט
עדות,

אַז דאָס פאַרמעגן דיינס עס האָבן אייניקלעך פאַרמערט.
מיר טראָגן דאָס אין הערצער מיט צו אַלע ווייטסטע ווייטן,
קיין איינער ניט פון אונדז האָט עס פאַרלייקנט, ניט
פאַרשוועכט,

אויף קיין שום אוצרות כלומרשטע מיר וועלן זיי ניט בייטן,
ווייל דו ביסט, אין דייך יעדן קער און ווענד גערעכט ! !

מאַסקווע 1947

צום פאלק און לאַנד

צי איז עס, וואָס עס שטורעמט אין מיין ברוסט — דער
שטאַלץ —
דער שטאַלץ פון אויפגעפלאַנטערטער, דער אויפגעמאַנטער
ערע?

ס'איז עפעס מערער!

צי איז עס, וואָס עס כוואַליעט אין מיין האַרץ — די
פרייד,
די פרייד, וואָס שליסט מיט שפרוך אויף אַלע שלעסער!
ס'איז עפעס גרעסער!

צי איז עס, וואָס צעשטראַלט מיר דאָס נשמה-גליק,
דאָס גליק, וואָס איבערפולט מיט אַלטן וויין דעם בעכער?
ס'איז עפעס העכער!

צי איז עס, וואָס עס זינגט אין מיר די ליבשאַפט
פון דער וועלט,
וואָס הילכט אַרויס אויף אַלע ווונדערלעכע טענער?
ס'איז עפעס שענער!
צי איז עס אפשר די אַנטפלעקונג פון דער געטלעכקייט
אַליין,
וואָס ס'רוב איז עס פון בן-אדם אַפגעזונדערט?
ס'איז מער ווי ווונדער!

טאָ וואָס-זשע איז עס פאַרט, זאַג, וואָרט מיינס, זאַג,
צו אַלדי גוטע יאַר,

אַנטפלעק מיר וואָס איז עס דער זין פון דעם דער עכטער ?
ס'איז גערעכטער —

ס'איז שעפּערישע, קעמפּערישע, זיגערישע־מענטשלעכסטע
די האַנט,

וואָס זייט און שפּרייט דעם שטאַלץ און פּרייד און גליק
פון לעבן,

זי האַט מיר די פּרייד און זיג פון פּאַלק און לאַנד געגעבן !

מאַסקווע, 25.5.1948

בוי, בויער

זאָג, בויער,
דו יונגער בויער,
וואָס בויסטו, בויער, זאָג!
איך בוי אַ הויז,
איך בוי אַ מויער,
איך בוי אים שטאַק נאָך שטאַק!
אַ הויז בוי איך,
איך בוי אַ מויער
אַ היים, וואָס הויך און שיין,
וואָס פריי זאָל זיין
פון צער און טרויער,
און פון דעם זינד, וואָס ריין!

איך בוי אַ הויז,
אַ הויז בוי איך
און איבער אים
דער הימל בלוי!
איך בוי און בוי
און ווער נישט מיד
און ס'העלפט מיר צו
מיין פרייהייטסליד

העי, העי!
זאָג, בויער,
זאָג, פאַרטרוי מיר,
פאַרטרוי דיין ווונטש און מיין!

איך בוי אַ לאַנד פֿאַר מענטשן־טרוימער
וואָס צו דעם גליק זיי גייען.
אַ לאַנד בוי איך,
אַ היים בוי איך,
מיין קליינעם גרויסן־לאַנד!
טאָ זיי געבענטשט
מיט מוט און כוח,
זאָל זיין געבענטשט דיין האַנט!

העי, בויער, דו יונגער בויער!
מיר בויען איצט באַלאַנד,
מיר בויען ווונדער
אומגעהויער
אי הויז, אי היים, אי לאַנד!
מיר בויען און מיר איבערבויען
די פריי מיט אונדז באַפעלט,
און מעגן שונאים
בילן, וואַיען —
מיר בויען ניי די וועלט.

העלד און טויט

(באלאדע)

בעת שלאַכט אין פעלד,
אין ברייטן פעלד,
באַגעגנט זיך מיט טויט דער העלד —
דער העלד מיט טויט צעלאַכטן.
יאָ, איין אויף איין
מיט טויט אַליין,
וואָס שטשירעט זיינע שאַרפע ציין
אויף קעמפער די פאַרשמאַכטע.
דעם קאַפּ פאַרשייט
געבויגט אין זייט,
די שפייַעכץ-סלינע ווייט ער שפייט
אין טרויעריקע פאַרנאַכטן.
טויט רייצט מיט רו,
מיט ערגעץ-וווּ,
מיט ווונק מיט זונהשן — נר-נו,
מיט פטור זיין פון טראַכטן...
נאַר ס'זאַגט דער העלד :
— מיר גוט געפעלט
דאַס לעבן אויף דער שיינער וועלט,
און דיך, מיין טויט, פאַראַכט איך !
דאַן ברייט צעלאַכט
דער טויט ער מאַכט :
— דיך אויך פאַר ליבשאַפט איך פאַראַכט
מיט גרויסער דער פאַראַכטונג.
מיט וויט און מוט

גליט העלדיש בלוט :
— אויף קעגנזייטיקייט באַרוט
פאַראַכטונג נישט געדאַכטע.
און ס'לאַזט זיך אויס :
דער טויט איז גרויס,
נאַר לעבעדיק דער העלד פאַרויס
ער שפּאַנט צו נייע שלאַכטן !

שלאַכט־סך־הכל

עס קראַכן האַרמאַטן :
גראַנאַטן, גראַנאַטן...
היפ־היפ־ און „הוראַ“,
אַ הוראַ־הוראַגאַן,
פון פאַרראַט
אַ פאַראַד,
און פגרים,
און קברים,
און ביים טויטן סאַלדאַט
פיקט אַ ראַב
אינעם קאַפּ,
קוקט מיט חשד,
מיד און מאַט,
און אין נאַכט — פגע־רע
קומט דער אַפּקלאַנג —
„הוראַ“
אין אַ קראַ! —
קראַ!
קראַד!

בוים און פאלק

ווי ווונדערלעך עס בליט דער בוים,
ווי הערלעך גרין זיין בלעטערקלייד!
איז דען פאראן אַזאַ מין שטילע שטאַלצע פרייד,
ווי ביימערפרייד?
עס בליט דער בוים מיט אַפּגעהאַקטע צווייגן,
(נאַר שטילער איז זיין שווייגן!)
באַווייז און איבערצייגונג, אַז די בליאונג איז זיין גאַב
ווען —
אַפּגעהאַקט אַפילו איז זיין קאַפּ!

נאַר ס'לעבן זיינס, די בליאונג איז צעשטערט,
ווען גאַנץ איז ע ר —
מיט וואַרצל, קאַפּ און שטאַם
און יעדע רגע איז פאַר אים סס,
ווען וואַרצלען וואַרצלט ער נישט אין דער ערד!

מיין פאַלק, מיין שטאַמבוים,
איז ד ע ן אַ גורל אַן אַנדערער דיר באַשערט ?!

**„ווער גראַבט עס דאָרטן אויף מיין קבר?“
נאָך טאַמאַס האַרדי**

„ווער גראַבט עס דאָרטן אויף מיין קבר?
איך זע, מיין ליבסטער איז מיר טריי!“
— ר'האַט נעכטן חתונה געהאַט,
אַריין איז ער אין רייכן שטאַט,
ער האָט געזאַגט: „אַז ס'איז דאָך גלאַט
אַלץ איינס איר סיי-ווי-סיי!“

„ווער גראַבט עס דאָרטן אויף מיין קבר?
די קרובים פלאַנצן בלומען דאָרט!“
— פאַרקערט... זיי טענהן פונקט פאַרקערט:
„וואָס טויג איר בלומען אין דער ערד,
בעת ליגן איז איר דאָ באַשערט,
דאָ — אויפן גוטן אָרט!“

„ווער רייסט עס איצטער דאָ מיין קבר?
צי איז'ס נישט די, וואָס מיך פאַרטרעט?“
— אַ, ניין! זי קומט נישט דאָ אַהער,
זי איז שוין נישט מקנא מער,
זי איז שוין נישט פאַר איר קיין שטער,
אַז טויט, איז — אַפגערעדט!

„טאָ ווער-זשע גראַבט דאָרט פאַרט מיין קבר?
ווער פאַרעט זיך, ווער גראַבט עס דאָרט?“
— אַ, באַלעבאַסטע, ליבסטע מיין,
דאָס בין איך דאָך דאָס הינטל דיין.

דו האַסט באַהאַנדלט מיך גאַר פּיין —
קייַן ליבשאַפט נישט געשפּאַרט !

„אַ הונט עס ראַיעט אויף מיין קבר,
אוי, נעבעד, ס'בענקט זיך אים נאָך מיר !
דו, איינציקער, דו ביסט מיר טריי,
אויף מענטש געזאַגט עס, הלוואי !
געבענטשט דערפאַר, מיין הינטל, זיי !
איך דאַנק דיר אָן אַ שיר !”

— געגראַבן האָב איך דאָ דיין קבר,
אַ, באַלעבאַסטע, מוחל זיי !
איך האָב איצט דאָ, מיין ערנוואַרט,
אַ ביין פאַרגראַבן אַפּגעשפּאַרט,
פאַרגעסנדיק, אז אויף דעם אַרט
איר ליגט דאָ בייִדערביי !

מען פירט אין „טויטפאבריקן“

צו וואס באדארף מען זיי, די שווער פארווונדעטע
אין שלאכט ?

צו וועלכן שווארצן יאר, צו וועלכע גליקן ?
טאָ שיקט מען זיי אין די וואַגאַנען פאַרפלאַמבירט
אין נאַכט,

מען שיקט זיי מחנותווייז אין טויטפאבריקן.
דאַרט מאַכט מען זיי דעם סוף — פאַרשטייט זיך,
אַז הומאַניטאַר,

זיי דאַרפן דאָך נישט מער... נאָך מערער ליידן.
זיי דאַרפן פטור זיין פאַר שפּעטערדיקן גרויסן צער —
די חרפּה וועלן זיכער זיי דאָך מיידן...
זיי וועלן מינערן די צאָל פון קאַליקעס אין לאַנד,
נישט דאַרפן בעטלען ביי די קלויסטערס גאַטיש.
פאַר וואָס פון צאַרן זאָלן צינדן זיי די גרויסע בראַנד,
בעת איצט נאָך קענען זיין זיי פאַטריאַטיש :
זיי דאַרפן דאָך נישט מער... נאָך מערער ליידן.
דער טויט פון זיי געדויערט נאָר איין וויילע !
און אַפּגעשפּאַרט וועט זיין, באַרעכנט, דייטשן, וויפל
ברויט,

פון וויפל פטור איבעריקע מיילער ? !
אַזוי איז עס, איר בירגער פונעם דייטשן דריטן רייך,
און איר פאַרנונפטיקע, איר פאַלקס־גענאַסן,
צי וועט איר לייקענען, אַז דאָס איז ריכטיק, דאָס איז
גלייך —

מיט דעם ווערט אויך דאָך אונדזער פיינט געשאָסן !
טאָ... אַפּפּאַהרען ! — וואַגאַנען אַלע זענען פאַרפלאַמבירט.

אַ גליק — זיי ווייסן נישט וווּ מען פאַרט, ביז וואָנען —
אין פיבער זייערן און אין קאַשמאַר מען פירט
אין די געהיימנישפולע טויטנבאַנען !

**אַריינפיר צו די
„באַלאַדן פון טויט“**

אומאויפהערלעך, אין די פוסטריט מיינע ר'איז געטראַטן,
ביז געוואָרן איז ער אין דער וואַנדערונג — מײן שאַטן.
דאָ געחנדלט זיך צו מיר מיט זעלבסטמאַרד, דאָ געדראַט
מיט מאַרד,
און אַריינגעריסן זיך אין די געוועבן פון מײן וואַרט —
אין וואַרט אין ערנסטן און אין קאַטאַוועס —
ער, דער מלאך־המוות.

.1942

*

אַ קללה צו דער מוטער, וואָס געבוירן האָט דאָס קינד
דעם מערדער,
אַ קללה צו איר זינדיק, שמוציק לייב און לעבן,
וואָס האָט אַרויסגעבראַכט אויף ערד אַהער דאָ
דעם אויסוואַרף — און אים „גייסט“ געגעבן!
אַ קללה צו דער מוטער — צו דער ערד דער דייטשער,
וואָס געבוירן האָט דאָס קינד!

נושלים,
אפאריזנוען און
עפיגראמען

★

— אַזוי איז'ס גוטער ברודער :
אַ גראַם פאַרקירצט פון וואָרט צום וואָרט די שטרעקע
און דעריבער
איז ליבער
איידער יודע פאַרעקע,
יעקע — פאַרעקע !

PIETA

מעגסט זיין דער פרייסטער פון די פרייע,
נאַר קוים באַגעגנסטו אַ וואַסערע נישט איז לוויה,
דאַן נעם דעם הוט אַראָפּ,
און טיף פאַרנייג דעם קאַפּ :
פאַר מענטש, וואָס גייט צו גאַט,
פאַר מאַיעסטעט פון טויט —
פאַר סוד און זיין יסוד !

★

קנאה איז די הור-מוטער (נישט די אור-מוטער) פון
שנאה — די אלט-פארזעסענע פרוכטלאזע מויד.

★

האָס איז דער געפערלעכסטער זשאָווער, וואָס פּרעסט
שטאַרקער דעם האָסער, ווי דעם געהאַסטן.

★

נישטאָ קיין געפערלעכערע קנאה, ווי נאַציאָנאַלע קנאה,
זי האָט כּוח אויפצופּרעסן פעלקער, מיט דעם ראָסט
מיט אירן.

★

ווען עמעצער באַעוולט דיך, בעת דו ביסט אומשולדיק,
זאַלסטו משפּטן דעם, וואָס באַעוולט דיך, אַביעקטיוו.
ווייל — זיי וויסן — ער איז ש ו י ן אַליין אַ באַעוול-
טער: דורך מאַנגל אין שכל, אָדער אין האַרץ.

★

אין באַצוג צו משוגענע אָדער שיכורים ווערט אַנגעווענדט
דער מידת הרחמים, נישט דער מידת הדין.
משוגעים און שיכורים דאַרף מען היילן, אַפילו ווען זיי
זענען אומהיילבאַר.

★

דער חטא טראַגט א י ן זיך די שטראַף — ערשטנס —
פאַר דעם חוטא גופא. אַזוי דיקטירט די געזעצמעסיקייט
פון דער טבע.

★

געזעצמעסיקייט פון געזעצלאַזיקייט — אַזאָ דערשיינונג איז
אויך פאַראַן אין מענטשלעכן כאַראַקטער.

*

נישטאָ קיין גרעסערע און ווירקזאַמערע נקמה, ווי טון
גוטס פאַר שלעכטס!

*

געטלעכקייט איז אין דער ערשטער ריי — ג ר ע נ ע צ־
ל אָ ז י ק י י ט, און דעריבער זענען ביידע צדדים — די,
וואָס גלייבן אין גאָט, און די, וואָס לייקענען אין אים —
גלייביקע: איינער ג ל י י ב ט, אַז ער איז דאָ, און די
אַנדערע ג ל י י ב ו, אַז ער איז נישטאָ.

*

איך בין איבערצייגט, אַז אין אַלעם און אַלץ איז דאָ גאָט
(גאָט — גיט — גוט!). איך זע אים סיי אין דער ווירק־
לעכקייט, סיי אין חלום — כי מלוא כל הארץ כבודו;
און נישט נאָר אין „כל הארץ“, נאָר בפירוש בכל העולמות...
זעענדיק, זעען מיר ז י, הערנדיק, הערן מיר ז י — די
געטלעכקייט — און באמת וויסנדיקע ווייסן עס. און —
אַ גרויס רחמנות איז מיט די גנאָסטיקער און אַגנאָסטי־
קער, וואָס זייער ווייסן און אומוויסן דערגרייכט נישט גיז
צו די קנעכל אירע, זיי באַרירן קוים דעם טוי אויף זינט
מינדסטן גרעזל, און זענען נישט מסוגל צו הערן דעם קול
דממה דקה פון דער געטלעכקייט, וואָס איז אין מיין וועזן
אומבאַשטרייטבאַרע ווירקלעכקייט.

*

— וואָס וועט ווייטער ז י י ן ?
— דאָס אומאויפהערלעכע אייביקע וו ע ר ן !
— און וואָס איז ג ע ו ו ע ז ן ?
— דאָס, וואָס עס איז אייביק געוועזן.
— אָן אָנהייב ? אָן בראשית ?

— אַן!
 — און וואָס איז א י צ ט ?
 — איבערגאַנג! אַדער — המשך...
 — און אַזוי אייביק ?
 — אייביק, ווי די אייביקייט! אומענדלעך, ווי דער
 איך-סוף!

★

ר' אברהם-חיים זאָגט, אַז אין די הייליקע ספרים אונ-
 דזערע ווערט ערגעץ געבראַכט, אַז דאָס פלייש, וואָס דער
 מענטש פאַרצערט, ווערט מגולגל אין דעם מענטשלעכן
 קערפער אויף צוויי אופנים: דאָס רינדפלייש — אין
 פלייש פון מענטשלעכן לייב (ס'מענטשלעכע איז גובר דאָס
 בהמה'שע) און דאָס חזירישע פלייש, וואָס דער מענטש
 פאַרצערט, פאַרוואַנדלט די מענטשלעכע הויט און קנאַכן
 אין — חזירישע. ס'ווירקט די „שטאַרקערע“ חזירישע
 סובסטאַנץ...

★

חזיר האָט אויפגעפראַלט — די טויערן פון בית-מקדש.
 — קוקט זיך צו צו די העלדזער און נאַקנס פון געוויסע
 חזיר- און חזיריי-ליבהאַבער: שוויינען-לעדער...
 און די אויגן — ס'רוב — באַזונדערס די קנייטשעלעך ביי
 די אויגן, וואָס באַוועגן זיך בעת האָס און פאַרדאַכט אין
 אַ מין באַזונדער חזירישער שמוציקער כיטרעקייט.

★

כיטרעקייט איז די חכמה פון אויסגעשפראַכענע נאַראַנים.
 אין כיטרעקייט איז תמיד דאָ דער עלעמענט פון שלעכטס.

★

האַב פיינט דאָס שלעכטס ; אַבער דאָס פיינט האַבן, די
שנאה איז דאָך אַליין רשעות.

★

די ווירקזאַמסטע תפילה צו דער אייביקייט איז — טאַט!
(תפילה במעשה).

★

גלייכער, איידער זוכן פלעקן אויף דער זון, צו זוכן זון
אויף די פלעקן...

★

און אַז גאַט האָט אין אונדזערע טעג אַ קוק געטאָן אויף
זיך אין זיין שפיגל — אינעם מענטש — האָט ער זיך פאַר-
קרימט: „איך בין קראַנק“ — האָט ער אַ טראַכט געטאָן.

★

תשובה זאַגט מען נישט — תשובה טוט מען.

★

און אַז דער גרויסער קינסטלער האָט באַשאַפן זיין זעלבסט-
בילד — דעם מענטש (בצלם אלהים) האָט ער זיך איבער-
צייגט, אַז ס'איז אַ סך לייכטער צו שאַפן אַ לאַנדשאַפט,
אַ זשאַנר-בילד, אַ בעל-חיי, סתם אַ פאַרטרעט, איידער
אַן אויטאָ-פאַרטרעט.

א וועלטבאנעם

פון איין זייט — איידעלער און דינער זיד,
און פון דער צווייטער זייט — דער לייונט גראב. (אויב
נישט גרעבער !)

דאָס איז פון איטלעכער דערשיינונג דער באַדייט !
טאָ נעם זיך אָן מיט מוט — און כוח האַב,
צעווישן גאַט און לייטן,
זיך עוסקן און זען די ביידע זייטן !

*

ווען דער גראַפאַספּאַזם וואַלט דערשינען גלייך מיט דער
גראַפאַמאַניע, איינס האַרט נעבן צווייטן, ווי איך האַב עס
אַנגעראַפּן אין אַ געוויסן רוסישן פרעמד־ווערטערבוך,
וואַלטן מיר נישט פאַרלוירן גרויסע צייטאַפּשניטן אויף
לייענען שלעכטע ליטעראַטור, לגנאי דער גוטער, וואַלט
גוטע דיכטונג נישט געזונקען איבערן קאַפּ אין דער צואה
פון טאַלאַנטלאַזיקייט, וואַלט נישט געפּטרט געוואָרן אומ־
זיסט אַזוי פיל פאַפּיר און טינט !

קעגן ליטעראַרישע קאָנווענאַנסן

אַ וואַנאָ,
אַ חוצפהדיקע וואַנאָ
איז איין מאָל אין אַ מיטן אינדערוואַכן
מיט קריכערישער אַראַגאַנאָ
אין מיטן פון אַ בוך פאַרקראַכן...
ווייל ס'איז געווען דאָס בוך
אַדורכגעקוקט,
מע האָט עס דעמאָלט אין דער ביכער-אַלמער
גלייך אַריינגערוקט
און ס'איז די וואַנאָ צעקוועטשט געוואָרן,
איבערלאַזנדיק אַ שטינקענדיקן צייכן —
לזכרון...

מאַראַל
פאַרן שרייבערישן כלל — (און נישט נאָר פאַרן שרייבער-
כלל)

אַ קלאַרע און אַ פראַסטע:
עס הייסט נאָך נישט די וואַנאָ —
ווען צעקוועטשט אין דראַמע „אוריאל אַקאַסטאַ“
צי כ'בעט אייך איבער — אין דייטשן
חיבור:

„דער דראַנג נאָך אַסטן“

אַ קרבן
געשטאָרבן
אויפן ליטעראַרישן
בכבודיקן פאַסטן!

די פינפטע ראָד צום וואָגן

געווען אַמאָל אַ ראָד,
און גראָד אַ גוטע ראָד —
אַן אויסגעצייכנטע, אַזוי צו זאָגן,
מיט יחוס פון לבנון-צעדער,
אַן אמתע, „קראַסאָוויצע“ צווישן רעדער;
און ווייל געפונען האָט עס קיין פאַרווענד,
ווי ס'האַט זיך נאָר געקערט
און ווי געווענדט,
געקראַכן איז עס אויף די גלייכע ווענט,
איז עס סוף-כל-סוף געוואָרן,
אויף עלטערע די יאָרן,
אַ פינפטע ראָד צום וואָגן...
ס'איז גרויס די בראָך:
אַלץ הייסט — גאָר גרויס!
די פינפטע ראָד לויפט נאָך
און לויפט פאַר ויס — דעם וואָגן,
עס האַלט אין איינעם יאָגן זיך און טראָגן
(אַלץ הייסט אַ יאָגן —),
ס'האַט יגון ואנחה,
עס פלאַנטערט זיך צווישן רעדער,
צווישן אַקסן
און איטלעך איינער,
וואָס קוים פון דרעַרד געוואַקסן,
און אַיעדער,
סיי יוסטע אייזלען, און סיי טעמפע משא-אַקסן,
מיידט נישט אויס דער ראָד אַריינצוזאָגן:

אַז ז'איז — אַ פינפטע ראָד צום וואַגן —
אוועק
פון וועג...

וואָס טויג דיין יחוס און דיין כבוד,
אַז האַסט נישט באַצייטנס —
מיט אייזן זיך באַקאוועט ?

זיין באַראַבאַנישע עקסעלענץ

מעג קעסלפויק באַקומען ס'גרעסטע חשיבות
פאַר הילכיקייט און פוסטקייט זיין,
וועט קיין מאַל דאָך נישט קליידן אים דאָס מלבוש
פון עניוּת,
אַפילו ווען אַליין ער שלאַגט זיך דעם על-חטא אַריין...
פאַר פידל איז ער נישט קיין קאַנקורענץ,
פאַר קיין שום פידלען —
און וויפל ער זאָל נישט מיט מאַרקישקייט יאַרידלען
פאַרבלייבט ער אַלץ נישט מער — אַ באַראַבאַנישע,
אַ פוסטע... עקסעלענץ!

AD ASTRA !

און דאָס איז ער דער עיקר
און דער קערן
אין דעם געשעפ :
ס'וועט קיין מאָל נישט די הויך דערגרייכן
פון דעם רויטן שטערן
דער אַדלער מיט די טויזנט פליגלען,
ווען ר'איז אַפילו מיט צוויי קעפ !

גירסא דינקותא...

דער מוטערס מילך האט דאך זיכער וואס-די-ווערט :
אנומלט האט א וועלפין די ברידער צוויי —
די גרונטלייגער פון רוים דערנערט...
נאר אַך-און-וויי,
ווען איינעם דורך אייזל-מילך דערצויגן ווערן איז באשערט !

זידלרייך

— און אז עס טרעפט אַמאַל,
עס טוט אַ הייב דיך פון אַרט :
דו פילסט —
דו מוזסט אַרויסהילכן אַ זידלוואַרט,
טאָ ווייס, אז אַטאָוויסטיש,
אַזאַ געפעפערט וואַרט,
אַזאַ ברוטאַלס,
וואַס כאַרכלט זיך,
וואַס כראַקעט זיך אַרויס פון האַלדז,
איז אַ מין ירושה-איבערבלייבעניש
פון ביל פון הונט,
פון ריטש פון אייזל...

— טאָ ווי דער דין איז,
אַז הונט און אייזל
פאַרשטייען נישט קיין אַנדער אופן רייד,
און ווילן נישט פאַרשטיין ?
— טאָ ווענד דאָס חיהש וואַרט דאָס דאַזיקע
צו זיך,
אויף זיך,
פאַר זיך,
אין זיך אַליין !

גוט מאַרגן — גוט יאָר!

באַגעגנסטו אַ מענטש — מעג ער עלטער זיין, צי יינגער,
איז פונקט, ווי צו דער זון — דו זאָג אים: „אַ גוט מאַרגן“;
דערלאַנג די גאַנצע האַנט, נישט שפּאַר דיר זיינע
פינגער...

און וועגן ענטפער זיין באַדאַרפסטו זיך נישט זאָרגן.
באַגעגנסטו אַ מענטש, טאָ זאָג אים: „אַ גוט מאַרגן“
און דיין געפיל זאָל זיין אי וואַרהאַפטיק, אי קלאַר,
מעג יענעמס ענטפער גלייך פאַרבלייבן טיף פאַרבאָרגן
און שווייגנדיק... דאָך קומט דיר: „אַ גוט יאָר!“

ענטפער

אויף בריוו אן ענטפער גיב —
א נישט וועט טון דיר באַנג
(איעדער גאַנג און קלאַנג
מוז האַבן ווידערקלאַנג —)
קוים ענטפערסט נישט אויף בריוו —
איז חרפה עס און שאַנד,
ווי דאָס נישט ענטפערן
אויף אויסגעשטרעקטער האַנט!

פרינציפ

— מיין וויכטיקסטער פרינציפ:
כ'האַב מענטשן ליב.
דערפאַר, פאַרשטייט זיך,
קומט מיר נישט אין באַק
קיין קניפ.

רעלאטיוויטעט...

פרעגט אַ ליטוואַק איין מאָל אין דער וואַכן
ביי אַ צווייטן ליטוואַק : — „סייץ? און היתכן?
פאַר וואָס אין גאַנצן „קידעס“ איז ניטאָ קיין „שין“...
— לעמאַסל? ווי אַזוי? ציקאווע כ'בין...
— לעמאַסל? „...יום הסיסי, ויכולו הסמים“
— ביסט אַראָפּ פון זינען?
אַט האַסטו דיר אַ למדן גאַר אַ נייעם!
פונקט פאַרקערט; אין „קידעס“ האַסטו סאַמע „שינען“...
— ווי אַזוי דען? גערן
וואַלט איך הערן...
— אַ נייע אַ גרויסע:
שאַוורי מרנן ורבנן ורבושיי...

לעזער און לויזער...

— א מזל האָט אַזאַ דאָס בוך :
ס'האַט לעזער און האָט לויזער —
עס דרייט זיך אין דעם ראָד —
גראַד אַ גלגל-החוזר.
און — בעסער איין נערוועזער לעזער
איידער צען מיושבדיקע און סאַלידע לויזער !
אַזוי איז ער — ר' עוזר — גוזר...

פעדאגאגיק...

נעגליכן איז עס צו אַ פרוי, וואָס נאַריש, אויסגעלאַסן,
אַ טעמפע — מיט חסרונות אַלע שבעולם — אַ פרוי,
וואָס טויג אויף אַלע קלאַגן,
אַ פרוי, וואָס איין זאָך קען מען זי: פאַראַכטן
בלויז און האַסן,
וואָס איין זאָך קען זי בלויז — דערצערנען;
אַזאַ מין פרוי איר איינציק קינד קען שלאַגן,
און דערביי מיט שטאַלצער מוטערלעכקייט זאָגן:
— „דאָס טו איך עס דאָך גוטע מידות — קלוגשאַפט
און גוטסקייט לערנען!“...

★

ס'האַט טעם און חן
ווען קינד פאַרשטעלט זיך די אויגן
מיט די הענטלעך קליין
און לאַזט זיך זוכן און געפינען —
דאָס האַט טעם און חן אַ זיסן!
ס'האַט אַבער נישט קיין זינען
ווען אַ באַיאַרטער מאַן
טראַקטירט זיך, ווי אַ נאַרישן פראַפּאַן
און מיט הענט פאַרשטעלט
די אויגן פאַר דער וועלט — און זיין געוויסן!

אייזלאַגיש...

דערשראַקן פרעגט דאָס קינד אַנומלט ביי דער מאַמע :
(אַ מאַמע ווייסט דאָך אַלץ מסתמא)
— וואָס איז די מעשה, וואָס עס שרייט אַזוי דער
אייזל — דער אישאַק
פונקט ס'איז עמעץ אים מקיים פסק ?
און געבנדיק דעם קינד אַ קניפּ אין באַק,
אַ גלעט איבערן קאַפּ,
די מאַמע ענטפערט אָפּ :
— ווייל ער, דער אייזל, איז אַ חמור... און אישאַק !
אַ משל קען עס זיין אַנטקעגן אַ געוויסן מין קריטיק
וואָס ציקלט זיך מיט ציקלען אייזלדיקן רעווען —
„און גערעדט צוריק“...
טאָ פרעגזשע נישט דערביי : — פאַר וואָס און הלמאי ?
אַזאַ איז איר נאַטור — דאָס איר טבע...

אויפן שיידוועג

לויפן יידן נעבעד, לויפן זיי און האווענען,
אינעם האווענען פרום זיי גלויבן...
פרעגט איין טויבער ביי דעם צווייטן טויבן:
— וואָס, גייסט דאווענען?
— ניין, כיגיי דאווענען!
— המ... על אחת כמה וכמה...
אַ שאַד... — ו ו ע ן דו גייסט דאווענען,
וואַלט מען געגאנגען צוזאַמען.

*

— אין אויסערלעכן „טיפן“ אַכטן
דערבליקן קענסטו ס'קערנדל פון דער פאַראַכטונג.

— אין דעם פאַראַכטונגס־וואַרט
באַהאַלט זיך שפיציקייט און שאַרפקייט פונעם מאַרד!

— דו קענסט פון מענטשן פיל — אַזוי פיל רעדן הערן,
ווייל טראַכטן קענען זיי נישט און — נישט קלערן...

— וואָס מער געשריי, וואָס מערער רייסעניש פון שטיל,
אַלץ ווייניקער געפיל...

„אַרעמקייט“

דער דזשאַיקל דער בן פלעקל — דער פירער פונעם
דזשעז —

ער איז אַלרייט — אַלרייט דאָך... אַ, זייער, זייער, יעס...
דער דזשאַיקל דער בן פלעקל — ער איז אַ בראַווער מאַן,
ער זאָגט אַן אונטערשיד איז ביי מוזיקער פאַראַן.
דער איינער איז אַ חכם, דער צווייטער אַ פּראָפּאָן,
דער בעטהאַווען, למשל... געווען אַן אַרעמאַן...

פאר קינדער

אלף בית

א

נו, אלטער, זאג אלטערל, מיין אייניקל, מיין גאלד,
וואָס האָסטו ליב, מיין טייערער, זאָג, וואָס-זשע האָסטו
האַלט?

— דאָס זאָגן קען איך, זיידעשי, דאָס זאָגן גלייך איך קען:
— כ'האַב האָלט אַלץ, וואָס מיט אַן אַלפל פון אָנהייב
הייבט זיך אָן —

אַן אַרבעטל, אַן אוגערקע, אַן איילבירט, אַן אַרבוז
און נאָך אַזעלכע זאַכן פיל, וואָס אויסזוכן איך מוז!
דו, אַלטעלע, זאָג אַלטעלע, מיין אייניקל דו ליב,
וואָס האָסטו ליב, זאָג טייערע און תיכף דיר איך גיב:
— אַ, איך האָב ליב — זאָגט אַלטעלע — און טייער
מיר עס איז

אַז טאַטע-מאַמע קושן מיך... עס איז אַזוי מין זיס!

א

אדרבא, אַבעלע

האַרציקער, דו מיין,

זאָג מיר וואָס וואָלסטו געוואָלט —

געוואָלט אַ שטייגער זיין?

— געוואָלט וואָלט איך אַן אַדלער זיין

און האָבן פליגלען שטאַרק,

צו קענען פליען הימל-הויך

אַריבער טאַל און באַרג...

— וואָס דיר פליען אין דער הויך?

האַסטו פון דעם געקלערט...
— אודאי יאָ, די שטערנדלעך
צו ברענגען אויף דער ערד...
אַלפל, אַלף, נו ענטפער מיר, איך הייס :
וואָס מיט דיר די גדולה ? — ענטפער ! — זאַגט דער בית
ענטפערט אַפּ דער אַלף : — שטאַלץ דערמיט איך בין,
וואָס דער ע ר ש ט ע ר שטענדיק זיך אַן אַרט כ'געפין,
אומעטום און תמיד און ביי יעדער זאָך
ניצט מען מיד דעם אַלף גאַר און גאַר אַ סך
ווי, למשל, זע נאַר, זע : אַ באַנק, אַ טיש,
אַ מענטש, אַ פויגל, אַ פליג, אַ פיש,
אומעטום דער ערשטער ! האַסט דעם ענטפער, נאָ...
ענטפער איצטער דו מיר, „בית“, דו, חבר מיין,
הלמאי אַ בייזער דאַרפסטו, ברודער זיין ?
ענטפערט בית מיט כעס : — איטלעכער דאַס ווייס,
ווייל איך בין דער צווייטער, בין דערפאַר איך בייז...
— גוט ! — שרייט אויס דער גימל — גוט ! רופט ער
זיך אַפּ...
דלת שמייכלט פריילעך : דולט מיר נישט אַ קאַפּ !
העי, זאַג הא — די הא זאַגט : קעפּ געהאַלטן הויך.
וו זאַגט : אַלע ווילן זיין די ערשטע אויך.
זין זאַגט : צוזאַמען זאַל מען אַלע זיין.
חית וויל עפעס זאַגן, נאַר ער פאַלט אַריין.
טית זאַגט : תמיד בעסער שלום זיין זאַל, פריד.
יוד זאַגט : לאַמיר זינגען גאַר אַן אחדות-ליד !

א

אַריהלע און אַרעלע
 אַ צווילינג זענען זיי,
 קיין עלטערער עס איז נישטאָ
 פון ברידערלעך די צוויי
 און ענלעך זענען ביידע זיי,
 מע ווייסט נישט ווער איז ווער...
 אַז רופן רופט מען אַריהלען
 קומט אַרעלע אַהער.
 אַהערצו קום אַריהלע,
 ווער האָט צעקלאַפט די גלאַז? ...
 דאָס האָט צעקלאַפט זי אַרעלע
 און מיר צעקראַצט די נאַז...
 דאָן רופט מען אַרעלען : אַהערצו,
 אַהערצו זאַל ער גיין...
 נאָר אַרעלע קיין נאַרעלע,
 ער איז נישט, אסור, ניין...
 און ער דערקלערט, אַז אַריהלע,
 וואָס האָט צעקלאַפט די גלאַז...
 איז יענער, יענער אַריהלע
 מיט דער צעקראַצטער נאַז !

ב

בענטשעלע און באַנטשעלע
 און ברוכל און ברכה
 מאַכן יום־טוב — זע נאָר זע —
 יום־טוב אין דער וואַכן...
 האָבן זיי געכאַפט אַ באַק

ביי דער באַרד און הערנער...
און דער באַק ער מעקעט — מע...
זע נאָר זע און הער נאָר...

ב

בריינעלע האַט אַ הינטל,
וואָס איז פלינק ווי אַ ווינטל,
אויפן שטערן מיט אַ פלעקל
און מיט אַ פריילעכן עקל...
אַט לויפט ער און אַט שטייט ער
און מיט זיין עקל דרייט ער...
ווייזט בריינעלע אַ ציל אים
און רופט : בלעם, בלעם
(אַזוי הייסט ער — בלעם !)
און אַז שוין יאָ בלעם — בילט ער
און מיט עקל שפילט ער,
דרייט, ווי אַ מיל אים —
אַט דער בלעם...

ב

בינעמל יאָגט נאָך אַ בין,
לויפט ער אום אַהער, אַהין...
קוקט ער אויס אויף איר די אויגן,
זי אין גאַרטן איז פאַרפלוונג...
צו אַ בלום פאַרפליט די בין...
זיי אַ בריה זי געפין...
אַז אַן אַ שיעור איז בלומען דאַרטן
אין געדיכטן גרויסן גאַרטן...

רופט ער : בין, ווו ביסטו, בין ?
ענטפערט בין : אין גראַזן גרין,
ווו דו וועסט מיך נישט געפינען,
נעם עס זיך אַריין אין זינען...

ב

בערעלע און ברוכל און בענציעלע און בונעם
שפילן זיך די יינגלעך און טאַנצן לעס אַ ברונעם,
שפילן זיך אין באַבקעלעך און יאַגן זיך אַרום,
קומט דער פעטער בייניש, קוקט ער אָן זיי קרום...
— וואָס איז דאָ די שמחה גרויס ?
און וואָס האָט איר געפונען,
וואָס איר האָפּטעט דאָ אַרום,

קונדסים, לעבן ברונעם ?...

— איי, דו פעטער בייניש דו, זע אַזוי פיל זון...
און הנאה האָבן מיר — פרייען זיך דערפון...

ב

בערעלע וויל זיין אַ בער,
אַ בער אַ גרויסער טאַקע,
נישט גלאַט-אַזוי אָן אַבי-ווער —
אַ בער מיט האַקעס-פאַקעס...
— וואָס הייסט אַ בער ? צו וואָס
אַ ווילדער און אַ שלעכטער ?
אַזאַ מין בער, וואָס ברומען זאַל,
אַן אמתער, אָן עכטער ?...
— ווער זאַגט עס, ווער ? נישט דאָס איך קלער —
זאַגט בערעלע דער מאַמען...
כיוויל זיין אַ בער, ווי פעטער בער...
אַן אַלטיטשקער אַזאַ-מין...

ב

עסט בערעלע אַ באַרעלע
און באַסיעלע אַן אַנאַנאַסעלע,
זאַגט בערעלע צו באַסיעלען :
— גיב מיר דעם אַנאַנאַסעלע,
לאַמיר טון, ווי לייטן,
לאַמיר זיך בייטן...
— האַ ? וואָס ? נאַרעלע,
ווי האַסטו די באַרעלע ?
זאַגט בערעלע : די באַרעלע,
סאַראַ באַרעלע ?
כ׳האַב אין גאַנצן פאַרגעסן,
שוין אויפגעגעסן...

ג

גאַלדעלע הייסט נישט אומזיסט גאַלדעלע :
זי איז אַ גאַלדן מיידעלע,
אַ צאַרטע און אַן איידעלע,
מיט אַ גאַלדן הערצעלע,
מיט אַ געל-גאַלדן שערצעלע
און הערעלעך גילדערנע,
וואָס קען זיין העלער און מילדער נאָך ?
האַט זי אַ לעבעדיק גענדזעלע,
טאַנצט זי מיט דעם אַ טענצעלע
און טאַרקעט עס אין שנאַבל-נעזעלע
אַ גרינעם גרעזעלע,
ווייל אַ רחמנות אומגעגעסן
קען דאָך דעם גענדזעלע ס׳לעבן דערעסן...

וויל נישט גענדזעלע קיין גראַז,
 דרייט עס מיט דעם שנאַבלנאַז.
 — עלעהיי, וואַס־זשע ווילסטו, וואַס?
 — כ'ווייס וואַס — אפשר ברויט שטיקעלעך
 און אַ הויפן גריקעלעך...
 די מעשה קען פאַרדריסן,
 וואַרום פון וואַנען קען גאַלדעלע וויסן
 וואַס אַ גענדזעלע וויל —
 גיי, קלעזמערל, שפּיל
 וואַס אַ גענדזעלע וויל!

ג

גאַדעלע, אַט גאַדעלע
 האַט האַלט עפעס צו טאַן,
 נאַר וואַס־זשע טוט מען דען אַצינד,
 פון וואַס־זשע הייבט מען אָן?
 אַ גרויסער אויפטוער ער איז
 און אויפטון פיל ער קאַן...
 אַט נעכטן האַט דעם גאַנער ער
 דערלאַנגט... און מיט אַ שפּאַן...
 גוט, נעכטן? היינט אַבער, וואַס היינט,
 ווען זון אַזוי עס שיינט?
 דער טאַג איז קורץ, אַ קאַצנשפרונג,
 וואַס טוט מען, ליבע פריינד?...
 פאַלט אים איין גאַר אַזאַ מין זאך
 אַן אַרבעטל אויף היינט...
 און גאַדעלע אַ נאַדעלע
 מיט פאַדעם נעמט אין הענט —

פון הייזלעך קנעפלעך רייסט ער אַפּ
און קעשענעס ער טרענט...
ער טרענט און נייט זיי ווידער צו
און נייט זיי ווידער איין,
אַז גאַדעלע מיט נאַדעלע
אַ שניידער היינט וויל זיין...
וויל גאַדעלע האָט האַלט צו טאַן,
פון וואַס־זשע הייבט מען אָן...

ג

גרוינעמל און גרונעלע
זענען ברודער און שוועסטער,
איז ביי זיי דער פאַרגעניגן
דער גרעסטער,
זיצן אין דער וואַרעם, אין דער שטיל,
אָוועקצוואַרפן יעדע שפּיל
און זיצן און הערן,
ווי הינטערן אויוון
(ווער ווייסט צי אונטן, צי אויבן)
צירקעט אַ גריל...
צי־ציק־ציק
און ציק־ציק־ציק...
די גריל
דערציילט זיי מעשהלעך פּיל
אַרויס פון ערגעץ אַ שפּאַרונעלע
און ס'הערן גרונעם און גרונעלע
צי־ציק־ציק
און ציק־ציק־ציק...

אַז ס'איז גוט און וואַרעם
ציקלט זיך די גריל —
אן אַנטיק...

ג

גיטעלע גייט אין גרינעם גראַז
גיין איז גוט און זאַרגן...
נייגט דאָס גראַז זיך, וואָס איז דאָס?
זאַגן זיי: גוט מאַרגן?
יא, גוט מאַרגן זיי,
גיטעלע, קום צו דאָ...
דאָ, צענווישן אונדז דאָ גיי,
ווייל דו ביסט אַ גוטע...
הערט עס גיטל — זאַגט זי: גוט,
מירן גיין פרובירן...
זי צוליב די גראַזן טוט,
גייט מיט זיי שפּאַצירן...

ד

דינהלע קייט דיניע-קערעלעך
און קוקט.
זעט זי, דינהלע,
ווי אַ שפינעלע
אין איר שפינעכץ דינעם
אַ פליגעלע פאַרצוקט.
פלאַטערן די פליגעלעך
ביי דעם פליגעלע
און זי זומט...

נאַר די שפינעלע
שטומט
און דינהלע?
דינהלע
קוקט,
מיט די אַקסעלעך צוקט,
זי קייט די דיניע-קערעלעך
און פון די אייגעלעך ביי איר
גיסן זיך טרערעלעך:
אויפן פליגעלע אַ רחמנות!

ד

דודל נעמט אַ ברעטעלע אַ קליינס,
האַט איר איינס —
דערנאָך נעמט דודל שטריקעלעך צוויי —
סטרונעס צוויי,
דערנאָך — אַ שטעקעלע דערביי
מיט לאַנגע האַרעלעך דריי —
האַט ער צוזאַמען: פידל און סמיק
און סע שפילט זיך — אַן אַנטיק...

ד

דער פעטער דודיע איז אַ פעטער,
דער פעטער דאָדיע — מאַגער...
פעטער דודיע פעטער דאָדיעס
איזן איז אַ שוואַגער.
פעטער דאָדיע איז אַ הויכער,
דודיע איז אַ קליינער.
האַבן ביידע אַ פלימעניק
דאַניעלע דער שיינער...

פרעגן דאָניען ביידע פעטערס :
דאָניעלע, אויף וועמען
ווילסטו ענלעך זיין, דו זאָג נאָר,
דאָרפסט זיך נישט צו שעמען...
קוקט זיי אָן דער קליינער דאָניע
ביידע זיי — פאַרשיידן
און ער ענטפערט אָפּ: — „פאַכאַזשע
וויל איך זיין אויף ביידן!“

ד

דאָברישל איז אַ מיידעלע אַ גוטס
און דער מאַמען אירער קומט זי גוט צונאָך,
פאַלגט דער מאַמעס איטלעכן פאַרלאַנג.
שיקט די מאַמע גיין אַ גאַנג —
גיט אַ גאַנג.

ה

הערשעלען רופט מען הערשעלע לויפער,
ווייל לויפן לויפט ער אָן אַן אויפהער.
— הערשעלע, הערשעלע, ס'איז דאָך נישט קיין אופן
אַ גאַנצן טאָג אַרומצולויפן.
— ווו לויפסטו, הערשעלע, נאָריש קינד?
— פאַריאָגן די הינט...
— ווו לויפסטו, הערשעלע, אַזוי געשווינד?
— דעריאָגן דעם ווינט...
— הער, הערשעלע, וואָס כ'וועל דיר זאָגן:
הינט וועסטו נישט פאַריאָגן,
ווינט וועסטו נישט דעריאָגן,

טאָ צו וואָס־זשע לויפסטו, הערשעלע?
— ווייל איך הע... ווייל איך הע...
ווייל איך הייס הערשעלע!...

ה

הענדעלע און הינדעלע זענען אַ יינגעלע
און אַ מיידעלע

דערפאַר — מינעסטאַמע — זאָגט די מאַמע,
האַבן זיי ליב אין האַן־הון זיך צו שפּילן...
רופט די מאַמע: הינדעלע, ווי ביסטו, זאָג?
ענטפּערט הינדעלע: קאַק־קאַק...
ווי ביסטו, הענדעלע, ווי?
ענטפּערט הענדעלע: קוקעריקו...

ה

האַט האַדעסל פאַרקנייטשט דעם שטערן
און געגעבן צו דערקלערן:
— אַ האַז איז גרויס, איז זייער גרויס
און ווי אַ קאַץ ער זעט באַלד אויס,
און ס'איז אַ העלפאַנד זייער קליין,
קוים ו ו אַ ס אויף פּיסלעך קען ער שטיין...
און זי ברענגט אַראָפּ אַהערצו
ביידע צאַצקעס אין איר שערצל,
יעדע חיה, ווי אַ ראיה:
דעם האַז, וואָס ו ו י די קאַץ זעט אויס
און העלפאַנדל, די גרויס — אַ מויז...

ה

האַט אַ שאַרפּן קעפל הענעך,

הענעכל דער קליינער יאָט,
קײן מאָל האָט בעת אָן ענטפּער
נאָך קײן טעות נישט געהאַט.
כ'פרעג אים סאַראַ עוף צי חיה,
ווייס ער זאָגן אויף אַ „היי“...
ענטפּערט ער, אַז יעדע איינע,
ווען מען שטעלט זיי אויף אַ „היי“...
העי, נישט דאָס, נאָר די וואָס הייסן
אויף אַ הא, אָן אות, וואָס עכט...
— האַז און הונט און הירש, און העלפּאַנד,
האָן און הון און הערינג, העכט...
זיכער, אַז אין ביידע פּאַלן
איז דאָך הענעכל גערעכט...

11

וואָוועלע
האַט אַ ביכעלע מיט אַ טאַוועלע
און אויפן טאַוועלע
איז אויסגעמאַלט אַ וועווריקל —
אַזאַ וועווריקל אַ קליינס
און ווי אַ וועלע אַ שיינס...
אינעווייניק אינעם ביכעלע.

א ניי וויגליד

ליאַליע, ליאַליע, ליאַליע קליין,
ליאַלינקע, מיין גאַלד, נישט וויין!
מאַך די אויגן דיינע צו,
ליוליע, ליאַליע, ליאַליע, ליו!

ליאַליע שיינע, ליאַליע דו,
ווי איז איצט מיין מאַמע, ווי?
מאַך די אויגן דיינע צו,
ליאַליע, ליוליע, ליאַליע, ליו!

ווער האָט זי דערהרגעט, ווער,
וואָס זי קומט נישט דאָ אַהער?
מאַך די אויגן דיינע צו,
ליאַליע, ליוליע, ליאַליע, ליו!

ס'איז דער טאַטע ווייט אין קריג,
קומט ער אויך נישט מער צוריק —
מאַך די אויגן דיינע צו,
ליאַליע, ליוליע, ליאַליע, ליו!

כיבין געבליבן איצט אַליין,
ליאַליע, ליאַלינקע, נישט וויין,
מאַך די אויגן דיינע צו,
ליוליע, ליאַליע, ליאַליע, ליו...

וויינען, וויינען איז נישט פיין,
מיט מיין ליאַליע שלאָף איך איין,

ליוליע, ליאליע, ליאליע, ליו,
מאכן מיר די אויגן צו.

און אין שלאָף אין חלום שיין
טאַטע-מאַמע קומט צו גיין,
מאָד די אויגן דיינע צו,
ליאליע, ליוליע, ליאליע, ליו!

וואָס'טו האָלד, רייזעלע?

- רייזעלע, מיין מיידעלע, מיין גאָלד,
- זאָגזשע וואָס'טו האָלד?
- אַ זיס עפעלע!
- אַ געזונט אין דיין קעפעלע —
- וואָס נאָך?
- אַ באַרנעלע!
- גוט, מיין סאַרנעלע...
- נאָך וואָס?
- קערשעלעך, און אַגרעסלעך און פלוימעלעך...
- האָסטו, ווי זיי, אַלע טעמימלעך.
- נאָך וואָס? ...
- יאַגעדקעס רויטענקע און שוואַרצענקע!
- גוט, האַרצנקע...
- וואָס נאָך?
- און נאָך... און נאָך — דעם פעטער,
- וואָס אַלע זיי ברענגען וועט ער
- פריער אַדער שפעטער!

„אַקוקו“ מיטן ווינט..

רייזעלע האָט ליב אַלץ צו באַטראַכטן און באַקוקן
און שפּילן זיך אין שפּיל „אַ-קרוקו“,
באַהאַלט זי זיך אין ערגעץ וווּ פאַרשטעקט,
— בר-בו — זי שרעקט

און רוקט אַרויס דאָס קעפל אין אַ זייט געבויגן
און לאַכט מיט אויגן:
— אַ-קרוקו!

(איי, האָט זי ליב צו קוקן אין די אויגן!)
און — אַט-אַ שאַקלט זיך דאָס פאַרהענגל פון פענצטער.
עס שאַקלט זיך און בייגט זיך אָפּ.
רוקט רייזעלע גאַר נייגעריק אַרויס דעם קאַפּ,
ווייל זאָגן: — קרוקו,

ווער בלאַזט עס דאָ אַריין אַזוי מסוכן,
ווער טוט די פאַרהענגלעך פונאַנדעררוקן,
און גלעט זי ביי די בעקלעך?
ווער איז עס, ווער —

צי נישט אַ מאַל דאָס הינטל שרעקלעך,
אויף פעל מיט שוואַרצע פלעקלעך,
דאָס בייזע הינטל?
ווער איז עס, ווער,

וואָס קומט צו מיר אַהער?
דאָס איז דאָס ווינטל?
— ס'ווינטל?

ווינטל, מאַך-זשע מיר „אַ-קרוקו!“

★

פֿאַרשטעלט רייזעלע די אייגעלעך מיט הענט
און צו מיר געווענדט
רופט רייזעלע :
— וווּ רייזעלע...
נר-נו,
ווּ איז רייזעלע, וווּ !
— יאַ, טאַקע, וווּ ?
רופט רייזעלע פריילעך :
— באַלד גיי איך און דערצייל איך...
— יאַ, טאַקע, וווּ ?
ווּ איז רייזעלע, וווּ ?
נעמט רייזעלע די הענט אַרונטער,
פריילעך פאַטשט זי, האַפּסלט מונטער
און זאַגט מיר אונטער :
— אַט-אַ-ווּ...
קרקו !

די קאפעליע

האַבן מיר, הייסט עס, אַ קאפעליע :
קאפּלמייסטער איז דער קליינער עליע
און די קלעזמערלעך ווייזן, ווער זיי זענען
און וואָס זיי קענען :
יודעלע אויף אַ דודעלע,
אַרעלע אויף אַ גיטאַרעלע,
אורעלע אויף אַ באַנדורעלע,
פייקעלע אויף באַלאַלייקעלע,
תיהקעלע אויף דעם פייפעלע,
מייטל אויף איין טראַמפייטל
און אויפן צווייטן טראַמפייטל — צייטל ;
אברהמלע — אויף אַ קעמעלע,
בענצעלע און באַנצעלע
אויף טעלערלעך בענץ —
בענץ-בענץ-בענץ
און מען לאַזט זיך גיין אין טענץ —
לעבעדיקער און געשווינדער
טאַנצט-זשע, יידישע קינדער !

מענדל — הענדל

אַ באַלערנדיק מעשהלע וועגן אַ האַנאַראַוווּן האָן)

מילא, וועל איך אייך דערציילן
קורץ און שאַרף, און דאַכט זיך — שוין,
כיוועל דערציילן אייך אַ מעשה
פון אַ יידיש יינגל קליין.
אַט דאַס יינגל — גאַר געראַטן
איז געווען און מלא-חן,
נאַר געהאַט האַט ער אַ פעלער
אַזאַ מום נישט צום פאַרשטיין.
ער, דער מענדעלע דער קליינער,
(מענדל האַט געהייסן ער)
האַט זיך איינגערעדט, פאַרשטייט איר,
אַז ער איז נישט אַבי-ווער,
אַז ער איז אַ גרויסער יחוס
פון דער גילדענער דער פאַן,
אַז קיין אַנדערער ער איז נישט,
נאַר אַ גאַלאַגאַנער האָן...
און דערפאַר און אַט דעריבער
האַט ער טאַג ווי נאַכט געקרייט,
און געפאַטשט מיט די פליגלען —
מיט די הענטלעך אויסגעשפרייט...
און דערפאַר און אַט דעריבער
האַט ער סתם און גלאַט אָן נויט
פון דעם טיש אַראַפּ נאָך וואַרעמס
שנעל געפיקט די ברעקלעך ברויט.
קורץ — געפיקט, געקרייט, געפליעסקעט

און דאָס אַלץ גענוי געטאָן
 מיט התמדה, האַנאַראָווע
 מעשה גאַלאַגאַנער האָן,
 און קיין רייד האָט נישט געהאַלפן,
 קיין רפואה נישט געווען —
 אַז באַשערט עס איז אַן אומגליק,
 איז'ס מיט מענדעלען געשען.
 נישט געוואָלט האָט גאַרנישט לערנען
 אויף די עלטערע די יאַר,
 נישט אַ פינגער אין קאַלט וואַסער —
 אַז ער איז אַ האָן און — גאַר!
 און ביי אַלע איז געבליבן
 אַ פאַרפאַלענע די זאַך:
 איינגערעדט זיך, איז פאַרפאַלן,
 לאַ עלינו, גיי און מאַך!
 האָט מען לויפן אים געלאָזן,
 דעם משוגענעם פאַרשוין,
 בלויז אַ צונאַמען געגעבן
 מענדל־הענדל־האַן, און — שוין...

★

וווּ קיין דאָקטער קאָן נישט העלפן,
 וווּ קיין קיידער מיט קיין שמיץ,
 קומט אַ מאַל אַ ייד אַ פראַסטער
 דווקא זייער גוט צונוץ.
 איז אַ מאַל אַ ייד געקומען,
 קוקנדיק גאַר אין אַ זייט,

און אַ זאַג געטאַן : „כ׳וועל פרווון
פון דעם יונג צו מאַכן לייט.
כ׳בין קיין זנאַכער, כ׳בין קיין קיידער,
נאַר בלינדער — כ׳מאַך אַ פרווון
פון דעם יונג אַרויסצוטרייבן
ס׳משוגעט פון זיין גוף...
הער-נאַר, מענדל, הער-נאַר, קוס-נאַר,
ביסט אַ האַן געזונט און פריש,
אַבער זאַג, וווּ האַסט געזען עס
הענער פיקן פון אַ טיש ?
וווּ איז עס געזען געוואָרן,
וווּ איז עס געווען געהערט :
אַזאַ זאַך פון טיש צו פיקן
איז אַ יוסטן האַן באַשערט ?
אדרבא — גיב אַ קלער נאַר,
ס׳איז דאָך חוזק נאַר געמאַכט,
ביסט אַ קלוגער האַן מיט שכל —
לייג זיך איבער, טו אַ טראַכט !
האַט אַ טראַכט געטאַן דאָס יאַטל —
מענדל-הענדל טראַכט אַריין,
און ער פרעגט : — „אַז כ׳וועל נישט פיקן
וועל איך האַן נאָך ווייטער זיין ?
— „אַלץ הייסט האַן ! — דער ייד עס ענטפערט : —
האַן פון האַנענלאַנד, ווי שייך —
דעמאַלט ערשט אַ האַן וועסט ווערן,
ווייל ס׳איז האַן צו האַן נישט גלייך !
קורץ : פון דאָן דער מענדל-הענדל,
ווי געזאַגט און ווי דערקלערט,

ברעקלעך ברויט פון טיש צו פיקן
האַט אין גאַנצן אויפגעהערט...

★

ס'צווייטע מאָל דער ייד זאָגט ווידער:
— „הער-נאַר, מענדל-הענדל-קרוין,
דו ביסט דאָך אַ ייד אַ חכם,
גאַר אַ ליכטיקער פאַרשוינ,
ביסט אַ האָן אַ האַנאַראַווער —
ווּזשע, אדרבא, זאָג,
האַסט עס געזען אַ האָן זאָל —
קרייען זאָל אַ גאַנצן טאַג?
כ'ווייס, אַ האָן עס קרייט פאַר טאַג יאר,
ווען ער זעט די זון קומט אָן,
אַבער גלאַט אין מיטן דריצקעס
קוקאַראַקען זאָל אַ האָן ? ! ...
איז אַזוי — דו ווילסט אַ האָן זיין,
זיי-זשע זיך געזונטערהייט,
אַבער פון אַן אויפהער קרייען
קען מען ווערן דאָך פאַרדרייט !”
הערט די רייד ער מענדל-הענדל
גייען רייד אין קאַפּ אַריין.
זאָגט ער: — „הער איך אויף צו קרייען
וועל אַ האָן איך ווייטער זיין ?”
— „אַלץ הייסט האָן ! — דער ייד עס ענטפערט: —
האַן פון האַנענלאַנד, ווי שייך —
דעמאַלט ערשט אַ האָן וועסט ווערן,
ווייל ס'איז האָן צו האָן נישט גלייך !”

פאָלגט זיך גלייך דער הענדל-מענדל
און ער קרייט און פיקט נישט מער,
און ער זעט, אַז זיך צו פאָלגן
איז אַ זאַך נישט זייער שווער !

*

זאָגט דער ייד צום מאָל צום דריטן :
— „איין זאַך איז מיר קשה גאַר,
ביסט אַ האָן דאָך מענדל-הענדל
פון דעם לעצטן יונגן דור...
וואָס-זשע פאַטשסטו מיט די פליגלען
גאַנצע לויפנדיקע טעג ?
טוען דען אַזוי די הענער ?
ענטפער אָפן, ווען איך פרעג...
איך, למשל, ווייס, אַ שטייגער,
כיווייס אויף זיכער עס, אויף קלאַר.
ס'פאַטשן הענער מיט די פליגלען
איין מאָל אין אַ יובל נאָר !
און דו האַלטסט אין איינעם פאַטשן
גאַר ווי אויף להכעיס זיי...
טוען דען די הענס נישט וויי דיר,
כימיין די פליגלען טוען וויי ?
— „יאָ, — זאָגט שטיל דער מענדל-הענדל : —
כ'האַב דערוועגן שוין געטראַכט
פון מיין פאַטשן אויפן הינטן
האַב איך ביילן זיך געמאַכט...
דאָס טוט וויי... ס'טוט וויי מיר טאַקע !

אָבער וואָס־זשע הייבט מען אָן,
 אַז כ׳וועל אויפהערן צו פּאַטשן,
 וועל איך בלייבן דען אַ האָן? —
 — „אַלץ הייסט האָן! — דער ייד עס ענטפּערט: —
 האָן פון האָנענלאַנד, ווי שייך!
 דעמאָלט ערשט אַ האָן וועסט ווערן,
 ווייל ס׳איז האָן צו האָן נישט גלייך“...

פיקט נישט, קרייט נישט, פאַטשט נישט מענדל,
 נאַר ער האַלט נאָך אַלץ פּאַסאַן,
 מעשה האָן דער האָנאַראָווער,
 מעשה גאַלאַגאַנער האָן:
 ס׳איינרעדן אין אים איז גרויס נאָך,
 ר׳איז נאָך נישט אין גאַנצן קלאַר,
 און פון הענערשע די מידות
 טרעט נישט אָפּ ער אויף אַ האָר
 ביז אַנומלט פאַר יום־כיפור
 קומט צו אים דער ייד אַריין
 און ער זאָגט אים: — „מענדל־הענדל
 איצטער כ׳דאַרף די טובה דיין...
 כ׳דאַרף כפרות שלאָגן דאַרף איך,
 ווייסט — איך בין נישט קיין גביר...
 כ׳האַב נישט אויף אַ האָן צו קויפן,
 וויל איך אַפּשלאָגן מיט דיר...
 מיטגעבראַכט איך האַב דאָס מחזור
 דאָ, אַט זעסט, „בני אדם“ שטייט,

וויל איך איבער קאַפּ זיך דרייען
מיט דעם האַן, וואָס איז צעדרייט!
— „גייט־שוין־גייט! — דערשרעקט זיך מענדל:
כ'בין קיין האַן נישט מער... שוין אויס...
נישט איך בין און נישט געוועזן
ס'איז געווען אַן אַנשטעל בלויז!"

און אַוועק דער ייד צופרידן —
איז אַוועק אין היים און הויז,
און אַוועק ס'איז שוין די מעשה,
ס'איז די גאַנצע מעשה אויס!

אינה אלט

44	סך־הכל	7	דאס לעצטע ליד
45	נו, גוט	9	מיינע ריטמען
46	פארשפארט צו טראכטן	11	אויף אונדזער חורבן
47	קאשמאר	12	ראַבאַט
48	דער וועלט־באגרעבער	13	1942—1939
49	די בלויע דיוויזיע־געשיכטע	15	דערהרגעטע קינדער
50	כאָפּעניש	16	איך אין דער צייט
51	שפיאַנען	17	צום יידישן דיכטער
52	ס. ס.	18	אויס מענטש
53	דער האַס־פּאַרזיי	20	מיידל מיט דער ליאלקע
54	קיינער וועט נישט מוחל זיין!	21	הענט
55	הענגל און גרעטל	22	וואַכזאַמקייט־אַלאַרעם
56	דער גליקלעכער	23	נישטא קיין וועג צוריק
57	געטע און — האַרסט וועסעל		פארגעדענקען און נישט
	אליהו הנביא און דער	24	שענקען
58	„נייער סדר“	26	ווייס־שוואַרץ
60	געסטאַפּאַ	27	דער לאַנדקנעכט טראַכט
61	וואַרטסלייט	28	ווינט־ווידערשטאַנד
62	אויף יעדן פּאַל	29	אַראַנגוטאַנגן־מאַרש
63	שלאַכטפּעלד־פּייזאַזש	30	פּון פּריער אויס
64	זייער שרייען	31	זעלנער און טויט
65	ווי אזוי?	32	האַמלעט — אַיצט
66	חלום און וואַר	34	אַ שאַד דער יאַט
68	זיי מעגן דאס זינגען	35	וועגן וואַשן בלוט
69	טויטן־קעפּ	36	פּאַרזיי 1942
70	אַר, פּרידריך, פּרידריך...	37	די „סטרומאַ“
71	אויסניכטערונג	39	אויסוועג
72	אַ בריוו פּון פּראַנט	40	אומזיסט
73	מיין לעבן	41	דריי סיבות
75	יידיש־דייטש	42	פּאַראַפּראַזע
77	דער פּסק־דין	43	ס'איז אַ געדאַנק

114	צופרידענע	78	דער פענאמען
115	צום ליבן פריץ	79	דער פירער טראכט
116	דערשיסונג	80	יאָהאַנס בליצלוף
117	א חרפה, א שאנדע,	82	רחמנות
118	קויל	83	דער געהאנגענער רב
119	קיין מאל נישט פארגעסן	84	די דריטע וועלט-מכה
121	דער אוטאמאט רעדט	85	פון א מאמעס א בריוו
122	דער פארסמטער ברונעם	86	טאַטאַלע נידערטרעכטיקייט
123	אלף-סוואסטיק	88	נבלה-פאנטאזיע
124	זיין פארלאנגען	89	דער סם
125	אַפּגרונט און גרונט	90	עקל, האס, פאראכטונג
126	יידיש לאכן	91	ווירקלעכקייט-באלאדע
127	מענטש און גאט	93	אויס מיסטיק
128	איוואן דער אייניקל	95	נישטא קיין תירוץ
130	מיט שטעקנס דערהרגעט	96	נישט היסטאריע
131	קאַראַמבאַ	97	נישט דא געדאכט
132	דייטשלאנד ווארט	98	טאַטאַל
133	מיין האנטגראנאט	99	גענעראל פאַמאַדע
134	26 פארפרוירענע	100	מיט היטלער-גרוס
135	אומפארשעמטקייט		(דאס איז קיין לעסטערונג,
136	אינטערוויו מיט היינריך היינע	101	אָ, ניין!)
137	די פאַרטיזאַנערין	102	דער טעות אין חשבון
138	אויסגעפירט	103	נייער מין אָפּן
139	ווער ווייסט ?	104	מינכען-גירענבערג
140	דער יענערפאַלק	105	ארדענונג מוז זיין !;
141	ריינער אריער	106	דייטשע סאנקציע
142	פאַקלטרעגער	107	ווי אנדערש דען ?
143	צוויי ארדנס	108	עס וואיען הינט
144	ס'איז איטלעכן פון זיי	109	רומעניש
146	פון צער און ווייטיק	110	הונטאיינער און דאַבערמאַן
	(כיוועל קיין מאל זיי נישט	111	דערנאך
147	מוחל זיין דעם האס)	112	דעם גענעראלס ווארט
148	היטלער-פאלק	113	צוויי פריצן

	(צי ליבט איר פראגן	149	אויף די הינטערפיס
189	מאטילדע שפעק)	150	שגעון
190	דער סאלדאט און דער טויט	151	די ווייסע מיתה
191	פארט א ייד...	153	בהמהש
	ס'איז אייער ערד! טא קייט	155	אזא באפעל
192	די ערד!	157	געקראקעריי
194	פויל זאגט:	158	נישט קיין קריג
195	אורטייל	159	אין צייטן פון געפאר
196	פאר באלידיקונג	160	ארום און אומעטום
197	דער קול אין נאכט	161	מארשן
198	איך און פיינט	162	אויב נישט בכוח
	יאָוואָל, דאס לעבן איז	163	ווי האָבן זיי געוואגט
199	פאַראַדאַקסאַל	164	אַבערלייטענאַנט ניבעלונגע
200	שלום מאכן	165	פאנטאסטיש!
201	לבנה-מיספארשטענדעניש	166	צו מיינע פריינד
202	קוק זיך צו	168	שווארץ אויף ווייס
203	וואס טון?	169	דעם 23 מיי 1943
204	יא, האָס	170	אלול אין מיטל-אזיע
206	די ירושה נאכן זיידן	171	1914—1918—1933—1942
208	צום פאלק און לאנד	172	קעגן ווולקאן
210	בוי, בויער	173	איבערהיהשקייט
212	העלד און טויט	174	דאם נידערטרעכטיקסטע
214	שלאכט-סך-הכל	175	„בעזשענצעס“
215	בוים און פאלק	176	ראדיא-רייד
	„ווער גראבט עס דארטן אויף	177	ראדיא
216	מיין קבר“?	178	יינגל און טויבן
		179	שפאַרוואַמקייט
218	מען פירט אין „טויטפאבריקן“	180	אויף שיידוועגן
	אריינפיר צו די „באלאדן	181	וואַראַנעס
220	פון טויט“	182	פאריז 1940—1942
	(א קללה צו דער מוטער, וואָס	183	ברודער, פוילישער ייד!
	געבוירן האט דאס קינד	187	פארצייכענונג מיט בליי
220	דעם מערדער)	188	ער ב

238	רעלאטיוויטעט	223	משלים, אפאריזמען און עפיגראמען
239	לעזער און לויזער	228	אפאריזמען
240	„פעדאגאגיק“	229	א וועלטבאנעם
241	איילאגיש	230	קעגן ליטערארישע
242	אויפן שיידוועג	232	קאנווענאָנסן
243	„ארעמקייט“	233	די פינפטע ראד צום וואגן
	פאר קינדער	234	זיין באראבאנישע
247	אלף בית	237	עקסעלענץ
260	א ניי וויגליד	238	AD ASTRA
262	וואס'טו האלד, רייזעלע!	239	גירסא דינקותא
263	„אקוקו“ מיטן ווינט	240	זידלרייד
265	די קאפעליע	241	גוט מארגן — גוט יאר!
266	מענדל — הענדל	242	ענטפער
		243	פרינציפ